

Opština Rožaje

**STRATEŠKI PLAN RAZVOJA
OPŠTINE ROŽAJE
za period 2014-2020. godine**

Rožaje, 2013. godine

Uvodne napomene

Strateškim planom razvoja opštine Rožaje se utvrđuje postojeće stanje razvoja jedinice lokalne samouprave, opšti cilj razvoja, strateški ciljevi sa prioritetima za njihovo ostvarivanje, mjere i smjernice za ostvarivanje strateškog plana, orijentaciona sredstva za sprovođenje strateškog plana, način njihovog objezbeđivanja i druga pitanja od značaja za razvoj.

Strateški plan donosi Skupština jedinice lokalne samouprave na period od 7 godina, nakon dobijanja saglasnosti o njegovoj usklađenosti sa strategijom regionalnog razvoja Crne Gore od strane ministarstva ekonomije.

Metodologija za izradu strateškog plana propisana je pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave (Sl. list Crne Gore br. 37/11). Metodologijom iz pravilnika utvrđen je postupak, način izrade, sadržina i sprovođenje strateškog plana.

Principi, pravci i projekcije razvoja opštine su usklađeni sa prostornim planom Crne Gore, strategijom regionalnog razvoja i drugim državnim strategijama, planovima i programima razvoja u korelaciji sa prirodnim i stvorenim resursima opštine, prostornom planskom dokumentacijom, razvojnim projektima, finansijskim mogućnostima opštine i drugim potencijalnim finansijskim izvorima.

Cilj i svrha strateškog plana

Cilj strateškog plana je da se sagleda stanje resursa-prirodnih i stvorenih i na bazi njih koncipira prosperitetni, održivi razvoj u kontekstu prirodnog i administrativnog okruženja kome pripada.

Sagledavanje stanja prirodnih i stvorenih uslova omogućava da se sačini sintezni prikaz njihovog stanja, ocijene i izmjere njihove snage i slabosti, kao unutrašnji pozitivni i negativni elementi na koje se može uticati.

Sagledavanje i razumijevanje nacionalnog i globalnog konteksta omogućava da se šanse i prijetnje razvoju lokalne samouprave, kao spoljašnji pozitivni i negativni činioci na koje se ne može uticati, predvide, iskoriste i održivo im se prilagodi.

Strateški cilj je ubrzan ekonomski rast i razvoj na bazi prednosti u odnosu na okruženje i uz visok stepen povezanosti sa razvojnim ciljevima države i šire regija i raspoloživim nacionalnim i EU fondovima namijenjenim razvoju.

Posebni ciljevi su očuvanje životne sredine i predjela kao osnovnog, globalnog i strateškog resursa, koji opštini daju prednost u odnosu na okruženje, kroz unapređenje uslova za održivo korišćenje prirodnih resursa, razvoj komunalne infrastrukture, primjenu čistih tehnologija, pograničnu saradnju, revitalizaciju izgrađenih privrednih kapaciteta i afirmaciju i razvoj ruralnog područja.

Strateški prioriteti su programi i sektori koji će brže dati ekonomske efekte i uticati na pokretanje privrednih, a posebno preduzetničkih aktivnosti u modelu privatno-javnog partnerstva i direktnih investicija, uz očuvanje perspektive održivog razvoja. Iz tog razloga, Plan afirmiše projektni pristup i orijentaciju na EU fondove, kroz bolju povezanost lokalnih potreba i državnih prioriteta i u tom cilju bolju koordinaciju i jačanje kapaciteta lokalne samouprave da prepozna svoje interese i razvojne potrebe i iste uključi u nacionalne prioritete razvoja, posebno u oblasti planiranja i finansiranja izgradnje osnovne i poslovne infrastrukture. Razvoj ovih investicionih projekata obezbijediće zapošljavanje lokalnog stanovništva.

Posebni prioriteti su razvoj osnovne i poslovne infrastrukture i sistema koje podržavaju razvoj lokalne samouprave i povećavaju njenu privlačnost i konkurentnost, razvoj MSP u oblasti poljoprivrede, drvoprerade, turizma, ruralne ekonomije, vodoprivrede i obnovljivih izvora energije, te definisanje institucionalnog okvira i odgovornosti za realizaciju Plana na nivou lokalne samouprave.

Sadržaj i struktura plana

Metodologija za izradu strateškog plana propisana je pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave (Sl.list Crne Gore br: 37/11). Metodologijom iz pravilnika utvđen je postupak, način izrade, sadržina i sprovođenje strateškog plana.

Plan je podijeljen u 7 poglavlja i 3 priloga-anexa:

Analiza postojećeg stanja razvoja opštine se odnosi na ocjenu i opis trenutne situacije odnosno položaja opštine i kvantifikovanja postojećeg stanja. Analiza je sprovedena na osnovu raspoloživih statističkih podataka i rezultata konsultativnog procesa između učesnika. Podaci se odnose na poslednje tri do pet godina i odnose se i na podatke sa nacionalnog nivoa. Za analizu su korišćeni odgovarajući podaci iz Anexa analize postojećeg stanja iz poglavlja 8 koji su prikupljeni i dostavljeni od strane opštine i Ministarstva konsultativnoj grupi.

SWOT analiza je osnovni korak u razvoju Strateškog plana i osnova za razvoj dugoročne strategije razvoja, zasnovane na podacima dobijenim na osnovu analize postojećeg stanja i drugim programskim lokalnim i državnim dokumentima. SWOT analiza iskazuje realno stanje razvoja opštine, **i u kom pravcu i do kog stepena se njen razvoj može kretati**. Ona se temelji na objektivnoj i realnoj procjeni prikupljenih podataka/materijala o stepenu razvijenosti opštine, a ne pojedinačnih mišljenja i stavova članova konsultativne grupe.

SWOT analizom obuhvaćene se slijedeće oblasti:

- demografija, rad i socijalno staranje,
- ekonomsko proizvodni sistem,
- dostupnost saobraćaja, komunalne i druge infrastrukture,
- životna sredina,
- administrativni kapaciteti.

U svrhu pripreme analize uzete su u obzir osnovne analize i relevantna programska dokumenta na nacionalnom nivou koja su dostavljena opštini od strane Ministarstva ekonomije. Kao obrazloženje SWOT analize obezbijeđeni su odgovarajući statistički podaci iz aneksa SWOT analize.

Opštinski razvojni cilj, prioriteti i mjere koje treba sprovesti u okviru Strateškog plana-namjena Plana, određena je na osnovu rezultata dobijenih izradom analize postojećeg plana i SWOT analize. U izradi Plana uzete je u obzir postojeća ekonomska politika, razvojni planovi i programi na nivou države od značaja za opštinu i postojeći razvojni planovi i projekti u opštini. Važna podloga za izradu Plana je **Mapa resursa** prirodnih i kulturnih karakteristika, geografski položaj, ljudski i drugi resursi sa procjenom optimalnih pravaca specijalizacije regiona, koju je opštini dostavilo Ministarstvo.

U ciljeve Plana inkorporirani su i ciljeve iz lokalnih razvojno-planskih dokumenata, a posebno: Prostorno-urbanističkog plana opštine Rožaje (2012-2020), Studije-socioekonomskog razvoja opštine Rožaje, (2012-2020), Saobraćajne studije razvoja šireg i užeg područja opštine Rožaje (2012-2020), Strategije integralnog razvoja opštine Rožaje (2003-2010), Strategije održivog razvoja opštine Rožaje (2005) i ciljeve iz razvojnih programa lokalnih javnih preduzeća i institucija.

U SPR identifikovana su tri tipa investicija koje se u budućnosti mogu sprovesti u opštini u cilju njenog razvoja:

- investicije finansirane i realizovane od strane države (ili EU i drugih donatora), što je slučaj sa putnom infrastrukturom, gradskim vodovodom, kanizacionim kolektorom i postrojenjem za prečišćavanje otpadnih voda, transfer stanicom, gradskom osnovnom školom, regionalnom deponijom;
- investicije finansirane od strane države (ili EU i drugih donatora). a sprovodiće ih opština. Obim ovih investicija zavisiće od administrativnih kapaciteta opštine u smislu osposobljenosti da aplicira za programe i iste implementira;
- investicije finansirane od strane opštine iz kapitalnog budžeta. Obzirom na skromna sredstva ove investicije neće imati stratešku razvojnu funkciju, osim u dijelu kreiranja plansko-razvojnih dokumenata. i institucionalnog okvira i odgovornosti za realizaciju Strateškog plana.

Strateški plan je strukturiran u obliku piramide. Na vrhu su **dugoročni, tj. strateški ciljevi**, jasno formulisani, sa određenim rokom ostvarenja, usklađeni sa ostalim ciljevima, društveno prihvatljivi sa stanovišta ekologije i usaglašeni sa Strategijom regionalnog razvoja CG i drugim relevantnim državnim i opštinskim strateškim dokumentima.

Strateški ciljevi su identifikovani u prioritetnim oblastima razvoja opštine. Prioriteti su proizašli iz ciljeva Strateškog plana i sadrže razradu i konkretizaciju ciljeva na način da su merljivi, ostvarivi, jasno formulisani, sa određenim rokom ostvarenja, usklađeni sa ostalim ciljevima, društveno prihvatljivi sa stanovišta ekologije i usaglašeni sa Strategijom regionalnog razvoja CG i drugim relevantnim državnim i opštinskim strateškim dokumentima.

Svaki prioritet je predstavljen kroz niz mjera. **Mjere** za razvoj opštine obuhvaćene u Strateškom planu proizašle su iz prioriteta i ciljeva i predstavljaju intervencije i aktivnosti u određenom sektoru/oblasti kao okvir za dizajniranje i izradu konkretnih razvojnih projekata. Predložene mjere su mjerljive, ostvarive, jasno formulisane, sa određenim rokom ostvarenja, usklađeni sa ostalim ciljevima, društveno prihvatljivi sa stanovišta ekologije i usaglašeni sa Strategijom regionalnog razvoja CG i drugim relevantnim državnim i opštinskim strateškim dokumentima

Svaka mjera obuhvata jedan ili više razvojnih projekata. **Razvojni projekti** obuhvataju projekte izgradnje/rekonstrukcije saobraćajne, komunalne, obrazovne, zdravstvene, socijalne i energetske infrastrukture u funkciji zaštite životne sredine, očuvanja i održivog korišćenja kulturnih dobara i unapređenju kapaciteta naučnih, obrazovnih, zdravstvenih i drugih institucija, kao i drugi projekti koji su u funkciji unaprijeđenja životnog standarda i razvoja Crne Gore. Identifikacija projekta je tzv. "Projekt Fiche" (opis projekta) gdje se glavne informacije o projektu sumiraju i na osnovu njih se procjenjuje zrelost projekta. Projekat je zreo kada ga je moguće primijeniti u cjelini ili njegovu slijedeću fazu. Spisak projekata koji će se realizovati predstavljaju "projektne linije". Za svaki projekat su identifikovani potencijalni resursi za njegovu primjenu, a raspored implementacija je razrađen od strane opštine.

U finansijskim tabelama je sumiran nivo investicija **koje se mogu očekivati u narednih pet godina**, tj. u optimalnom periodu za koji se donosi Strateški plan.

Monitoring ima za cilj "da uspostavi efikasnu implementaciju Strateškog plana i upotrebe resursa, pomoću indikatora definisanih na odgovarajućem nivou", a na osnovu dva ključna elementa: sistema informacija i prikupljanju podataka. Sistem informacija i monitoring indikatora (finansijski, fizički i proceduralni indikatori) definisan je za svaki strateški prioritet. Sakupljeni podaci će biti uključeni i analizirani u godišnjem Izvještaju o monitoringu, koji će u radu koristiti opština i članovi konsultativne grupe.

Proces i partnerstvo-razvoj i konsultacije zainteresovanih strana (konsultativna grupa) obuhvata informacije oko sastanaka i odobravanja djelova Strateškog plana.

Rad konsultativne grupe prikazuje osnivanje i uloga radnog tima za izradu Strateškog plana, indikativni spisak opštinske konsultativne grupe, njenu odgovornost i način funkcionisanja.

Ex Ante Evaulacija predstavlja bilateralni proces u kome evaluatori Ministarstva ekonomije predlažu izmjene i dopune svakog poglavlja Strateškog plana, zajedno sa ekspertima iz opštine zaduženim za njegovu izradu. Ex ante evaulacija ima za cilj da na transparentan način analizira odnose i veze između Strategije regionalnog razvoja sa Strateškim planom (spoljašnja usklađenost), kao i veze između odabranih mjera u strateškom planu sa odabranim prioritetima i razvojnim ciljevima (unutrašnja usklađenost), te da procijeni stepen spremnosti Strateškog plana da utiče na glavna ekonomska i socijalna pitanja koja doprinose unapređenju pozicije opštine u regiji i državi i ostvarivanju pravca razvoja iz SWOT analize.

Rezultat ovih analiza je izvještaj koji sadrži procjenu nivoa usklađenosti SP sa SRR i predmetnom metodologijom i sprovodi se paralelno sa izradom SP.

Na osnovu čl. 68 i 72 Statuta Opštine Rožaje (Sl. list CG-Opštinski propisi , br.9/11) i Pravilnika o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave (Sl list CG br. 37/11), Predsjednik opštine Rožaje, dana _____.2011.godine *donio je*.

ODLUKU

O formiranju konsultativne grupe za izradu Strateškog plana razvoja opštine Rožaje

Član 1.

Formira se konsultativna grupa za izradu Strateškog plana razvoja opštine Rožaje u sljedećem sastavu:

1. Arbin Kalač - koordinator
2. Nazim Čolović- član
3. Bećir Kalač- član
4. Isko Ganić- član
5. Selman Murić- član
6. Hazbija Murić- član
7. Mevljuda Cikotić- član
8. Abid Đozović- član
9. Hanifija Nurković- član
10. Bajram Zejnelagić- član
11. Esko Kalač- član,
12. Fikret Kuč- član
13. Elisa Nurković- član
14. Hajran Kalač- član
15. Sulejman Muković- član
16. Nedžad Kalač- član
17. Mahmut Kalač član
18. Edita Hodžić član
19. Fevzija Kurtagić član

Kao i posmatrači imenuju se :

1. Ministarstvo ekonomije,
2. Ministarstvo održivog razvoja i turizma,
3. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja,
4. Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija,
5. Ministarstvo finansija,

Član 2.

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Službenom listu CG – opštinski propisi.

OPŠTINA ROŽAJE

Broj: 1700/10
Rožaje, 08.12.2011 .godine

PREDSJEDNIK,
Nusret Kalač, dipl.pravnik
Nusret Kalač

SADRŽAJ

1.	ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA.....	10
1.1.	Geografske karakteristike.....	10
1.1.1.	Položaj i opšti podaci.....	10
1.1.1	Reljef	11
1.1.2	Geološki sastav	12
1.1.3	Klima	13
1.1.4	Hidrološke odlike	14
1.1.5	Flora i fauna.....	15
1.2	Demografija, rad i socijalno staranje	16
1.2.1	Demografski trend	16
1.2.2	Tržište rada	21
1.2.3	Socijalno staranje.....	23
1.3	Zdravstveni i obrazovni sistem	24
1.3.1	Zdravstvena djelatnost.....	24
1.3.2	Obrazovni sistem	24
1.3.3	Kultura i sport	25
1.4	Ekonomsko-proizvodni sistem.....	28
1.4.1	Broj preduzeća	28
1.4.2	Industrija i usluge	29
1.4.3	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo.....	31
1.4.4	Turizam.....	36
1.5	Saobraćaj i komunikacije i informacione i komunikacione tehnologije (IKT)	39
1.5.1	Saobraćajna infrastruktura.....	39
1.5.2	Elektroenergetski sistem.....	41
1.5.3	Telekomunikacije i IKT.....	42
1.6	Životna sredina.....	43
1.6.1	Upravljanje otpadom	43
1.6.2	Upravljanje vodama.....	45
1.6.3	Sanitarna kontrola kvaliteta vazduha.....	47
1.6.4	Upravljanje resursima i njihovo očuvanje	47
1.7	Administrativni kapaciteti.....	48

2	SWOT ANALIZA.....	50
2.1	Demografija, rad, socijalno staranje i ostale društvene djelatnosti.....	50
2.2	Ekonomski razvoj	51
2.3	Infrastruktura.....	53
2.4	Životna sredina.....	54
2.5	Administrativni kapaciteti.....	55
3	RAZVOJNI CILJEVI OPŠTINE, PRIORITETI I MJERE SA RAZVOJNIM PROJEKTIMA	56
3.1	Strateški cilj razvoja.....	56
3.2	Prioriteti i mjere	56
3.3	Finansiranje.....	78
4	Monitoring.....	79
4.1	Opis projekata ("Project Fiches")	80
4.2	Sistem za prikupljanje podataka	130
4.3	Monitoring izvještaj	130

1. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

1.1. Geografske karakteristike

1.1.1. Položaj i opšti podaci

Prostor opštine Rožaje se nalazi na sjeveroistoku Crne Gore i može se koordinatno pozicionirati između 42°45' i 42°59' sjeverne geografske širine i 17°41' i 18°00' istočne geografske dužine. Zahvata površinu od 415 km² ili 3,16 % teritorije Crne Gore. Teritorija opštine predstavlja prirodnu vezu Crne Gore sa Kosovom i dalje sa Makedonijom u jednom pravcu i Srbijom u drugom smjeru.

Opština Rožaje se graniči sa opštinama: Berane, novoformiranoj opštini Petnjica i Plav u Crnoj Gori, Tutinom u Srbiji i sa opštinom Peć i Istok sa Kosovom.

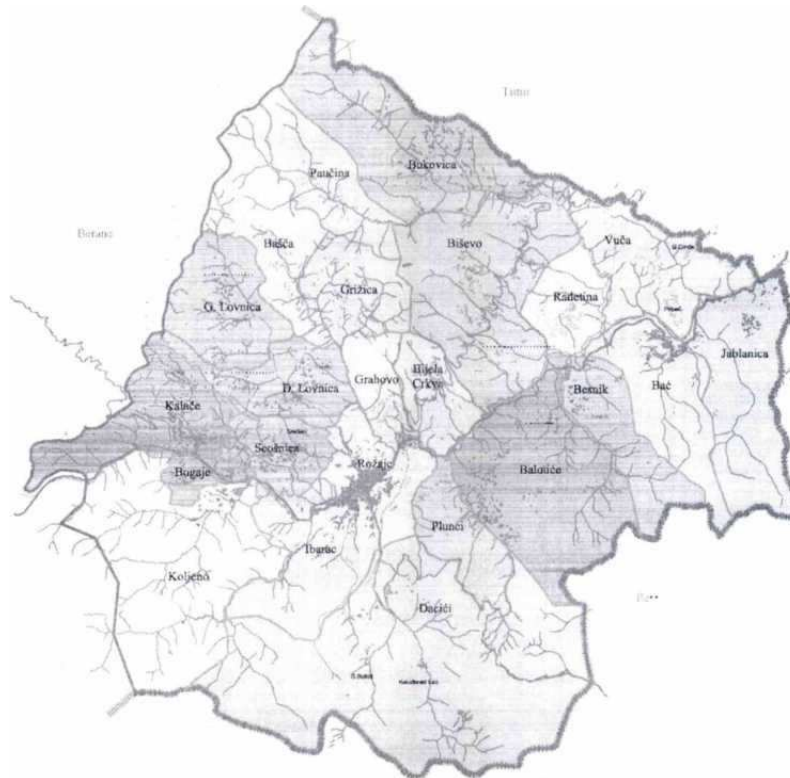
U razvojnom smislu Rožaje je svrstano u Sjeverni region sa opštinama: Berane, Andrijevica, Plav, Bijelo Polje, Pljevlja, Kolašin i Mojkovac, Žabljak i Šavnik.

Mrežu naselja čine 66 naselja. Administrativni, privredni i kulturni centar opštine je naselje Rožaje sa 9.447 stanovnika, koje u mreži centara Crne Gore predstavlja opštinski centar.

Prigradska naselja su Suho Polje, Ibarac, Bandžovo Brdo, Klekovača, Hurije, Sušteri i zeleni.

Sela sa najvećim brojem stanovnika su Kalače, Donja Lovnica, Bać, Bukovica i Biševo.

Teritorija opštine je podijeljena na 26 katastarskih opština i isto toliki broj statističkih naselja: Bać, Balotići, Bandžov, Bašča, Besnik, Bijela Crkva, Biševo, Bogaje, Bukovica, Crnokrpe, Dacići, Donja Lovnica, Gornja Lovnica, Grahovo, Grižica, Ibarac, Jablanica, Kalače, Koljeno, Paučina, Plunci, Radetina, Rožaje-grad, Seošnica, Sinanovići i Vuča. Podjela na statistička naselja je korišćena kao informaciona osnova za izradu Plana.

Slika 1: Katastarska podjela teritorije opštine Rožaje

1.1.1 Reljef

Prostor Opštine Rožaje smješten je u dijapazonu nadmorske visine (760 m n.v. - ušće rijeke **Reka** u Ibar) do **Hajle** 2.403 m n.v. U denivelaciji od 1.643 m postoji mnoštvo reljefnih oblika: okomite stijene, Stožine (Ahmica) visokoplaninske prevoje, grebene i površi, pitome doline, surove kanjone (kanjon Ibra i kanjon Bukovice, kao najmarkantniji), ali samo jedno jezersko gorsko oko, Blato.

U morfostrukturi Rožajskog kraja mogu se izdvojiti:

1. **Planinsko područje na desnoj obali Ibra** zahvata oko 1/3 teritorije opštine. Ima dominantnu osojnu ekspoziciju, manje zaravnjenih površina i pašnjaka, bogatije je vodom (prva klasa) i šumom, višu prosječnu nadmorsku visinu (1.000 do 2.400 m), duže trajanje snijega (130 dana), veći broj ledenih dana u godini (5-10), veću visinu sniježnog pokrivača i veći nagib terena, a manju gustinu naseljenosti i manji broj naselja (oko 20%). Nad ovim prostorom, sa juga, dominiraju kao po ivici amfiteatra: Rožajski vrh, Smiljevica, Škrijeljska Hajla, sam vrh Hajle, Ahmica, Rusolija, Žljeb, Seinova i Beleg, čije padine ovu lepezu zatvaraju do samih desnih obala Županice i Ibra, odnosno, do međudržavne granice sa Srbijom, ušće rijeke Reke u Ibar na koti 760 m n.v. Ovo područje je pogodno za rast čistih i mješovitih sastojine jele i smrče, a na višim nadmorskim visinama, javlja se i molika. Na granici šumske vegetacije na n.v. od 2000 m raste bor krivulj, koji pokriva znatnije površine Hajle. Između šumskih površina, u podnožju planina, su sočni pašnjaci i livade. Travnati pojas, usled sve oštrije klime, se završava na Hajli i Žljebu, na 2.300-2.400 mnv. Područje je povoljno za razvoj svih oblika planinskog turizma, posebno skijališta, hidroenergije, šumarstva i drvoprerade, ljekovitog bilja i stočarstva.
2. **Područje brda i niskih planina na lijevoj obali Ibra** zahvata oko 2/3 teritorije opštine, ima dominantnu prisojnu orijentaciju, više zaravnjenih površina i pašnjaka,

siromašnije je šumom i vodom (3. do 4. klasa), ima manju prosječnu m n.v. (1.000-1.500 m), manju dužinu trajanja snijega, manji broj ledenih dana u godini (0-5), manju visinu sniježnog pokrivača i manji nagib terena. Najmarkantnijii ortografski izdanci ovog prostora su: površ Vuča, Gospođin vrh sa svojim okruženjem (Rujište, Gornja Vuča, Karaula, Paučina, Vranjača, Kršine, Čuke, Krstača), preko kojih ide granica sa Srbijom. Na granici prema opštini Berane najizrazitiji izdanci su: Gradina, Mijokov vrh, u nastavku Šančevi, i pitomi greben Vlahovi, te dalje Crni Krš i Kalenderbrdo (1446 m n.v.) Šumoviti greben-prevoj Turjak, gravitaciono odvaja sliv Ibra i sliv Lima.

Brojna su proširenja u dolinama rijeka, gdje su pozicionirana veća naselja. Najizrazitije je proširenje u dolini Županice. Dio područja se obrađuje, a veći dio se koristi kao pašnjaci i livade. Najveći kompleksi livada i pašnjaka su na Vlahovima i Gradini, i s pravom se zovu ovčarske planine.

Uslovi za naseljavanje i poljoprivredu (osobito stočarstvo) su povoljni, pa je i većina naselja opštine smještena na ovom području (oko 80%). Ograničavajući faktor za intenzivnu poljoprivredu je siromaštvo vodama, posebno, potez Grahovo-Bijela Crkva- i sva naselja biševskog kraja.

3. **Ibarska dolina**, koja se u narodu i literaturi naziva Gornji Ibar, obuhvata dolinu od Vrela Ibra do Dimiškinog mosta. Pomenuti potez ima sve karakteristike da bude proglašen Prirodnim rezervatom (bogatstvo šumom i vodom 1. Klasa, zeljastom florom, te kopnenom i riječnom faunom). Na prethodnu dolinu se nadovezuje Rožajska kotlina, koja se prostire od Dimiškinog mosta do Zeleni, u kojoj je smješten opštinski centar sa prigradskim naseljima, industrija, društvene i servisne djelatnosti, a zatim Ibar ulazi u kanjon, od Balotskog mosta do Špiljani u dužini od 16,5 km.

1.1.2 Geološki sastav

Geološku građu opštine Rožaje čine:

1. **Krečnjak**, zauzima najveći prostor opštine, planinsko područje, južno od puta preko Turjaka, magistralom, regionalnim putem do Bijele Crkve i dalje do granice Opštine. Viši krečnjački tereni i tereni izgrađeni od eruptiva su slabo propusni, mahom su ispucali i razbijeni, a često i glinoviti, pa je površina karsta obrasla humusom i bujnom vegetacijom, što je važno u ekološkom, vizuelno-estetskom i komercijalnom smislu. Područje je bogato izvorima bistre vode, ali zbog vegetacije, rijetke su erozivne pojave. Ispod 1200 m n.v. krečnjak je jako porozan i vodopropustan, sa čestim podzemnim tokovima.
2. **Paleozojski škriljaci**, grade područje brda i niskih planina, na lijevoj obali Ibra, sjeverno od krečnjačkih terena. Najveći dio grada leži na ovim stijenama, koje su zbog mekoće podložne klizanju na višim nagibima (lijeva obala Ibra, Klekovača). Ove stijene izgrađuju i dolinu Županice, Ibra i Ibarca, u krečnjačkom prostoru opštine. Stijene su vodonepropustne ili slabo propustne, te se u njihovom prostoru javlja veći broj stalnijih, bogatijih površinskih tokova.
3. **Serpentina**, koji čine osnovnu građu na jugu opštine, između Hajle i Kule.

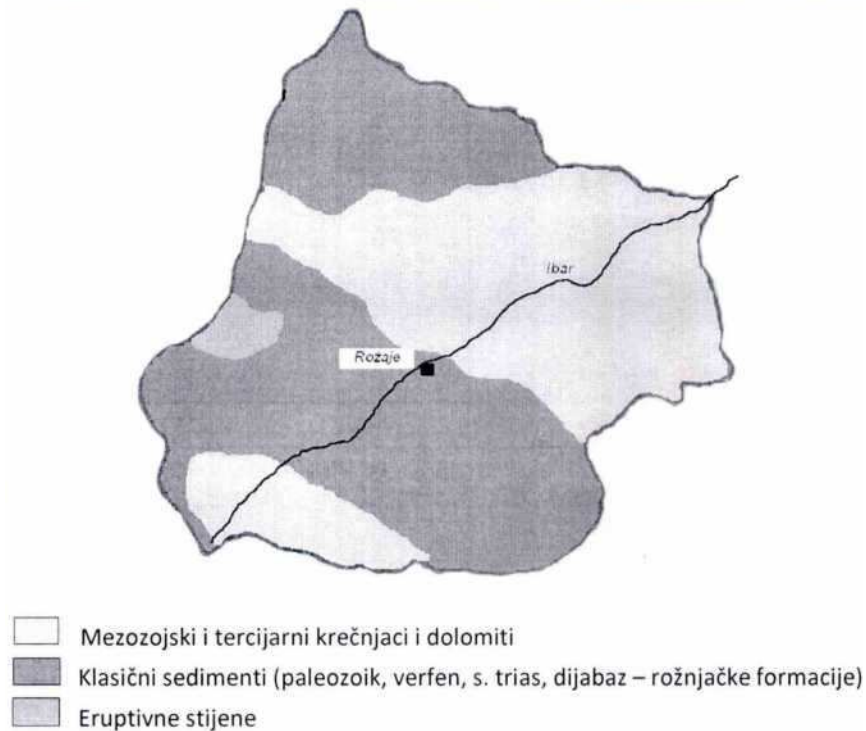
U okoline Seošnice, Kalača, Čosovice, uz granicu, u vidu sočiva, javljaju se andeziti i daciti - površinske **eruptivne stijene**.

Aluvijalne naslage prisutne su u dolini Županice, od Bogaja do Dimiškina mosta, a izgrađuju ih gline, pretežno svjetlosive boje. Zastupljene su, također, i masne gline, koje su se upotrebljavale za izradu cigle i crijepa (Skarepača).

Erozivni oblici reljefa na planinama i njihovim podgorinama i ogroman morenski materijal sa obe strane Ibra, (gard, Bandžovo Brdo, Carine, Ibarac, Golo Brdo, Zeleni) tragovi su

posljednjeg pleistocenskog glacijala. Morenski materijal izrađen je od pjeskovitih glina sa zaobljenim valutcima i blokovima razlišitog petrografskog sastava i dimenzija.

U smislu geološke stabilnosti, posebnu pažnju treba posvetiti gradnji u zoni kontakata ovih dviju geoloških formacija.

Slika 2: Geološka karta područja Rožaja (prema Z. Bešiću, po E. Kalaču)

1.1.3 Klima

Mjesec	Sred. mj. temp. vazd. (°C)	Sred. mj. kol. padav. (l/m ²)	Br. dana sa T _{max} > 30°C	Br. dana sa T _{min} < 0°C
I	-3,8	71		30
II	-2,0	49		25
III	1,2	57		26
IV	5,5	73		17
V	10,7	92		3
VI	13,3	89	1	
VII	14,8	86	2	
VIII	14,4	73	1	
IX	11,2	72		2
X	6,6	71		13
XI	1,8	85		22
XII	-2,3	90		28
Godišnje	6,0	909	4	166

Tabela 1: Karakteristični meteorološki podaci (1000 m n.v.)

Izvor: Meteorološki podaci za Rožaje u periodu 1961-1990.

Po geografskom položaju i nadmorskoj visini, rožajski kraj pripada umjereno- kontinentalnoj zoni. Relativno toplo i suvo doba, traje 4 mjeseca (VI, VII, VIII i IX) i relativno hladno i vlažno doba, traje 8 mjeseci (I, II, III, IV, V, X, XI i XII).

1. Srednja godišnja temperature vazduha je 6,0 °C, srednja maksimalna 17,6 °C, a srednja minimalna -7,0 °C i srednja dnevna 1,5 °C.
2. Godišnji broj dana sa temperaturom više od 30 °C iznosi 4, a sa temperaturom manje od 0 °C iznosi 166 dana.
3. Srednja godišnja vrijednost padavina iznosi 905,0 mm, maksimalna dnevna 262,0 mm, minimalna dnevna i srednja dnevna 39,0 mm.

Sljedeće klimatske karakteristike mogu se primijetiti u opštini Rožaje:

1. Visina i zadržavanje sniježnog pokrivača, koji je veći od 30 cm, je važan faktor turističke valorizacije rožajskog prostora.
2. Vjetrovi - Najveću učestalost imaju: zapadni -22%, istočni - 9%, jugozapadni - sjevernoistočni - 3% jugoistočni - 3%, a najmanju sjeverni i južni - 12%. Sjeverni i južni vjetrovi, su najmanje prisutni. Za neposrednu okolinu grada, Plunaca i Balotića, karakteristični su i lokalni vjetrovi: danik i noćnik. Javljaju se preko ljeta uslijed nejednakih temperatura i razlike u zagrijavanju između podgorine i visokih predjela. Prvi piri ka Prokletijama i prenosi im topliji vazduh, a drugi, sa njih naniže kao, čist i svjež.
3. Posebna odlika klime Rožaja i desne strane Ibra, odnosno ovog prostora, jesu tišine ili kalme - 62%. Ove pojave traju po nekoliko dana i prisutne su tokom cijele godine. Najmanje ih je u proljeće, a najviše u toku zime
4. Insolacija - Rožaje nije karakteristično po maglama, već klasičnoj oblačnosti ili vedrini. Južne ekspozicije su sunčanije od sjevernih. a osunčavanje je najduže preko ljeta, odnosno juna, jula i avgusta. Sijanje sunca je oko 1500 časova godišnje (ili oko 4 časa dnevno) što je za planinske krajeve znatna vrijednost. Značajan je pokazatelj da tokom 300 dana godišnje sija sunce, a samo 65 dana je bez sunca. Ova karakteristika je skoro idealna za iskorišćavanje sunčeve energije. u svim oblicima. Nekih godina, zavisno od učestalosti vjetrova, planinska područja imaju više vedrih dana od nižih oblasti.
5. Temperature inverzije uslovljava mikro reljef i riječni tokovi, pa u zimskom periodu, na primjer, srednje dnevne temperature na Bandžovom brdu ili Šušterima su veće nego u gradskom jezgru Rožaja, na obalama Ibra. Ovom pojavom je naročito zahvaćen prostor samog grada.

1.1.4 Hidrološke odlike

Glavnu hidrografsku arteriju u Rožajama predstavlja gornji tok rijeke Ibra. Ibar izvire iz istoimenog vrela, u podnožju ogranka Hajle - Dermandola, na 1.270-1268 m n.v., na završetku toka rijeke Suhovare. Gornji Ibar protiče srednjim tokom kroz Opštinu, dužine 39 km, sa prosječnim proticajem 6,8 m³/sek.

Od rožajskih pritoka Ibra najveću površinu sliva imaju Županica, 50 km², i Bukovička rijeka sa 67 km². Na tom prostoru do ušća protoke Gojbulje, Ibar prima sa desne strane pritoke Ibarac (7,5 km), Crnju (8 km) sa Bukeljskom i Kaluđerskom rijekom (14 km), Baltosku rijeku (6 km), Županski potok (8 km), Zakamensku (7,5 km) i Bačku rijeku (5 km).

Katastarom izvorišta opštine (1979) evidentirano je preko 180 izvorišta, ukupnog izmjenog kapaciteta 674,98 l/sec. Najveća izvorišta kaptirana u funkciji snabdijevanja sa vodom za piće i sanitarne upotrebe su:

- Vrelo Ibra (400 lit/sec) je kaptirano (1981) za gradski vodovod kojim se snabdijevaju domaćinstva, mali dio privrede i javne ustanove u gradu i prigradskim naseljima.

- Izvorište Plunačke rijeke (30 lit/sec) je kaptirano (1965), također za snabdijevanje gradskog i prigradskog dijela.
- Malisorsko vrelo (10 lit/sec) ja kaptirano (2004) za potrebe napajanja naseobina u području Županice.
- Čosovsko vrelo (60 lit/sec) nije kaptirano i predstavlja izvor sa kojeg je moguće planirati vodovod za područje jugozapada opštine u sistemu sa drugim izvorima na ovom prostoru.

Na teritoriji opštine Rožaje posebno hidrografsko bogatstvo predstavljaju mineralni izvori. Rožaje raspolaže sa 6 lokaliteta sa mineralnim, termomineralnim i mineralizovanim izvorima. To su Đuranovića luke, Kalače, Bašča, Lučice, Županica i Čosovica. Nijedan od ovih izvora nije tehnički uređen za eksploataciju u lečilišne svrhe ili za flaširanje.

Izvor kod Đuranovića luka - blizu motela "Turjak", na 1150 m n.v., ima 3-4 hladna difuzna disperziva. Izvor je prslinskog tipa, pa mu je izdašnost mala (27.5.1980. g. dostigla je 0,100 l/sec, odnosno 360 lit/h). Naglašeno je kiselog ukusa. Uvećano prisustvo CO₂ i gvožđa upućuje na njenu ljekovitu prirodu, koja je nedovoljno ispitana. Voda je klasifikovana u kalcijumsko-natrijumsko-hidrokarbonatno-hloridno-ugljenokisjelu, slabo mineralizovanu akratopegu. Hemijski sastav vode čine ugljendioksid (158 g/l), gvožđe (10,70 mg/l) i silicium dioksid (9,27 mg/l) (Burić N., 1976).

Kalački izvor (Kiseli izvori, Rožajski izvori)- na 7 km od grada prema Đ. lukama, pored Ibarske magistrale, hidrološki nijesu ispitani, osim hemijske nepotpune analize. Voda je kalcijum gvožđevita i slankasta, a po nekim podacima, i radioaktivna. Još od 1919. g. koristi se u ljekovite svrhe.

Županica (Slana voda). Ima pokazatelja koji ukazuju da je dolina ove rijeke, od Đ. Luka do Dimiškina mosta, na mineralizovanim alkalnim izvorima. Izvorišta su rasuta, a isticanje dezorganizovano, osim u blizini OŠ „Skarepača“, gdje su 1986. godine izvršena bušenja. Izdašnost je procijenjena na oko 0,050 lit/sec ili 180 lit/h. Ima pH vrijednost 8,3 i osjetno slan ukus. Postoje indicije da su takve vode i Bogajskih izvora. Vodu Županice ljudi su nekada koristili za liječenje kožnih bolesti, povreda, bolova u stomaku, a kao zagrijanu protiv išijasa i reumatizma.

Slana bara - Izvorište je u selu Bašči, u dolini Grahovske rijeke, u obliku tri disperziva, od kojih su dva, prije 1985. godine, zatrpana. Po hemijskom sastavu su zemnoalkalni sa primjesama hlorida. Izbacuje 0,100 l/sek. vode, što daje 360 litara na čas (izmjereno 20.04. 1985. godine).

Izvor Lučice poznat je kao *Kisjele bare*. Izbija pod Radonjić brijegom na oko 1 km nizvodno od baščanske Slane bare. Utvrđeno je da je mineralizovana i ima slična svojstva kao Slana bara.

Čosovičko vrelo nosi naziv po manjem zaseoku Čosovića. Izbija na jednoj rasjednoj liniji, na 1228 m n.v. Rasjed okuplja tri komponente vode: juvenilnu (koja je ohlađena), vadoznu (atmosfersku-infiltracionu) i krašku. Dana 24.07.1996. godine vrelo je izbacivalo 50 l/s vode, a temperatura vode je iznosila 9,8 °C. (Martinović, Ž., 2002.)

1.1.5 Flora i fauna

Najznačajniju vrstu biljnih zajednica i vegetacionog pokrivača u Rožajama predstavljaju šume. Zbog velikih visinskih razlika između najniže i najviše tačke (maksimalno 1.630 m), vegetacija je zonalno raspoređena na rožajskim planinama. Od podnožja ka vrhovima smjenjuju se različiti tipovi vegetacije, počev od submediteranskih kserotermnih šikara do subnivalne vegetacije oko snježanika na Hajli i drugim planinama.

Stepen šumovitosti Rožajskog kraja je visok i znatno je iznad republičkog prosjeka. Prema podacima Instituta za šumarstvo u Podgorici, ukupna površina državnih i privatnih šuma i

šumskog zemljišta u opštini Rožaje iznosi 26.881 ha, ili 62% ukupne teritorije. Šume bez šumskog zemljišta zahvataju 21.953 ha, ili 51% opštinske teritorije. Od ukupne površine, državne šume zahvataju 23.443 ha ili 87%, a privatne 3.438 ha ili 13% ukupne površine šuma i šumskog zemljišta. (Institut za šumarstvo, Podgorica, 2002.)

Posebna vrijednost rožajskog kraja su ljekovite, jestive i aromatične bilje i gljive.

Registровано je preko 300 biljnih vrsta **ljekovitih biljaka** koje se u farmakologiji označavaju kao ljekovite: hajdučka trava, uva, divlji duhan, kim, đurđevak, bukva, jasen, lincura žuta, kantarion, bunika, kleka, crni sljez, kamilica, gorka deteljina, gladiševina, jorgovan, vimenjak, malina, zova, lipa, borovnica, čemerika, divizma, dan i noć i dr.

Jestive biljke mogu se koristiti kao povrće, začini i voće, izvor biološki visokovrijedne i hemijski nezagađene hrane: samoniklo voće (lijeska, drijen, jagoda, divljaka, kruška, trešnja, trjina, ribizla, kupina, malina, borovnica...), zeljaste jestive biljke (sedmolist, kozlac, Ioboda, krasuljak, vodopija, medveđa šapa, graholika, divlja nana, kaćun, štavalj., kostriš, maslačak, kopriva...) i začinske biljke (sporiš, lukovi, kim, bradavičak, majčino zelje, divlja nana, divlji čaj, majčina dušica...).

Medonosne biljke ima ih u svim kopnenim ekosistemima i u svim vegetacijskim pojasevima. Med od njih je visokog kvaliteta: drveće (jela, klen, gorski javor, breza, grab, bukva, jasen, smrča, munika, molika, bijeli bor...), grmovi (drijen, lijeska, glog, šipurak...), zeljaste biljke (čičak, divlji duhan, konjski rep, crni sljez...).

Najvažnije vrste **pečurki** na planinama oko Rožaja su: poljski šampinjon, livadski šampinjon, anis šampinjon, biserka, crni vrganj, mrežasti vrganj, žuti vrganj, velika puhara, šumska puhara, stožasti smrčak, visoki smrčak, pravi smrčak, bukovača, slinavka, kestenjasti vrganj i dr.

Najveću komercijalnu vrijednost za ovo podneblje imaju: vrganj, lisičarka i smrčak.

Životinjski svijet na teritoriji Rožaja odražava opšte osobenosti ovog dijela Crne Gore.

Zec, lisica, jazavac, kuna zlatica, vjeverica, srna, vuk, medved, divokoza su stanovnici ovog prostora. Divlji golub, jerebica, tetrijeb, veliki tetrijeb, soko, ptice pjevačice, suri orao su najzastupljenije vrste ptica.

Rožajske rijeke nastanjuju slijedeće vrste **riba**: potočna pastrmka i mladica, lipljan i potočna mrena. Staništa riba su ugrožena nepropisnim ribolovom, zagađenjem voda organskim i neorganskim materijama, devastacijim vodotoka i sl.

Veći dio faune ugrožen je, prije svega, od strane čovjeka (ilegalni lov, uništavanje staništa, eksploatacija šuma, izgradnja šumskih puteva, nedostatak rezervata za određene vrste, odsustvo organizovanog prehranjivanja u zimskom periodu i sl.). Potencijalni prirodni rezervati su u Gornjem Ibru, Vučoj, Bukovici, Gornjoj i Donjoj Crnči.

1.2 Demografija, rad i socijalno staranje

1.2.1 Demografski trend

1.2.1.1 Osnovni demografski indikatori

Stanovništvo	
Broj stanovnika (Popis 2011)	22.964
Gustina naseljenosti (st/km ²)	55,30
Broj statističkih naselja	26
Broj domaćinstava	5.684
Broj članova domaćinstva (prosjeak)	4,11
Broj stanova (2011)	6.664
Broj stanovnika koji žive u inostranstvu	4.869
Prirodni priraštaj (2011)	220
Stopa nataliteta (2011)	15,7

Stopa mortaliteta (2011)	6,1
Vitalni indeks (2011)	2,6

Tabela 2: Opština Rožaje - Osnovni demografski pokazatelji

Od 1948. godine do danas, Rožaje bilježi konstantan porast broja stanovnika. Također, srazmjerno rastu broja stanovnika, rastao je i broj domaćinstava. Tako da se opština Rožaje razlikuje od drugih opština u Sjevernom regionu, gdje se može uočiti, prije svega, pad stanovništva. Prema Popisu iz 2011. godine, broj stanovnika je iznosio 22.964, koji su živjeli u 5.684 domaćinstava. Gustina naseljenosti iznosi 55,30 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Stanovništvo prema popisima								
	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
Crna Gora	377.189	419.873	478.894	529.604	584.310	615.035	620.145	620.029
Rožaje	11.047	12.668	14.700	16.018	20.227	22.976	22.693	22.964
Domaćinstva prema popisima								
	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
Crna Gora	83.639	92.152	106.569	121.911	142.692	163.274	180.517	194.795
Rožaje	1.771	1.949	2.278	2.673	3.364	4.340	5.004	5.684

Tabela 3: Usporedni podaci sa ranijih popisa (broj stanovnika i domaćinstava)

Izvor: MONSTAT/Konačni rezultati popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u CG, 2011

Godina	Stanovništvo		Domaćinstvo	
	2003.	2011.	2003.	2011.
Rožaje	22.693	22.964	5 004	5 684
Gradska	9.121	9.567	2 114	2 479
Ostala	13.572	13.745	2 890	3 205
Bać	669	-629	144	140
Balotići	785	-706	149	153
Bandžov	164	-127	29	35
Bašča	164	-142	58	40
Besnik	388	-356	74	84
Bijela Crkva	195	-188	57	61
Biševo	380	+443	69	106
Bogaje	222	-214	67	59
Bukovica	576	-534	163	150
Crnokrpe	433	-415	89	93
Dacići	299	+375	53	94
Donja Lovnica	762	+829	149	152
Gornja Lovnica	387	-362	73	75
Grahovo	236	+293	42	73
Grižice	434	-414	103	99
Ibarac	2 877	+3 194	608	720
Jablanica	578	-470	116	96
Kalače	975	-956	194	252
Koljeno	630	+701	117	147
Paučina	322	-236	81	51
Plunci	175	-168	32	37
Radetina	379	+404	91	103
Rožaje (g)	9 121	+9 567	2 114	2.479
Seošnica	842	+878	178	219

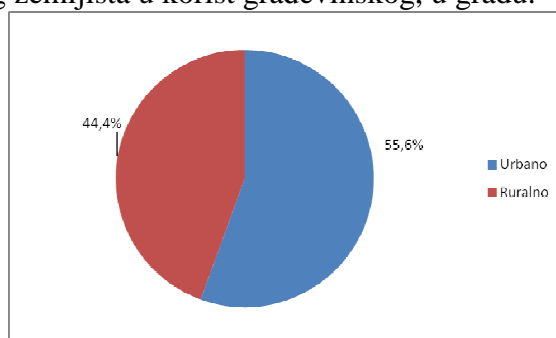
Sinanovići	312	-302	65	65
Vuča	388	+409	89	101

Tabela 4: Stanovništvo, domaćinstva i stanovi - kretanje i prostorni razmještaj 2003/2011

Izvor: MONSTAT

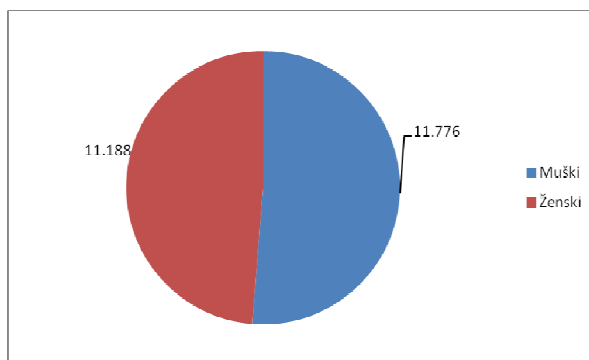
Stanovništvo je razmješteno u gradu, prigradskim naseljima i šezdeset ostalih ruralnih naselja. U gradu i prigradskim naseljima (Rožaje i Ibarac) živi 12.761 stanovnik, ili 55,60 % opštinske populacije, što ukazuje **trend urbanizacije**, odnosno naseljavanja urbanog područja. Najveća ruralna statistička naselja su: Kalače, Donja Lovnica, Balotići, Koljeno i Bać.

Struktura domaćinstva ide u smjeru smanjenja broja članova (4,00). Najmanje broji gradsko domaćinstvo - 3,85, ruralno - 4,30, a najviše prigradsko (Ibarac) - 4,40. Sa stanovišta fizičkih pokazatelja i transformacija u prostoru, znači da je najveći stepen izgrađenosti i smanjena površine poljoprivrednog zemljišta u korist građevinskog, u gradu.

Slika 3: Teritorijalni raspored stanovništva

1.2.1.2 Starosna i polna struktura

Slika 4: Struktura stanovništva prema polu

Brojnost muške i ženske populacije je u dobroj ravnoteži i iznosi oko 50:50, sa malo većem učešćem muške populacije. Ovo je pozitivan pokazatelj, imajući u vidu da razlika nije značajna i da je struktura dosta ujednačena.

God. Starosti	Br. Stanovnika Rožaje	%	Br. Stanovnika CG	%
0-19	8.121	35,4	162.844	26,3
20-59	12.144	52,9	343.404	55,4
60 i više	2.699	11,8	113.751	18,3
Ukupno	22.964	100,0	620.029	100,0

Tabela 5: Starosna struktura rožajske populacije za 2011. godinu

Izvor: MONSTAT

Kod analize strukture stanovništva, jedan od najbitnijih pokazatelja jeste starosna struktura, obzirom da pozitivni društveno-ekonomski razvoj zahtijeva mlađu populaciju. Tako da sa

ekonomskog aspekta, starenje stanovništvo utiče na broj aktivnih stanovnika na određenom području.

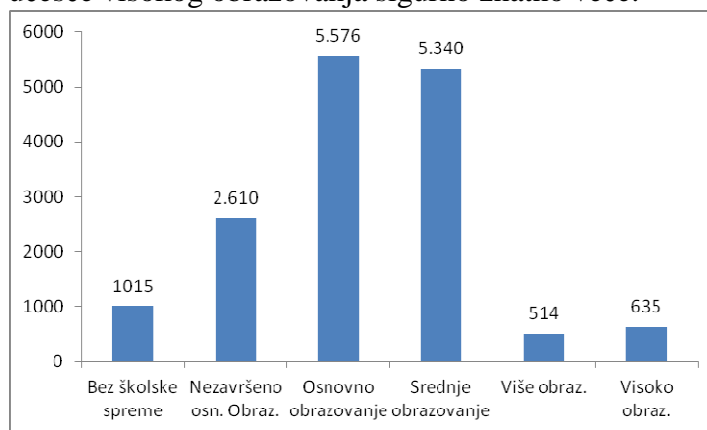
U odnosu na starosnu strukturu stanovništva Crne Gore, Rožajska opština posjeduje mladu populaciju - pozitivno odstupanja od crnogorskog prosjeka iznosi +9,1 u kategoriji od 0 do 19 godina. U srednjoj kategoriji (20 do 59 godina), odstupanje je neznatno: -2,5, dok kod broja starijih osoba (60 godina i više) odstupanje je znatno veće sa -6,5. Obzirom na velikih broj mladih građana Rožaja, omladina je ogromni potencijal za dalji opštine. Rečeno pokazuje i indeks starenja¹ koji iznosi 0,26 i time pokazuje da u Opštini živi pretežno **mlada populacija**.

1.2.1.3 Obrazovna struktura stanovništva

Potreba za analizom obrazovne strukture stanovništva proizlazi iz činjenice da postoji veoma visok stepen korelacije između obrazovnog nivoa stanovništva i stepena društveno-ekonomskog razvoja. Osim toga, prilično neuravnotežen i protivrječan razvoj nekih segmenata obrazovnog sistema, poznavanje trenutne situacije i promjena u obrazovnoj strukturi, pruža nam priliku da identifikujemo prirodu i obim tih posljedica i da ove činjenice uključimo u planove budućeg razvoja obrazovnog sistema. Obrazovna struktura može se prepoznati preko dvije obrazovne karakteristike stanovništva:

1. stepena pismenosti, kao elementarnog pokazatelja obrazovanja, i
2. akademskog nivoa obrazovanja cjelokupnog stanovništva.

Broj nepismenih u opštini iznosi 575, što znači da stopa pismenosti iznosi 97,0%, što je pozitivan pokazatelj. Sa aspekta obrazovne strukture stanovništva, da se primijetiti da dominiraju pojedinci sa osnovnim (34,2%) i srednjem obrazovanjem (32,80%). Učešće visokog obrazovanja je malo, što za razvoj, baziran na znanju i preduzetništvu, može da bude ozbiljan ograničavajući faktor. Ovi pokazatelji, u periodu između dva popisa, su vjerovatno promijenjeni, pa je učešće visokog obrazovanja sigurno znatno veće.

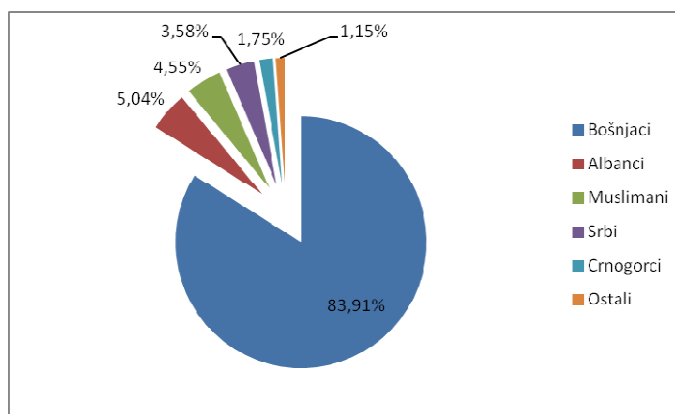

*Slika 5: Obrazovna struktura stanovništva u Rožajama prema popisu iz 2003. godine
Izvor: MONSTAT*

1.2.1.4 Etnička struktura

Etnička struktura stanovništva u Rožajama ukazuje na to da se radi o multinacionalnoj i multikulturalnoj sredini, u kojoj su zastupljeni, gotovo, svi narodi sa prostora nekadašnje SFRJ. Prema podacima Popisa iz 2011. g., najbrojniju etničku grupu čine Bošnjaci sa 83,9%, zatim slijede Albanci sa 5,0%, Muslimani sa 4,6%, Srbi sa 3,6% i Crnogorci sa 1,8%.

¹ Indeks starenja predstavlja odnos broja stanovnika od 60 i više godina starosti prema broju ispod 20 godina. Ukoliko je indeks veći, stanovništvo je starije.

Slika 6: Etnička struktura stanovništva u Rožajama prema popisu iz 2011. godine
Izvor: MONSTAT

Na teritoriji opštine Rožaje preovladava živalj islamske vjeroispovijesti sa 93,0%, dok drugu najbrojniju grupu predstavljaju pravoslavci sa 4,6%.

Kulturna raznolikost tradicije i autentičnost kultura, važna su osnova sveukupnog razvoja opštine - sadašnjeg i budućeg.

1.2.1.5 Prirodna i mehanička kretanja stanovništva

Kretanje stanovništva, njegov porast, odnosno promjene u ukupnom broju stanovnika na izvjesnoj teritoriji, zavise od prirodnih i mehaničkih (migracionih) kretanja. Prirodna kretanja podrazumijevaju rezultantu nataliteta i mortaliteta i migraciona naseljavanja i iseljavanja stanovništva.

U ranijim periodima, porast stanovništva u opštini, uglavnom, je zavisio od prirodnog priraštaja. Međutim, posljednji međupopisni period potvrdio je da i migracioni saldo može značajno da utiče na ukupan porast stanovništva u opštini. Iako je za čitav period posmatranja prirodni priraštaj bio pozitivan, rast stanovništva je ublažen negativnim migracionim saldom.

Prirodna kretanja

Pozitivan prirodni priraštaj, tj. odnos između rođenih i umrlih, govori u prilog pozitivnih demografskih pokazatelja. Vitalni indeks za opštinu Rožaje je u 2003. godini iznosio 4,5, što je znatno više u odnosu na nivo Crne Gore od 1,5. Pored pozitivnih pokazatelja, primjećuje se pad prirodnog priraštaja u periodu 2003. - 2011. godine, usled pada nataliteta i pada indeksa vitalnosti na 2,6.

Godina	Rođeni			Umrli			Vitalni indeks	Prirodni priraštaj	Stopa nataliteta (%)	Stopa mortaliteta (%)	Stopa prirodnog priraštaja (%)
	Uk.	Pol		Uk.	Pol						
		M	Z		M	Z					
2003	455	232	223	102	54	48	4,5	353	20,1	4,5	15,6
2002	415	214	201	212	71	50	3,4	294	18,1	5,3	12,8
2005	394	212	182	119	68	51	3,3	275	17,1	5,2	11,9
2006	382	204	178	118	53	65	3,2	264	16,4	5,1	11,3
2007	380	195	185	129	64	65	2,9	251	16,2	5,5	10,7
2008	453	241	212	137	76	61	3,3	316	19,2	5,8	13,4
2009	418	220	198	134	75	59	3,1	284	17,6	5,6	12,0
2011	360	177	183	140	88	52	2,6	220	15,7	6,1	9,60

Tabela 6: Odnos broja rođenih i umrlih u Rožajama (2003.-2011.)
Izvor: MONSTAT

Migracije

Ipak, i pored evidentnog rasta broja stanovnika u drugoj polovini prošlog vijeka, u periodu između tri popisa (1991. - 2003 - 2011. godine) došlo je do njegove stagnacije. Taj broj se u tom periodu praktično nije mijenjao (22.976 - 22.693 - 22.964). Korijen uzroka ovakve pojave se nalazi u turbulentnim ratnim godinama u okruženju, kao i unutrašnjim i spoljašnjim migracijama.

Broj doseljenih na teritoriju Opštine tokom perioda 1991 - 2003, prema podacima sa Popisa iz 2003. godine, iznosio je 1.830 doseljenika, od čega se njih 729 nastanilo u urbani dio, a ostatak u ruralne krajeve Opštine. To predstavlja oko 8% današnje rožajске populacije, kao i 27% od svih doseljenja koja su se dešavala od Drugog svjetskog rata.

Tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji iz devedesetih, Rožaje je primilo veliki broj izbjeglica iz Bosne i Hercegovine i sa Kosova. Mnogi od njih su ostali, ili planiraju da ostanu da žive u opštini. Istovremeno iz Opštine, usled pogoršanih socioekonomskih uslova, ljudi se sele i odlaze u razvijenije krajeve zemlje, prvenstveno u Podgoricu i neke od primorskih gradova. Primjetno je da ta „razmjena stanovništva” između opština nije na recipročnom nivou. Prema podacima Monstat-a, u poslednje četiri godine je prisutan rastući trend migracija ka drugim opštinama. Ovo može biti ograničavajući faktor razvoja opštine Rožaje, imajući u vidu raseljavanje mladog stanovništva.

	Doseljen	Odseljen	Migracioni saldo
2006	52	113	-61
2007	48	145	-97
2008	40	171	-131
2009	50	201	-151
2011	43	182	-139

Tabela 7: Migracije rožajskog stanovništva unutar Crne Gore

Izvor: MONSTAT

Također, bitan faktor izgleda demografske strukture Rožaja predstavlja stanovništvo koje je emigriralo van granica Crne Gore, u najvećoj mjeri u zapadnu Evropu. Ono čini čak 9,1% od ukupnog broja naših građana, koji se nalaze u inostranstvu. U budućnosti, oni mogu biti snažan podsticaj ubrzanog razvoja rožajskog kraja. Potrebno ih je privući da investiraju, emotivnim i ekonomskim razlozima.

	Pol	Zemlje boravka								
		Ukupno	Njem.	Švajc.	Luks.	Šveds.	Holand.	Ostale Evropske zemlje	Vanevropske zemlje	NA
Crna Gora	Sv.	53433	11344	2810	2722	2279	1202	9882	20994	2200
	M	30227	6595	1514	1505	1290	714	5779	11661	1169
	Ž	23206	4749	1296	1217	969	488	4103	9333	1031
Rožaje	Sv.	4869	2484	315	332	226	301	726	294	191
	M	2816	1491	175	193	124	167	410	160	96
	Ž	2053	993	140	139	102	134	316	134	95

Tabela 8: Građani Crne Gore i Rožaja u inostranstvu

Izvor: MONSTAT

1.2.2 Tržište rada

Zaposlenost je jedan od najbitnijih indikator društveno-ekonomskog razvoja jedne zajednice. Zaposlenost je znak mogućnost ostvarivanja zarade, koja omogućava potrošnju, što će opet omogućiti javne i privatne investicije, pa time i veći stepen blagostanja. S druge strane,

nezaposlenost se tumači kao sinonim siromaštva, jer ljudi ne mogu zaraditi, što smanjuje potrošnju pa time i investicije. U situaciji velike stope nezaposlenosti ljudi zavise od raznih vrsti pomoći da bi mogli da prežive, odnosno će napustiti svoje mjesto boravka u potrazi sa boljim uslovima života.

1.2.2.1 Aktivno stanovništvo

Aktivnost stanovništva predstavlja pokazatelj raspoloživog radnog kontingenta stanovništva, tj. sva zaposlena i nezaposlena lica stara 15 i više godina. Prema Popisu iz 2003. g. ukupno aktivno stanovništvo u Rožajama je iznosilo 8.105 stanovnika, od čega je 63,2% činilo muško, a samo 36,8% žensko aktivno stanovništvo. U odnosu na Crnu Goru, udio aktivnog stanovništva u ukupnoj populaciji Opštine bilježi manju vrijednost, tj. 35,7%. Ovaj odnos može predstavljati značajan ograničavajući faktor za dalji ekonomski i društveni napredak opštine. Primjećuje se značajna neujednačenost u polnoj strukturi ekonomski aktivne populacije u korist muške populacije, što je, također, negativan pokazatelj. Posljedica ovako niske stope aktivnosti je prisutna tradicija u manjim opštinama da se aktivna ženska populacija, u većoj mjeri vezuje za porodično domaćinstvo i poslove u njemu.

	Aktivno stanovništvo 2003			Aktivno stanovništvo 2011
	Muško (%)	Žensko (%)	Ukupno (%)	Ukupno (%)
Crna Gora	48,3	36,7	42,6	37,40
Sjeverni region	49,4	31,7	40,6	
Rožaje	45,2	26,3	35,7	29,10

Tabela 9: Aktivno stanovništvo

Izvor: MONSTAT

Po Popisu iz 2011. godine aktivno stanovništvo prema zaposlenosti u CG iznosi 232.010, zaposleno 175.171, a nezaposleno 56.839. U isto vrijeme, u Rožajama je taj odnos 6.684 aktivnog stanovništva, 2.771 zaposlenih, dok je 3.913 nezaposlenih.

Uobičajena je pojava da u malim i srednjim opštinama učešće aktivnog stanovništva bude nešto niže u odnosu na prosječne veličine na nivou države. U većini slučajeva privredni sektor u malim opštinama nije dovoljno razvijen i diverzifikovan.

1.2.2.2 Kretanje zaposlenosti

Stopa zaposlenosti predstavlja procenat zaposlenih u ukupnom stanovništvu starom 15 i više godina. S druge strane, stopa nezaposlenosti predstavlja procenat nezaposlenih u ukupnom broju aktivnih stanovnika.

Generalno, broj zaposlenih u Crnoj Gori je u stalnom rastu u periodu od 2005. do 2009. godine. Također, u Sjevernom regionu se da primijetiti generalna tendencija rasta (osim za 2007. godinu). S druge strane, u Rožajama se da primijetiti stagnacija zaposlenosti, gdje se broj zaposlenih kreće oko 3.100 zaposlenika, bez jasnog trenda rasta.

Pored broja zaposlenih da se primijetiti veliki broj zaposlenih u javnom sektoru (lokalna uprava, službe i organi, lokalna javna preduzeća, državna javna preduzeća i uprave, državne institucije i službe) u Rožajama. Na dan 07.05.2012. godine, bilo je uposleno 1.044 zaposlenika. Ovi podaci upućuju na zaključak da je broj zaposlenih, u poslovnom-privatnom sektoru, samo, oko 1,5 puta veći u odnosu na javni sektor. Za dalji ekonomski razvoj, ovo nije zadovoljavajući pokazatelj, jer privatni sektor treba da bude nosilac ekonomskog razvoja, pa time i zaposlenosti, u tržišnoj privredi.

	Crna Gora			Sjeverni region			Rožaje		
	ukupno	Žene	%	ukupno	Žene	%	ukupno	Žene	%
2005	143479	62700	43,7	50125	18837	37,6	3171	1126	35,5
2006	150800	64596	42,8	50128	19230	38,4	3292	1152	35,0
2007	156408	70218	44,9	44984	21005	46,7	3148	1140	36,2
2008	166221	73469	44,2	53885	21151	39,3	3064	1109	36,2
2009	174152	77225	44,3	54770	21435	39,0	3187	1130	35,5

Tabela 10: Kretanje broja zaposlenih

Izvor: MONSTAT

Prema podacima ZZZ CG-kancelarija u Rožajama, na dan 31.12.2011. godine, na birou rada je prijavljeno 1.028 nezaposlenih lica, od kojih, 373 ženskog pola. Od ovog broja, 339 lica prvi put traži zaposlenje, 276 lica je iz preduzeća u stečaju.

U kvalifikacionoj strukturi-stručnoj spremi nezaposlenih stanje je sljedeće:

Ukupno	I, II i III	IV	V	VI-1	VII-1	VII-2
1.046	568	220	4	50	196	2

Generalno pravilo da veća stručna sprema vodi do veće mogućnosti zaposlenja nije tačno u slučaju Rožaja. Oko 70 % nezaposlenih samo posjeduje četvrti ili niži stepen stručne spreme. Međutim, oko 20% nezaposlenih ima visoku stručnu spremu. Uzimajući u obzir trenutnu situaciju, da sve veći broj mladih studira, postoji opasnost da se broj visoko kvalifikovanih nezaposlenih lica poveća, što će povećati migraciju mladih iz opštine. Prije svega kada se uzme u obzir da oko 35% zvanično nezaposlenih lica ima manje od 30 godina (kao što pokazuje donja tabela).

Po starosnoj strukturi nezaposlenih stanje je sljedeće:

Ukupno	Do 18 g.	18-25 g.	25-30 g.	30-40 g.	40-50 g.	>50 g.
1.046	1	195	163	145	147	395

Broj nezaposlenih obuhvata i 50 lica invalida rada II i III kategorije.

U ovom trenutku tržište rada u opštini Rožaje karakteriše trend rasta dugotrajno nezaposlenih i nisko učešće žena. Nameće se i potreba rješavanja prisutnog problema nedovoljne usklađenosti obrazovnih profila, koji se produkuju za zapošljavanje sa realnim potrebama lokalne ekonomije, što je problem i na nacionalnom nivou.

1.2.3 Socijalno staranje

Socijalnim staranjem bavi se JKU Centar za socijalni rad. Po podacima JU Centra za socijalni rad, krajem januara 2012. godine, broj korisnika socijalnih zaštitnih prava iznosi:

- MOP: 1.972 porodice, sa 6.391 članom
- DD: 1.342 porodice, sa 2.785 djece
- Tuđa njega i pomoć: 444 lica
- Lična individualna: 116 lica

Smatramo da je neophodno učiniti napor da se JKU Centar za socijalni rad za opštinu Rožaje kadrovski ojača, obzirom da nijesu popunjena sistematizovana radna mjesta i to: psiholog, socijalni radnik, referent za d.d., blagajnik-računovođa i vozač-domar.

Nadležne službe u lokalnoj zajednici treba osposobiti i pripremiti za buduće reforme socijalne zaštite, sa kojima će uslijediti neminovna decentralizacija dobrog dijela poslova iz ove oblasti. Naglašavamo da u narednih deset godina posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti najosjetljivijih socijalnih kategorija: djeca bez roditeljskog staranja i djeca sa posebnim potrebama, stara i iznemogla lica, samohrane majke, lica koja su žrtve porodičnog nasilja i dr. U vezi sa rečenim treba planirati, odnosno realizovati planiranu izgradnju objekta za Dnevni boravak djece i

mladih sa posebnim potrebama. Takođe je neophodno raditi na izgradnji stanova za stara samohrana lica, za samohrane majke i porodice u stanju socijalne potrebe bez stanova.

1.3 Zdravstveni i obrazovni sistem

1.3.1 Zdravstvena djelatnost

Opština Rožaje ima Dom zdravlja što je u skladu sa značajem Rožaja, kao opštinskog centra. Dom zdravlja, svoju djelatnost obavlja na dva nivoa: primarni i sekundarni.

Primarni nivo se obavlja u Domu zdravlja, a sekundarni u mjesnim zdravstvenim ambulantomama.

Objekat Doma zdravlja je sagrađen 1977. godine. Ukupna korisna površina zatvorenog prostora iznosi 3.700 m², odnosno 0,16 m²/po stanovniku opštine. Objekat je rekonstruisan i adaptiran u cilju prilagođavanja normativima i standardima reformi primarnog nivoa zdravstvene zaštite: izabrani doktor, centar za podršku, dijagnostika i sl. Potrebni prostori za rad izabranih doktora su mnogo veći od onih koje posjeduje Dom zdravlja. Međutim, u postojećim građevinskim uslovima sa svim adaptacijama normativi se ne mogu postići. Na sekundarnom nivou, prostor je u principu optimalan.

Mjesne zdravstvene ambulante su locirane u Baću (115 m²), Biševu (182 m²), Bašči (62 m²), Donjoj Lovnici (57 m²), Bukovici (57 m²), Dacićima (57 m²) i Balotićima (40 m²). Objekti su sagrađeni osamdesetih godina prošlog vijeka. Ambulante u Dacićima i Balotićima nijesu u funkciji, a koriste ih osnovne škole iz ovih naselja.

Ostale potrebe u zdravstvu zadovoljavaju se u Regionalnom centru u Beranama i Kliničkom centru u Podgorici.

Za poboljšanje rada Doma zdravlja potrebne su sljedeće radnje :

- **Izmještanje Hitne Medicinske Pomoći.** Predloženo rješenje Menza "Gornji Ibar" kod Vatrogasne jedinice, sa rekonstrukcijom bilo bi optimalno. Infrastrukturno zadovoljava, koncentrisanost sa drugim službama, protivpožarana i služba spasavanja uklapa se u Evropske normative i standarde. Dom Zdravlja, dobija prostor za optimalnu organizaciju dežurnog doktora, oslobadja se svakodnevnih gužvi, parking prostor se rasterećuje.
- **Garažni prostor,** po desnoj strani Doma Zdravlja nadograditi sa jednim spratom, za potrebe sanitetskog prevoza i arhive.
- **Izvršiti kompletnu rekonstrukciju međulamelnog prostora** glavnog ulaza (riješiti problem kosih ili podiznih rampi za invalidna lica) što je zakonska obaveza.
- **Urediti krug i ogradu** sa istočne južne i sjeverne strane Doma Zdravlja
- **Ambulante u Dacićima i Balotićima** poželjno bi bilo otuđiti duže nijesu u funkciji.

1.3.2 Obrazovni sistem

Obrazovanje je jedan od ključnih faktora za ekonomski razvoj. Bez kvalitetnog obrazovanje, društvo ne može adekvatno prevladati izazove određenog vremena. Međutim, prema rezultatima popisa iz 2003. godine o kretanju stanovništva starosti izmenu 15 i 64 godine, kao i prema rezultatima popisa o obrazovanom stanovništvu, opština Rožaje je opština sa najnižim udjelom obrazovanog stanovništva u ukupnom broju radno-sposobnog stanovništva (44,90%). (Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, str. 28)

Generalno, obrazovni sistem dobro funkcioniše na čitavom prostoru opštine, uprkos nestandardnim uslovim zatvorenog i otvorenog prostora.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje se odvija u jednom objektu Javne predškolske ustanove, koji je smješten u užem dijelu grada. Programom je obuhvaćeno 134 djece, a kapacitet objekta je dovoljan za 80 djece. Po popisu 2003. g. u opštini ima oko 2.110 djece starosnog doba do 5. godina, što znači da je procenat djece obuhvaćene predškolskim programima izuzetno nizak.

Osnovno vaspitanje i obrazovanje se sprovodi u dvije gradske škole i devet matičnih škola sa trinaest područnih odjeljenja na ruralnom području. U njima pohađa nastavu u školskoj godini 2010./11. 3.507 učenika u 175 odjeljenja ili prosječno 20 učenika/odjeljenje. U odnosu na školsku godinu 2008./2009. manje je 79 učenika. U ovim školama predaje 267 nastavnika.

R.br.	Naziv ustanove	Područno odjeljenje	Broj učenika	Naselje
1	Mustafa Pećanin		1057	Rožaje-grad
2	25 maj		1026	Rožaje-grad
3	Bać	Besnik, Jablanica, Malindubrova	295	Bać
4	Milun Ivanović	Bijela Crkva, Sinanovića Luke, Radetina	193	Biševo
5	Bukovica	Paučina	105	Bukovica
6	Donja Lovnica	Ćosovica	210	Donja Lovnica
7	Miroslav Đurović	Lučice	80	Bašča
8	Balotići	Kujevići	132	Balotići
9	Daciće		28	Daciće
10	Bratstvo i jedinstvo	Seošnica, Kalače	366	Koljeno/Skarepača
		UKUPNO	3.507	

Tabela 11: Osnovne škole u opštini Rožaje-broj učenika i prostorni razmještaj

Izvor: MONSTAT

Sveukupno, zatvorenog i otvorenog školskog prostora ima više od propisanog standarda. Međutim, stanje prostornog komfora nije isto, na seoskom području i u gradu - dok na selu imamo višak učeničkog prostora, u gradskim školama imamo prostornu tjeskobu.

Postojeći prostorni koncept razmještaja ustanova osnovnog obrazovanja je dobar. Uglavnom svi osnovno-školski objekti su rekonstruisani, adaptirani i opremljeni učeničkim prostorom i opremom.

Srednjoškolsko obrazovanje se sprovodi u dvije gradske škole: Gimnazija „30 septembar,, i Srednja stručna škola. U Gimnaziji u školskoj 2011./2012. nastavu pohađa 502 učenika, a u Srednjoj stručnoj školi 673 učenika, odnosno ukupno 1.175 učenika. Po podacima MONSTATATA u nastavnoj godini 2008./2009. obe škole je pohađalo 1101 učenik, što ukazuje da se broj srednjoškolaca povećava. U ovim školama predaje ukupno 86 nastavnika.

1.3.3 Kultura i sport

Svake godine se izdaje časopis "Rožajski zbornik" u kojem se objavljuju radovi iz prirodnih i društvenih nauka kao i iz jezika, književnosti i kulture sa tematikom iz rožajskog kraja. U zborniku su zastupljeni eminentni naučni i kulturni stvaraoci iz zemlje i inostranstvu.

Poslije 30 godina pauze, 8. juna 2000. godine otvorena je Narodna biblioteka i čitaonica u Rožajama. Biblioteka trenutno raspolaze sa oko 10.000 knjižnih jedinica. Sav bibliotečki materijal je obrađen u skladu sa odgovarajućim pravilima po UDK sistemu.

Na prostoru opštine Rožaje postoje arheološki i kulturno-istorijski spomenici, koji mogu privlačiti pažnju turista koji budu obilazili Rožaje. Od **arheoloških lokaliteta** možemo izdvojiti:

1. Ilirsko naselje - Brezovačko brdo

2. Manastirski kompleks - Lučice (prilaz seIa,ostaci Crkve, konaka i bunara) XV v.
3. Crnča- ostaci nastambe
4. Gusinjeci -ostaci gradjevine (iznad kuće Ruša Kalača)
5. Kaludjerski laz-ostaci crkve
6. Biševo-groblje slično stećcima
7. Dragolovac-Ibarac ostaci groblja ,
8. Gospodjin vrh - Biševo
9. Vuča - ostaci groblja

Kulturno-istorijski spomenici (objekti koji imaju svojstvo-vrijednost spomenika kulture) u Rožajama su:

1. Ganića kula	XVIII v.
2. Džamija Sultan Murat II	XV v.
3. Džamija-kućanska	XVIII v.
4. Džamija - Biševo	XVIII v.
5. Kula Hadžialijagića	XIX v.
6. Kula Zejnelagića (Riza)	XIX v.
7. Kuća Fetahovića (Ruždije)	XIX v.
8. Kuća Muja Sutovića	XIX v.
9. Kuća Ismeta Feleća	XIX v.
10. Kuća Bedra Sutovića	XIX v.
11. Kuća Pepića	XIX v.
12. Kuća Hasana Bećiragića	početak XX
13. Kuća Sulja Bećiragića	početak XX

Sportske aktivnosti u Rožajama su sadržajne i mnogobrojne, naročito ako se uzme u obzir veličinu opštine i finansijska ograničenja.

Od sportski objekata možemo odvojiti sljedeće:

1. Sportska dvorana

Vlasnik: Opština Rožaje - Predat na upotrebu JP“ Sportski Centar „, Rožaje

Godina izgradnje: 2006. godine

Lokacija: Bandžovo Brdo, Carine bb.

Površina: Ukupna površina objekta 1.900 m²

Stanje, struktura i kvalitet: Sportska dvorana je locirana u okviru sportskog kompleksa, sa sjeverne strane gradskog fudbalskog stadiona u Rožajama.

Ukupna bruto površina objekta je 1.900 m², od čega sportsko igralište zauzima površinu od 1050m². Tribinski prostor je predviđen da primi 1.000 gledalaca, a montažne teleskopske tribine omogućavaju multidisciplinarno korišćenje prostora.

Osim dijela namijenjenog sportska dešavanja, u aneksu objekta smestene su prostorije namijenjene sportistima (svlačionice i mokri čvorovi sa tuševima), sudijama, zaposlenima i ostalim službenim licima. Iznad aneksa je galerijski prostor, vizuelno orijentisan ka sportskom igralištu. Na tom prostoru je u planu izgradnja prostorija za novinare i sportske komentatore, za opremu za prenos sportskih manifestacija i sl. U sklopu glavnog ulaza je holski dio namijenjen publici sa biletarnicom i mokrim čvorovima.

2. Naziv objekta: Fudbalski stadion

Vlasnik: Opština Rožaje - Predat na upotrebu JP „Sportski Centar“ Rožaje.

Godina izgradnje: 1982. godina

Lokacija: Bandžovo Brdo, Carine bb.

Površina: 17.600 m²

Stanje, struktura i kvalitet: Teren za fudbal je dimenzija 105/75m, redovno je održavan i u dobrom je stanju. Postoji atletska staza sa šest traka. Posjeduje jednospratnu zgradu površine 154 m² u kojoj su smeštene svlačionice sa mokrim čvorovima i tuševima kao i prostorije za sudije i ostala službena lica, koje su veoma skućene i ne zadovoljavaju potrebe višeg ranga takmičenja. Na južnoj strani ima šest redova betonskih tribina dužine 38 m, a sa zapadne strane ima osam redova betonskih tribina dužine 44 m.

U toku je izgradnja dva pomoćna terena, takođe je u planu rekonstrukcija i dogradnja tribina kao i podtribinskog prostora.

3. Naziv objekta: Kompleks terena za male sportove

Vlasnik: Opština Rožaje - Predat na upotrebu JP „Sportski Centar“ Rožaje.

Godina izgradnje: 2004. godine.

Lokacija: Širi centar grada u neposrednoj blizini OS „25 Maj“

Površina: 3.680 m²

Stanje , struktura i kvalitet: U okviru kompleksa izgrađen je teren za mali fudbal sa veštačkom travom (*mini pitch*) dimenzija 33x18 m. Na ostalom prostoru, sa zastorom od asfalt-betona su markirani tereni za: mali fudbal dimenzija 41x20 m, košarku dimenzija 30x15 m kao i za odbojku dimenzija 18x11 m. Jednostrano gledalište sa četiri reda betonskih tribina dužine 122 m. Svi tereni su u zadovoljavajućem stanju. U planu je izgradnja rasvete.

Sportske organizacije na teritoriji opštine Rožaje su:

- AMSK "Ćorović"
- Biciklistički klub "Ahmica"
- Bridž klub "Rožaje"
- Društvo za sportsku rekreaciju "Veterani"
- Džudo klub "Ibar"
- Fudbalski klub "Ibar"
- Karate klub "Hajla"
- Kik boks klub "Universum"
- Košarkaški klub "Ibar"
- Lovačko društvo "Hajla"
- Odbojkaški klub "Ibar"
- Paraglajding klub "Condor"
- Planinarski klub "Ahmica"
- Planinarski klub "Hajla"
- Planinarski klub "Pogled"
- Rukometni klub "Rožaje"
- Ski klub "Rožaje"
- Ski klub "Turjak"
- Skijaški klub "Hajla"
- Sportsko ribolovni klub "Ibar"
- Sportsko-rekreativno društvo gluvih "Ibar"
- Stolnoteniserski klub "Ibar"
- Streljački klub "Rožaje"
- Šahovski klub "Ibar"

1.4 Ekonomsko-proizvodni sistem

Opština Rožaje spada u opštine sa nivoom razvijenosti između 50% i 75% nacionalnog prosjeka sa indeksom razvijenosti od 57,59. (Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. godine)

1.4.1 Broj preduzeća²

Rožajska privreda može se na sljedeći način klasifikovati prema vrsti privrednih društava:

- **Preduzetnici:**

Ukupan broj	Trgovina	Ugostitelj	Usluge	Drvena industrija	Poljoprivreda
459	138	79	223	17	2

- **Ortačko društvo**

Ukupan broj	Trgovina	Ugostitelj	Usluge	Drvena industrija	Poljoprivreda
36	15	2	12	6	1

- **Komanditno društvo**

Ukupan broj	Trgovina	Usluge	Drvena industrija
6	2	2	2

- **Akcionarsko društvo**

Ukupan broj	Trgovina	Ugostitelj	Usluge	Drvena industrija	Ostala proizvodnja
14	1	1	2	1	9

- **Dio stranog društva**

Ukupan broj	Trgovina	Usluge	Drvena industrija
5	1	3	1

Akcionarska društva predstavljaju transformisana društvena preduzeća sa prepoznatljivim djelatnostima, izuzev A.D. "2M", A.D. "Ibarpromet" i A.D. "Nova trgovina" koje se u stvarnosti bave trgovinom (Tabela 12).

R. br.	Naziv	Šifra djelatnosti	Opis djelatnosti
1	Kristal	26110	Proizvodnja ravnog stakla
2	2 M.	20300	Proizv. Građevinske stolarije
3	Biteks	17510	Proizvodnja tepiha
4	Domaća Radinost	17510	Proizvodnja tepiha
5	Famod Montebus	34300	Proizvodnja auto delova
6	Ibar Promet	51390	Trgovina na veliko hranom
7	Ibarmond	74202	Projektovanje i građ. objekata
8	Roplet	17600	Proizvodnja pletenih tkanina
9	Servistrans	50402	Održavanje i opravka vozila
10	Turijak	55120	Hoteli, moteli
11	Nova trgovina	1220	Uzgoj ovaca, koza, konja
12	Gornji Ibar	20101	Proizvodnja rezane građe
13	Dekor	21250	Proizvodnja Papira

Tabela 12: Akcionarska društva

² Izvor: Biznis Centar Rožaje, 2012. godina

1.4.2 Industrija i usluge

Na području Rožajske opštine privredne grane i sektori izdiferencirali su se u skladu sa prirodnim i ljudskim resursima i društveno-političkim faktorima. U istorijskoj prošlosti uticaj prirodno-geografskih faktora na razvoj privrede bio je veći od uticaja društveno-geografskih faktora. Zato dominiraju djelatnosti zasnovane na raspoloživim prirodnim resursima: stočarstvo, šumarstvo i drvoprerađivačarstvo.

Industrijalizacijom razvijala se, prije svega, drvoprerađivačarstvo, koja je doživjela svoj vrhunac formiranjem ŠIK "Gornji Ibar". Međutim, tranzicija i krize prošlog vijeka su negativno uticale na ovo preduzeće kao i na druga društvena preduzeća u Rožajama. Tako da su industrijalizacija i urbanizacija na području rožajske opštine, pored pozitivnog, imale i negativni odraz na ovom području. Migracijama selo-grad sela su demografski dosta ispražnjena i u njima se zadržala pretežno neproduktivna radna snaga. Na drugoj strani u gradu Rožajama stvara se problem nezaposlenosti i povećava broj siromašnog stanovništva.

Iako sektor poljoprivrede treba da bude jedna od ključnih grana u privrednom razvoju opštine Rožaje, registrovane djelatnosti u stvarnosti nijesu prepoznatljive, izuzev ZZ "Agrobiserica", koja posjeduje farmu ovaca i krava i komunalnu klaonicu.

	Šifra djelatnost	Djelatnost	Ukupno
1	02010	Uzgoj i iskorišćavanje šuma	3
2	01220	Uzgoj stoke	3
3	02020	Usluge vezane za šumarstvo	1
4	01210	Uzgoj goveda i proizvodnja mleka	2
5	01121	Gajenje povrća, cvijeća, ukrasnog bilja	4
6	01300	Mješovito farmerstvo	1
	Ukupno		14

Tabela 13: Struktura privrednih društava u sektoru Struktura privrednih društava u sektoru poljoprivrede

U sektoru proizvodnje najveći je broj registrovanih privrednih društava iz oblasti proizvodnje rezane građe (69,5 % od ukupno registrovanih 36), kao što pokazuje sljedeća tabela:

R. br.	Šifra djelatnost	Djelatnost	Ukupno
1	17403	proizvodnja ćebadi	1
2	36110	proizvodnja stolica i sjedišta	1
3	15320	proizvodnja sokova od voća i povrća	1
4	21210	proizvodnja talasastog papira i ambalaže	1
5	25110	proizvodnja guma za vozila	1
6	17404	proizvodnja gotovih tekstilnih predmeta	1
7	20300	proizvodnja građevinske stolarije	2
8	36120	proizvodnja nameštaja za kancelarije	1
9	18240	proizvodnja odevnih predmeta	1
10	17110	pređenja vlakana od pamuka	1
11	20101	proizvodnja rezane građe	25
	Ukupno		36

Tabela 14: Sektor prerađivačka industrija

Tabela pokazuje da dominira drvoprerađivačarstvo u prerađivačkoj industriji. Međutim, glavni problem ovdje je u tome što je stepen finalizacije proizvoda relativno nizak, pa se prodaje prije svega građa sa niskim stepenom obrade. U cilju povećanja konkurentnosti privrednih društava iz prerađivačke industrije neophodno je dati podsticaj proizvodnji finalnih proizvoda (npr.: namještaja, stolarije i sl.).

U odsustvu značajnih proizvodnih kapaciteta dominira uslužna djelatnost, prije svega trgovina gotovim proizvodima.

U sektoru trgovine najveći broj registrovanih privrednih društava je iz djelatnosti ostala trgovina na veliko (40 % od ukupno registrovanih 65).

R. br.	Šifra djelatnost	Djelatnost	Ukupno
1	52220	trgovina na malo mesom	3
2	51430	trgovina na veliko radio, tv aparatima	1
3	51530	trgovina na veliko proizv. za domaćinst.	1
4	51210	trgovina na veliko semenjem I hranom	2
5	52470	trgovina na malo knjigama	1
6	52240	trgovina na malo hlebom, kolačima	3
7	52120	trgovina na veliko životinjama	2
8	51460	trgovina na veliko farmaceut. proizv.	1
9	51450	trgovina na veliko toaletnim proizv.	1
10	51410	trgovina na veliko tekstilom	2
11	51190	posredovanje u prodaji raznih proizv.	1
12	52460	trgovina na malo metalnom robom	1
13	50100	prodaja motornih vozila	1
14	51150	posredovanje u prodaji nameštaja	1
15	51330	trgovina na veliko mlekom , jajima	1
16	50300	prodaja delova za automobile	3
17	51530	trgovina na veliko drvetom	5
18	51360	trgovina na veliko šećerom, čokoladom	1
19	51130	posredovanje u prodaji građe	1
20	52110	nespec. Trgovina pretežno hranom	3
21	51700	ostala trgovina na veliko	26
22	51560	trgovina na veliko reprodukcijom materijal.	2
23	52120	ostala trgovina na malo	2
	Ukupno		65

Tabela 15: Struktura privrednih društava po registrovanim djelatnostima - sektor trgovina

U sektoru usluga najveći broj registrovanih preduzeća je iz područja prevoz robe u drumskom saobraćaju (25 % od ukupno registrovanih 40).

R. br.	Šifra djelatnost	Djelatnost	Ukupno
1	55300	restorani	3
2	55400	barovi	4
3	45210	grubi građevinski radovi	2
4	41000	prečišćavanje vode	1
5	74120	računovodstveni poslovi	1
6	74140	konsalting I menadžment	2
7	42250	građevinski I specijalni radovi	1
8	63300	djelatnost putničkih agencija	1
9	60211	prevoz putnika u drumskom saobraćaju	3
10	22250	ostale aktivnosti štampanja	1
11	60250	prevoz robe u drumskom saobraćaju	10
12	22220	štampanje	1
13	74203	inžinjeri	2
14	63400	aktivnosti drugih posrednika u saobraćaju	1
15	45110	rušenje objekata, zemljani radovi	3
16	50200	održavanje I opravka mot. Vozila	1
17	74202	projektovanje, građenje objekata	1
		ukupno	40

Tabela 16: Struktura privrednih društava u sektoru prevoz robe u drumskom saobraćaju

1.4.3 Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo

Pored drvoprerade i turizma, poljoprivreda je jedna od ključnih sektora za razvoj privrede opštine Rožaje.

1.4.3.1 Poljoprivreda

Od ukupne površine opštine 48,9% čini **poljoprivredno zemljište** ili 20.251 ha, od toga oranice i bašče 731 ha (3,6%), voćnjaci 17 ha (0,1%), livade 8.700 ha (43,0 %) i pašnjaci 10.803 ha (53,3 %).

Poljoprivredno zemljište		20 251
<i>Obradivo zemljište</i>		<i>9 448</i>
Oranice i bašče	731	
Voćnjaci	17	
Livade	8.700	
<i>Neobradivo zemljište</i>		<i>10.803</i>
Pašnjaci	10.803	
Sume i šumsko zemljište		20.481
Vodno zemljište		337
Građevinsko zemljište		431
UKUPNO		41.500

Tabela 17: Postojeća namjena teritorije opštine (ha)

Izvor: MONSTAT

Na području Rožajske opštine ne postoje pogodni uslovi za razvoj zemljoradnje, pogotovo ratarstva i povrtarstva, ali prostrani planinski pašnjaci pogoduju razvoju stočarstva, koje i danas predstavlja glavnu poljoprivrednu granu (posebno ovčarstvo). Jako diseciran planinski reljef sa prostranim krečnjačkim terenima strmim stranama, nedostatak ravnica i plodnog zemljišta, znatna nadmorska visina i dosta oštri klimatski uslovi, koji determinišu relativno kratak vegetacioni period, razlozi su što se stanovništvo većinom nije bavilo biljnom proizvodnjom. Zbog toga na području opštine uspijevaju samo jače i otpornije vrste žita: ječam, ovas, raž i heljda. A od povrća uspijevaju krompir, kupus, luk i druge vrste. Heljda i krompir uspijevaju i do 1600 m n.v.

Vrsta zasada	Zasijana površina u ha	Prinos u tonama
Kukuruz	3	4
Pšenica	6	10
Raž	3	6
Ječam	52	72
Krompir	425	2.338
Pasulj	10	22

Tabela 18: Vrsta zasada prema zasijanoj površini i prinosu u 2010. godini u opštini Rožaje

Izvor: MONSTAT

Godina	Goveda	Ovce	Živina	Konji	Svinje	Košnice
1970.	7.157	16.859	6.730	865	22	1.054
1979.	9.100	16.475	11.600	700	250	1.000
1990.	8.407	22.234	20.717	487	198	1.186
2004.	7.063	13.122	26.275	122	71	2.693
2007.	8.007	17.770	12.859	24	81	12.346
2011.	6.886	15.711	4.911	169	29	2.111

Tabela 19: Kretanje brojnog stanja stoke u Rožajskoj opštini

Izvor: MONSTAT

Za analizu kretanja stočnog fonda uzete su karakteristične godine. U naznačenom periodu najveći broj goveda, ukupno 9.100 grla, evidentiran je 1979. godine, a najveći broj ovaca 1990. godine, ukupno 22.234 grla. Broj konja drastično opada, što je u prvom redu posljedica mehanizacije. Također, broj koza je mali, iako na području opštine postoje dobri uslovi za kozarstvo. Ali da se jasno primijetiti da je stočni fond u opadanju, pa time i poljoprivredna aktivnost stanovništva, u opadanju. Ovo je najočiglednije kod živine i broj košnica, čiji broj drastično pada. Pad kod broja goveda i ovaca je manji, ali obzirom da govedarstvo i ovčarstvo trebaju da budu nosioci poljoprivrede Rožaje, ovo nije zadovoljavajući razvoj.

Glavne količine mlijeka daje govedarstvo. Postoji proizvodnja jogurta od strane kompanije "Ami prom". Također, formiranjem privatne kompanije "Gradina" sve veća pažnja se poklanja tovljenim vrstama goveda radi proizvodnje mesa.

Pčelarstvo u Rožajskom kraju ima tradiciju i u svom razvoju pokazuje značajan napredak. Tome doprinose: sve veći interes ljudi za bavljenje ovom djelatnošću, pogodni prirodni uslovi, bogata, raznovrsna i ekološki čista paša za pčele i očuvanost životne sredine od zagađenja. Resorno ministarstvo Crne Gore i lokalna samouprava stimulativnim mjerama podstiču razvoj pčelarstva. Obezbeđuju se sredstva za regresiranje nabavke košnica, rojeva, šećera i lijekova za zaštitu od raznih bolesti. Med iz Rožajskog kraja (livadski, šumski, mješoviti i dr.) dobrog je kvaliteta i ima dobar plasman na tržištu.

Glavni pravci i mjere u razvoju pčelarstva sastoje se uglavnom u sljedećem:

- povećati broj pčelinjih društava,
- povećati proizvodnju i ponudu meda za tržište,
- standardizovati opremu,
- pružiti efikasnu zaštitu pčela od bolesti, štetočinja i trovanja.
- osigurati kvalitetnu stručnu pomoć.

Mada postoje relativno povoljni prirodni uslovi za razvoj planinskog stočarstva, zasnovanog na iskorišćavanju biomase pašnjaka i livada, kao i za uzgajanje ratarskih kultura sa kraćim vegetacionim periodom, pa i za neke vrste srednjoevropskog voća, poljoprivreda u Rožajama, i pored izvjesnog poboljšanja uslova života na selu, ostala je na dosta niskom nivou ravijenosti. Glavni faktori za ovakvo stanje su:

- zapostavljanje sela i odliv sposobne radne snage sa sela zbog nepovoljnog položaja i statusa poljoprivrede u privrednom sistemu;
- nepostojanje sposobnog nosioca unapređenja poljoprivredne proizvodnje;
- neriješeno pitanje organizovanog otkupa poljoprivrednih proizvoda (viškova stoke, mlečnih proizvoda, poljsko-šumskih plodova, ljekovitog bilja i dr.), što uliva nesigurnost kod poljoprivrednika;
- otežana prodaja poljoprivrednih proizvoda na drugim tržištima, zbog zasićenja tržišta i sve veće konkurencije drugih proizvođača;
- velika zavisnost poljoprivrede od vremensko-klimatskih uslova i nezagarantovanost naknade štete od elementarnih nepogoda, što takođe uliva nesigurnost; udaljenost ovog područja od većih tržišnih centara;
- usitnjen i rascjepkan posjed, nepodesan za primjenu mehanizacije i drugih agromjera;

- slab rasni sastav stoke;
- nezagarantovane cijene poljoprivrednih proizvoda;
- nerazvijeni kooperativni odnosi.

1.4.3.2 Šumarstvo

Od ukupne površine opštine 64,8 % čini **šumsko zemljište** ili 26.881 ha, od privredne šume 17.833 ha (67%), šume za ostale namjene 4.120 ha (15,0%), neobraslo zemljište 4.928 ha (18,0 %). Privatne šume učestvuju sa 12,9% i to kompletno privredne šume.

Okolo 18,3% pripada neobraslom zemljištu, od toga 1/3 je pogodna za pošumljavanje, dok se na površini od 1.316 ha neplodnog zemljišta ne mogu izvoditi bilo kakvi šumsko- uzgojni radovi.

Površine po gazdinskim jedinicama (GJ) su:

- Bačko-besničke šume 4.687 ha,
- Balorske šume 1.938 ha,
- Crnja-Ibarac 3.768 ha,
- Gornji Ibar 3.030 ha,
- Županica 2.234 ha,
- Lovničke šume 2.190 ha,
- Paučinske šume 3.454 ha,
- Vučansko-biševske šume 2.142 ha.

Najvišu ekološko - ekonomsku vrijednost ima GJ Bačko - besničke šume, zbog srazmjerno tolerantne neobrasle površine - 399 ha ili 7,6 %, najnižu GJ Crnja - Ibarac - 1022 ha ili 27,14%, a najrentabilnija GJ je Županica, čija neobrasla površina iznosi 84 ha, ili 3,8%.

Na nadmorskoj visini do 1.000 m rasprostranjeno je 8,2 % površine rožajskih šuma, od 1000 - 1200 - 23,1%, 1200-1400 - 32,4%, 1400 - 1600 -16,9 %, 1600 - 1800 - 10,2%, 188 -2000 - 7,7% i iznad 2000 m - 1,5%.

Na nagibu terena 1-5° - 0,4% površine šuma, 6-10° - 5,5%, 11-20° - 50,50%, 21-30° - 38,70%, >30° - 4,9 %.

Najmanja površina šuma je razmještena na područja koja su najpovoljnija za građenja (do 10° nagiba) - 5,9%.

Prosječna zapremina šuma Ibarskog područja iznosi 180 m³/ha, najmanja u Vučansko-biševskim šumama - 52 m³/ha, a najveća u Županici - 266 m³/ha.

Prosječni zapreminski prirast iznosi, za obrasle površine 5,0 m³/ha, a za privredne šume 6,0 m³/ha. Najveći prirast privrednih šuma ima GJ Zupanica- 7,9 m³/ha, pa Gornji Ibar - 7,2 m³/ha, Bač - Besnik - 5,7%.

Idući od nižih ka višim nadmorskim visinama staništa, rožajske šume su jasno diferencirane u devet asocijacija, i to:

1. Asocijacija *Qercetum petraeae-cerris hertiscum*, Lakušić, 1976- šume kitnjaka i cera.
2. Asocijacija *fagetum moesiaceae montanum*, B1.&L. 1970- šume mezijske i brdske bukve.
3. Asocijacija *Abieto-Fagetum ntoesiaceae*, Lakušić 1979- šumje jele i bukve
4. Asocijacija *Oxali-Alnetum incanae*, Blečić 1960- šume johe
5. Asocijacija *Pinetum heldreichi bertiscum*, Blečić 1959- šume munike
6. Asocijacija *Piceo-Pinetum sylvestris*, Blečić prov. 1975- smrčevo-borova šuma
7. Asocijacija *Abieti-Picetum bertiscum*, Lakušić 1978- tamne četinarske šume
8. Asocijacija *Piceo-Pinetum peucis*, Lakušić 1965- smrčevo-molikova šuma
9. Asocijacija *Wulfenio-Pinetum mugii calcicolum*, Lakušić 1972- šikare bora krivulja

Sadašnji bruto šumski fond rožajskih šuma se procjenjuje na cca 3.350.000 m³, od čega na četinare otpada 84%, a na lišćare 16%.

	Državne šume	%	Privatne šume	%	Ukupno ha	%
1. Privredne šume	14.395	61	3.438	100	17.833	67
-visoke prirodne šume	13.323		3.171		16.494	
-šumske kulture	557				557	
-izdaničke šume	515		267		782	
2. Šume za ostale namjene	4.120	18			4.120	15
-visoke šume	3.132				3.132	
-izdaničke šume	315				315	
-šibljadi	673				673	
3. Neobraslo zemljište	4.928	21			4.928	18
-pogodna za pošumljavanje	1.713				1.713	
-neplodno zemljište	1.316				1.316	
Za ostale namjene	1.899				1.899	
UKUPNO:	23.443	100	3.438	100	26.881	100

Tabela 20: Struktura površine šuma prema: vlasništvu, uzgojnoj namjeni i obraslosti

Izvor: Institut za šumarstvo, 2002. godina

Vrste drveća	Privredne šume	Šume za ostale namjene	Ukupno	%
jela	1.219.842	84.232	1.304.074	39,0
smrča	1.089.712	244.160	1.333.872	39,9
bijeli bor	56.576	4.504	61.080	1,8
molika	36.670	65.822	102.492	3,1
crni bor	5.250	4.245	9.495	0,3
munika	507	114	621	-
borovac	1.280		1.280	-
Svega četinari	2.409.839	403.077	2.812.916	84,1
bukva	423.890	29.788	453.678	13,6
plemeniti lišćari	14.082	1.970	16.052	0,5
meki lišćari	40.174	1.986	42.160	1,3
ostali tvrdi lišćari	992	116	1.108	-
cer	6.832	4.942	11.774	0,3
kitnjak	276	5.179	5.455	0,1
grab	1.601	648	2.249	0,1
Svega lišćari	487.847	44.628	532.457	15,9
UKUPNO:	2.897.684	447.705	3.345.389	100,00

Tabela 21: Drvna zapremina po vrstama drveća

Izvor: Institut za šumarstvo, 2002. godina

	Bruto masa	lišćari	četinari	Državne šume, ukupno	trupci, tehničko i prostorno drvo	ogrijevno drvo	otpadak
2006.	62890	4530	58360	60910	45079	4480	13331
2007.	47155	4031	43124	45091	33627	3450	10078
2008.	50599	4167	46432	46199	35759	4000	10840
2009.	30936	3351	27585	29238	21254	3141	6541
2010.	62164	3249	58915	61113	43079	5800	13285

Tabela 22: Obim sječe u m³ po godini

Izvor: MONSTAT

Gornja tabela pokazuje da se obim sječe od 2006. do 2009. godine smanjio, da bi 2010. godine opet dostigao nivo od 2006. godine. Također, evidentno je da se četinari prije svega sjeku. Za razvoj šumarstvo bitno je analizirati za koje svrhe se koristi sečeno drvo. Obim prerade u opštini je nizak i sama količina drveta se pretvara u finalni proizvod. Također, nastaje veliki otpadak od sječene šume, što stvara ekološki problem. Za dalji razvoj šumarstva treba povećati stepen prerade drveta i analizirati mogućnost korišćenja piljevinu kao ogrijevno sredstva (npr. proizvodnja drvnog briketa i peleta).

1.4.3.3 Ljekovite biljke i poljsko-šumski plodovi

Posebno florističko bogatstvo Rožajskog kraja predstavlja više stotina ljekovitih, jestivih, aromatičnih, vitaminoznih i medonosnih biljnih vrsta. Na području opštine Rožaje, prema dosadašnjim istraživanjima, ima oko 300 biljnih vrsta koje se smatraju ljekovitim. Međutim, nekontrolisana berba ljekovitog bilja u posljednjoj deceniji dovela je do toga da su neke vrste, naročito bijeli pelin, bulka, bunika, gorka djetelina, lipa, kamilica, đurđevak, lincura i dr. svedene na ivicu biološkog opstanka. Zato za sakupljanje i korišćenje ljekovitog i aromatičnog bilja, šumskih plodova i jestivih gljiva, potrebno je stručno znanje da bi svaka vrsta bila pravovremeno ubrana i na način koji će smanjiti rizik od njenog uništenja.

Prema procjeni, u Rožajama mogu se sakupiti sljedeće količine ljekovitog bilja i poljsko-šumskih plodova:

- gljiva (pečurke) oko 40 tona
- poljsko-šumskih plodova (borovnica, malina, jagoda i dr.) oko 20 tona
- ljekovitog bilja oko 6 tona.

Otkupom pečurki i drugog bilja na području opštine bave se: Agroprodukt, Gradina Company, Sloga, Harkoprom, ZZ Agrobisernica i Aldi.

Ovdašnje stanovništvo i prerađivačka preduzeća ostvaruju velike prihode ovom djelatnost. Npr. tokom 2005. godine, ukupan prihod po ovom osnovu je iznosio 1.377.158,00 eura, što je iznosilo oko 2/3 ukupnog prihoda ostvarenog od primarne drvne industrije u Rožajama.

1.4.3.4 Ribarstvo

Gornji tok Ibra sa pritokama od izvorišta do Zubinog Potoka, obuhvatajući i vještačko jezero "Gazivode", predstavlja posebno ribolovište u sklopu Prokletija, poznato pod nazivom Ibarski ribolovni revir. Rožajskoj opštini pripada dio tog revira od izvorišta do sela Špiljani. Po sastavu ihtiofaune Ibar sa pritokama pripada salmonidnom tipu voda, a od Baća nizvodno do ušća u jezero Gazivode to je salmonidno-timalidni tip vode. To su vode sa plemenitim vrstama riba. u kojima su rijetke slabo kvalitetne vrste riba. Od salmonidnih vrsta zastupljene

su pastrmka (*Salmo trutta m. fario* L.) i mladica (*Salmo hucho*), a od timalida lipljen (*Thymallus thymallus*). Ove vrste riba imaju vrlo kvalitetno meso, pružaju veliki otpor pri ulovu i glavni su izazov za sportske ribolovce. U Ibru i većim pritokama živi mrena (*Barbusmeridioboliss* Petenz H). To je riba slabijeg kvaliteta, ali je korisna, jer služi kao plijen i hrana proždrljivoj mladici. Pastrmka, mladica, lipljen i mrena su autohtone ribe u Ibru. Pri ušću u jezero Gazivode povećavaju se populacije mladice, lipljenova, klenova, škobalja i šarana, pa je taj dio toka Ibra najatraktivniji za sportske ribolovce. Dio toka kroz kanjon je slabo pristupačan, ali je privlačan za sportske ribolovce zbog razgledanja kanjona i zbog većeg prisustva riba. Od pritoka Ibra pastrmkom su najbogatije Bjeluha, Županica, Cmja, Balotićka i Lovnička rijeka.³

Gazdovanje ribolovnim vodama od strane Opštine Rožaje dodijeljeno je "Sportsko-ribolovnom klubu" Rožaje koji se finansira iz budžeta opštine.

Zbog niza ograničavajućih faktora: bujični karakter toka, često zamućivanje pri obilnim kišama i uslijed ispuštanja otpadnih i industrijskih voda iz Rožaja, kao i zbog slabe zaštite i krivolova, sadašnja brojnost ribljih populacija u Ibru je niska i riba je postala sitnija. Da bi se povećalo brojno stanje riba putem prirodne biološke reprodukcije i vještačkim poribljavanjem potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- U naredne dvije godine strogo zabraniti lov ribe na svim rijekama.
- Rijeku Ibar od Dimiskina mosta do vrela Ibra staviti pod stalni strogi zabran.
- U vrijeme mriješta strogo zaštititi belockrvanska vrela na rijeci Ibar i sva druga mjesta koja se mogu smatrati ribljim plodištima na drugim rijekama.
- Svakog proljeća u naredne dvije godine izvršiti poribljavanje svih ribolovnih voda sa odraslim mlađem potočne pastrmke, mladice i lipljena.
- Sprječavati zagađivanje voda bacanjem otpada ne samo u urbanim zonama već i šire.
- Staviti pod zaštitu sve šume pored vodotoka kako bi se očuvale prirodne vrijednosti i pejzažni ambijent.
- Hitno zaustaviti bespravne sječe u kanjonu Ibra od Hajrata do Baća.
- Strogo sankcionisati bacanje drvene piljevine u vodu riječnih korita.
- Zabraniti korišćenje pijeska i šljunka u riječnim koritima.

1.4.4 Turizam

Turizam je jedan od prioriteta u razvoju opštine Rožaje s obzirom da podstiče razvoj brojnih komplementarnih privrednih djelatnosti. Potencijali opštine Rožaje se odnose, prije svega, na planinsko okruženje (Hajla, Žljeb, Rusolija i Cmiljevica) i rijeku Ibar. Reljef opštine Rožaje je pogodan za turizam, zbog sljedećih razloga:

- Komparativna prednost Hajle i drugih visokih planina po visini za razvoj planinarstva i alpinizma i turizma u odnosu na Kopaonik, planine na Peštersko-sjениčkoj visoravni i druge susjedne planine;
- Prednost po skijaškim potencijalima naročito u pogledu denivelacija i dužine potencijalnih skijaških staza;
- Reljefni diverzitet koji čine razvrsni glacijalni, fluvijalno-denudacioni, kraški i kombinovani oblici, što povećava mozaičnost i estetske vrijednosti pejzaža;
- Živopisne glacijalne doline izvorišnog toka Ibra, Županice, Bogajske rijeke, Bjeluhe i drugih rijeka, pogodne za širenje naselja i izgradnju objekata turističke infrastrukture;
- Mnogobrojni speleoški objekti: pećine, jame, ponori i okapine, kao potencijal za razvoj speleološkog turizma;

---

³ Skenderović, I., Geografski aspekti ekonomskog razvoja opštine Rožaje, str. 74.

- Morfološke pogodnosti nekih dolina za izgradnju puteva.⁴

Također, klima, koja vlada u opštini, je pogodna za turizma, zbog sljedećih razloga:

- Subplaninska i planinska klima sa temperaturama i vlažnošću vazduha, sunčevim sjajem, vedrim i tihim danima, sniježnim pokrivačem i drugim elementima koji pogoduju razvoju planinskog turizma;
- Neprekidno trajanje sniježnog pokrivača na potencijalnim skijaškim terenima tri do pet mjeseci;
- Rijetke pojave ekstremnih klimatskih i vremenskih uslova, naročito ekstremnih temperatura vazduha, omorine, tj. teško podnošljive "vlažne vrućine" i zimske "vlažne hladnoće", kao i ekstremno mrazovitih zima;
- Planinski vazduh oplemijenjen ozonom, kiseonikom i aromatičnim mirisom poljskog cvijeća i četinarara.

S druge strane, reljef opštine prouzrokuje mehaničke prepreke za izgradnju i održavanje puteva i drugih objekata. Tako da nastaju teškoće kod održavanja prohodnosti puteva zbog odrona kamenja.

Opština Rožaje je prepoznata kroz strateška dokumenta kao turističko područje na kojem treba podržati razvoj sledećih segmenata održivog turizma:

- skijaški turizam,
- pješaćenje i planinarenje,
- planinski biciklizam,
- lov i ribolov,
- sportsko - rekreativni turizam,
- agroturizam,
- "active & extreme" sportovi,
- vjerski turizam,
- kulturno-manifestacioni turizam,
- izletnički turizam,
- eko turizam i
- kongresni turizam.

Što se tiče skijaškog turizma, u rožajskom dijelu sjeverne prokletijske grupe planina izdvojene su tri potencijalne **skijaške** planinske zone sa sljedećim denivelacijama:

- Zona Skrivene (Smiljevice), oko 3.500 m,
- Zona Hajla-Štedim, oko 8.000 m i
- Zona Belega, oko 5.000 m.

Ove zone se međusobno dodiruju pa ih je moguće i objediniti u jedinstven skijaški sistem. čija bi površina iznosila oko 4.000 ha, sa udaljenošću između pojedinih lokaliteta od 2 do 10 km. Najkvalitetniji prostor za formiranje zimsko-sportskog centra sa brojnim skijalištima nalazi se u planinskom kompleksu: Hajla-Štedim-Rusolija, na apsolutnim visinama 1.200-2.400 m. Prosječan nagib topografske površine u tom prostoru kreće se od 13° (Ahmica) do 16° (Hajla) i 20° Rusolija. Idealni uslovi za formiranje skijališta stekli su se na prostranom travnatom platou, smještenom između Štedima (1962 m), Ahmice (2.272 m), Rusolije (2.382 m) i Crnog vrha (2.110 m), na apsolutnim visinama 1.600-1800. Prema ovom platou spuštaju se sa pomenutih planina duge i kvalitetne potencijalne skijaške staze koje je moguće tehnički urediti za različite skijaške discipline.

Skijaški potencijali (potencijalni skijaški tereni sa stazama na planinama) nalaze se u društvenom, opštinskom i privatnom vlasništvu i ne postoji poseban organ koji upravlja tim potencijalima. Da bi se oni mogli aktivirati i valorizovati potrebno je najprije riješiti imovinsko- Pravne odnose. Ski liftovima na stazama u okolini hotela "Turjak" upravlja taj

⁴ Ibid, str. 76.

hotel. Neophodno je sagraditi kvalitetnu infrastrukturu kao i određene objekte na planinama - ski-centar koji bi obuhvatio kompletan planinski vijenac kao i smještajne objekte kapaciteta do 3000 ležaja.

Prostornim planom Crne Gore do 2020. godine predviđen je razvoj skijaškog centra na Hajli. kapaciteta 10.000 do 15.000 skijaša na dan, sa smještajnim kapacitetima od ukupno oko 1.500 ležaja. Drugi skijaški centar Smiljevica-Turjak treba da dostigne 10.000 skijaša na dan. Program razvoja planinskog turizma u Crnoj Gori do 2020. godine (Ljubljana, 2005) predvidio je izgradnju osnovnih smještajnih objekata sa ukupno 700 ležaja, modernizaciju postojećih kapaciteta i njihovo funkcionalno aktiviranje, posebno izgradnju komplementarnih smještajnih kapaciteta, domaće radinosti, etno-sela, etno i eko-katuna, planinarskih, šumarskih i lovačkih kuća.

Planinarenje spada među najstarije i najrazvijenije oblike turističkih kretanja na području rožajske opštine. Od svih planina na ovom području za planinarenje je najprivlačnija najviša planina Hajla. Pristup Hajli moguć je iz više pravaca: iz Rožaja, iz Peći preko Volujaka, Glodanskih stanova i Štedima (za 6-7 h hoda), iz Boga, preko Dermandola (za 5-6 h).

Da bi se razvijao ovaj oblik turizma, neophodno je izgraditi na više mjesta planinarske domove eko- katune, pješačke i biciklističke staze kao i manjih porodičnih firmi za proizvodnju zdrave hrane.

Opština Rožaje nalazi se na krajnjem sjeveroistoku države Crne Gore gdje se prepliću putni pravci vezano za Srbiju i Kosovo tako da kroz našu opštinu prolazi tokom godine veliki broj turista, na proputovanju prema drugim turističkim destinacijama u Crnoj Gori. Za **tranzitni turizam** neophodno je izgraditi određene sadržaje tipa restorana, manjih hotela, turističko-informativnih odmarališta, koji bi bitno uticali na brži razvoj ovog vida turizma.

Turistička ponuda Rožaja nije dovoljno prilagođena zahtjevima **tranzitnog** turizma, pa ti turisti koji prolaze kroz ovaj kraj nijesu dovoljno motivisani za prekid putovanja i zadržavanje u ovdašnjim motelima i hotelima. Osim nekompletnih i neadekvatnih ugostiteljskih objekata, na tranzitni turizam negativno utiču: nedostatak prostora sa opremom za potrebe autokampera i drugih moto turista, nedostatak parking prostora, nedovoljan broj autoservisa i prodavnica auto djelova, te njihova slaba opremljenost, slaba uključenost domaće radinosti i trgovine u ponudu tranzitnog turizma i ostalih oblika turizma.

Za razvoj **lovnog turizma** postoje povoljni prirodni uslovi (šumsko-travni kompleksi kao staništa divljači bogati zeljastom hranom, raznovrsni prirodni zakloni, bogatstvo tekućih voda i dr.). Ovaj vid turizma zbog niza ograničavajućih faktora (nepostojanje lovočuvarske službe, izražen krivolov, uznemiravanje divljači uslijed eksploatacije šuma, brojna seoska naselja, stočarenje i dr.) nije razvijen.

Kongresni turizam. Za ovaj oblik turizma, neophodno je postojeće i nove hotele adekvatno opremiti, jer trenutno ne postoje adekvatni kapaciteti za ovaj vid turizma.

Trenutni kapacitet po hotelima je sljedeći:

Naziv smještajnog objekta	Ukupno ležaja
Hotel Turjak	Nije u funkciji zbog rekonstrukcije
Hotel Rožaje	58
Motel Bogaje	14
Motel Duga	14
Hotel Grand	40
Restoran Milenijum	20
Vila Zeleni raj	15
Prenočište Ramović	13
Aldi	30
Gradina Company	10
UKUPNO	234

Tabela 23: Kapacitet po hotelima

Izvor: MONSTAT

Generalno, turistička ponuda Rožaja može da računa na sljedeće grupe turista:

- one koji traže očuvanu prirodu i neposredan kontakt sa njom (odmarališni turisti, izletnici, planinari, ljubitelji prirode i dr.)
- turiste koji traže posebne programe, sportsko-rekreativne, adrenalinske i druge ekstremne sportove, avanturiste i
- turiste koji posjećuju društvene skupove i priredbe (muzički festivali, etno-tržište, kulturna baština, naučni skupovi i dr.)

Godina	Gosti		Noćenja	
	Ukupno	Strani	Ukupno	Strani
2006.	688	188	1.239	928
2007.	1.501	815	2.707	1.550
2008.	1.968	1.234	5.526	3.019
2009.	1.560	977	1.196	1.310
2010.	1.479	942	6.192	3.544

Tabela 24: Turistički promet u rožajskoj opštini

Izvor: MONSTAT

Ciljne grupe koje treba očekivati na bazi primarne i sekundarne turističke ponude i trendova turističke tražnje, prema Programu razvoja planinskog turizma u Crnoj Gori (Ljubljana, 2005) su sljedeće:

- ljubitelji netaknute prirode, botaničari i drugi naučnici, planinari, stacionarni turisti i dr.
- turisti koji traže posebne (specijalne) programe-sportsko-rekreativne, ekstremne i adrenalinske
- koji posjećuju društvene skupove i priredbe (etno tržište, ljubitelji kulturne baštine) i dr. Imajući u vidu postojeće stanje privrede u Opštini, teško je definisati perspektive razvoja.

Kvalitetna, održiva turistička valorizacija postojećih resursa, uz definisanje diverzifikovanog turističkog proizvoda sa adekvatnom promocijom i propagandom, obezbijediće prosperitet Opštine. U tom smislu, neophodno je preduzeti aktivnosti na planu prevazilaženja postojećih nedostataka, koji se, između ostalog odnose na neadekvatan kvalitet smještajnih objekata i usluga, lošu saobraćajnu povezanost lokacija, neadekvatnu infrastrukturu, nedovoljna finansijska sredstva.

1.5 Saobraćaj i komunikacije i informacione i komunikacione tehnologije (IKT)

1.5.1 Saobraćajna infrastruktura

Razvoj sektora saobraćaja i njegova infrastruktura je ključni faktor privrednog razvoja Opštine. Povoljan geoprometni položaj opštine Rožaje omogućuje komplementaran razvoj sa bližim i širim okruženjem - ostalim dijelom Crne Gore, Srbijom i Kosovom. Prostor opštine je i ujedno tranzitna veza, turistička i transportna Kosova i Makedonije sa crnogorskom Jadranskom obalom, koja je u turističkoj i drugoj sferi uvijek bila aktuelna. Kao klasično pogranično područje opština ima posebne razvojne šanse.

Osnovne regionalne veze, van Crne Gore, ostvaruju se drumskim putevima:

- Jadranskom magistralom (M- 2) preko Ribarića (34 km) sa Kosovom - Kosovska Mitrovica (93 km) na istoku, i dalje preko Prištine na poziciji Đeneral Jankovića sa

Makedonijom. Ovim pravcem može se uključiti, ekstenzivno, na najbliži evropski koridor - auto put Jesenice-Đevđelije (Skoplje);

- Jadranskom magistralom (M- 2) preko Ribarića (34 km), pravcem Ibarske magistrale (M-22) na sjeveru, sa Novim Pazarom (56,5 km), Raškom (81 km), Kraljevom (170 km), Beogradom (370 km), na najbliži evropski koridor - auto put Jesenice-Đevđelije (Niš ili Kragujevac);
- Regionalnim putem R-7 Rožaje-Vuča-Tutin i dalje Ribarići i Novi Pazar;
- Regionalnim putem R-8 Rožaje-Peć (46 km), na jugu sa Đakovicom (67 km) i Prizrenom (103 km) na već urađenu bočnu vezu (auto put) planiranog jadransko-jonskog koridora (Lješ) prema Albaniji, a na istoku sa Prištinom i dalje sa Makedonijom.

Najbliži aerodrom preko kojeg bi se ostvarivale regionalne veze je u Beranama, čije bi stavljanje u funkciju bila snažna razvojna šansa za opštinu. Inače najintezivnije putničke vazdušne sveze se ostvaruje preko aerodroma u Podgorici i Prištini.

Preko željezničke stanice u Bijelom Polju (65 km) ostvaruju se veze sa Crnom Gorom u jednom i Srbijom u drugom smjeru (pruga Beograd - Bar).

Osnovne drumske veze unutar Crne Gore opština ostvaruje Jadranskom magistralom (M-2) preko Beranske opštine (25 km), sa kojom se direktno graniči i koja čini osnovnu vezu sa ostalim dijelom Crne Gore, i dalje Andrijevića, Plav u jednom pravcu, i Bijelo Polje-Beograd-Bar u drugom pravcu. Komunikacija sa novoformiranom opštinom Petnjica sada se vrši modernizovanim regionalnim putem R-20: Rožaje-Turjak-Trpezi-Berane u jednom smjeru i Bioča (veza sa magistralnim putem)-Bijelo Polje i Berane u drugom smjeru.

Ukupna dužina putne mreže u opštini Rožaje iznosi 266 km. Od toga na savremeni kolovoz (asfalt) otpada 58 km ili 22 %, na tucanik 35 km, a na zemljane puteve 101 km. Prosječna gustina putne mreže iznosi 63 km/100 km², od toga na gustinu asfaltnih puteva otpada 14 km/100 km². Među lokalnim putevima veći značaj imaju putevi: Rožaje-Balotiće (10 km), Rožaje-Bašča (9 km) i Rožaje-Lovnica (13 km), Rožaje-Vrelo Ibra (15 km), Razdolje-Bukovica-Paučina (10 km) i Bać-Jablanica (5 km).

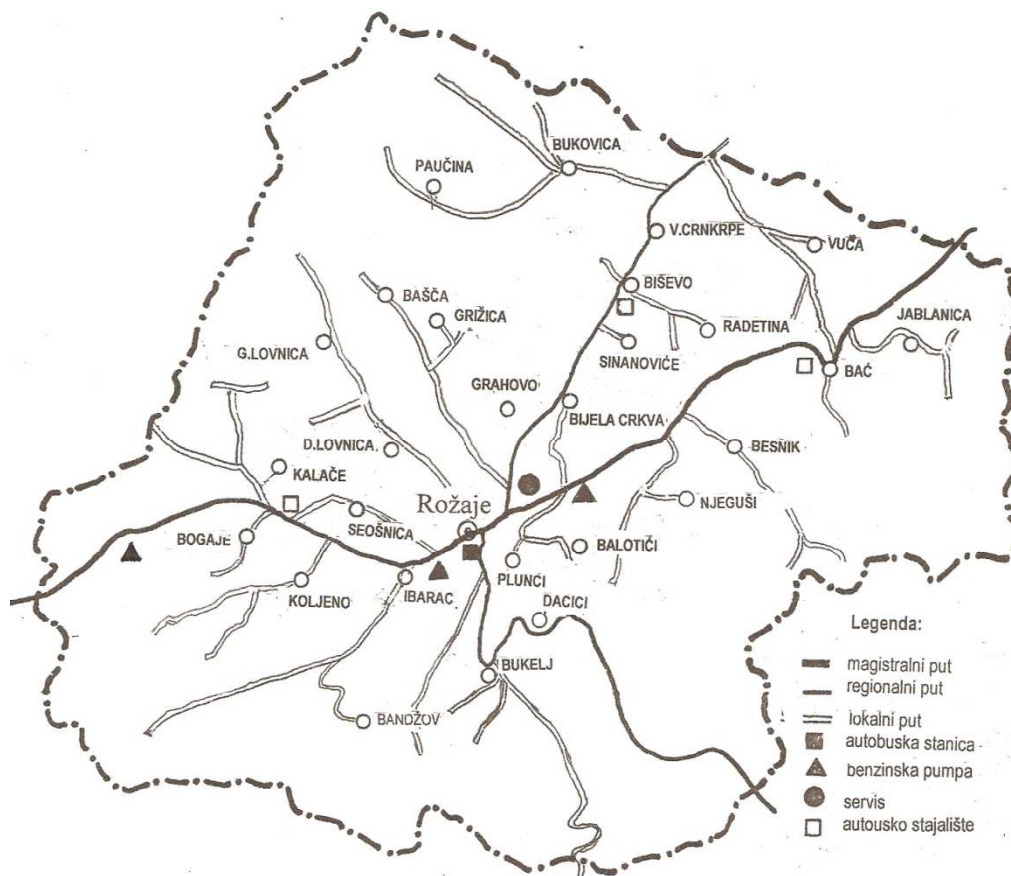
Lokalni i šumski putevi koji dopiru do visokih planinskih predjela potenciraju razvoj planinarstva, šumarstva, dvoprograde, turizma i stočarstva, ali u cilju njihove veće funkcionalnosti potrebno ih je rekonstruisati i asfaltirati. Takođe, u cilju kvalitetnijeg saobraćajnog otvaranja područja Opštim potrebno je rekonstruisati već asfaltirani regionalni put Rožaje-Trpezi-Berane, preko Turjaka.

Regionalni putevi Rožaje - Peć, preko prevoja Kule, i Rožaje - Tutin, preko Biševa, znatno pojačavaju prometnu funkciju Jadranske magistrale i veoma su značajni za saobraćajno otvaranje naselja Rožajskog kraja. Put Rožaje-Tutin prolazi kroz seoska naselja Bijelu Crkvu, Sinanovića Luke, Biševo, Crnkrpe, Razdolje i Vuču.

Glavni nedostatak putne infrastrukture u Rožajama jeste daljina od bitnih postojećih koridora. Budući autoput Beograd-Bar, iako ne prolazi direktno kroz opštinu, trebao bi da riješi ovaj problem i poboljša povezanost Rožaja sa drugim centrima. Također, daljina aerodroma predstavlja problem, prije svega za razvoj turizma. Aktiviranje aerodroma u Beranama bio bi od strateške važnost za Sjever Crne Gore.

Brzim povećanjem broja motornih vozila, sve više dolazi do izražaja problem nedostatka parking prostora, naročito u centru grada. Ovaj problem je teško rješiv, jer su ulice uske, a rezervnih površina za to nema.

Slika 7: Interna putna mreža u Rožajama

1.5.2 Elektroenergetski sistem

Opština Rožaje snabdijeva se električnom energijom iz dalekovoda 110 kv, dužine od Rudeša kod Berana do Rožaja 28 km, napona sa izlazne stanice 35 kv. Dalekovod napaja dvije trafostanice instalisane snage 16 mva, od kojih se jedna nalazi u gradu, a druga u blizini industrijske zone Zeleni. Ta količina energije nije dovoljna za potrošače. Elektroenergetski sistem Opštine je nestabilan, iz razloga nedovoljnih kapaciteta izvora na nivou Crne Gore, jednostranog napajanja i zbog lošeg stanja lokalnih dalekovoda i trafostanica. Da bi se povećao kapacitet trafostanica potrebno je zamijeniti postojeće transformatore, čija je snaga 2x4 mva, novim transformatorima snage 2x8 mva.

Osnovni prioriteti kod razvoja elektroenergetskog sistema su:

- Kratkoročno obezbjeđivanje energetske potrebe (energije i snage), sadašnjih i budućih potrošača svih grupa, može se ostvariti rekonstrukcijom, tj. zamjenom energetskih transformatora u postojećoj TS Rožaje i TS Zeleni snage 2x4 MVA, sa 2 x 8 MVA. Ovim bi se stvorili kapaciteti za prevod u skladu sa statističkim podacima rasta potrošnje energije koja se sada kreće od 8-12 % godišnje;
- Dugoročnije obezbjeđenje energetske potrebe (energije i snage) sadašnjih i budućih potrošača moguće je ostvariti i izgradnjom jedne trafostanice 110/35 KV 20 MVA, podizanjem naponskog nivoa postojećeg dalekovoda iz Berana sa 35 na 110 KV, jer je isti tehnički izgrađen. U ovoj varijanti je potrebno obezbjediti lokaciju za TS i trasu za dalekovod 35 KV od iste do TS Zeleni;
- Izgradnjom još jednog napojnog dalekovoda od TS Berane do Rožaja, budući da Berane već posjeduje dvostruko napajanje sa dva nezavisna izvora i dalekovoda (iz

pravca Mojkovca i iz pravca Podgorice). Trasa ovog dalekovoda treba da prolazi povoljnijim terenom sa stanovišta održavanja, uz istovremeno povezivanje istog kao potencijala za razvoj poslovno-preduzetničke aktivnosti u područja kojim prolazi dalekovod;

- Obezbjedenje stabilnosti napajanja područja Opštine moguće je obezbjediti i povezivanjem sistema napojnim dalekovodima sa drugim izvorima proizvodnje, odnosno distribucije užem i širem okruženju, a posebno Srbije;
- Kvalitet sigurnosti i pouzdanost elektrosnabdjevanja svih potrošača sa TS Rožaje i TS Zeleni treba osigurati povezivanjem ove dvije TS podzemnim (kablom) vodom 10 KV koridorom dijela regionalnog puta Rožaje - Biševo i Jadranske magistrale.
- Ovaj korak povezivanja ove dvije TS nužan je zbog jednovremenih vršnih snaga koje u TS Rožaje prevazilaze instalisane kapacitete, a TS Zeleni ostaju neiskorišteni instalisani kapaciteti.

Ostali prioriteti su:

- Posebno treba intenzivirati aktivnosti usmjerene u pravcu aktiviranja dosadašnjih istraživanja za izgradnju hidroelektrane u lokalitetu Kačapori kod Baća. Prioritetno je ažuriranje urađene prethodne analize, prezentacija Projekta na Web-site-u Agencije za prestrukturiranje i strana ulaganja i uključivanje Projekta u Program izgradnje elektroenergetskih objekata Elektroprivrede Crne Gore. Za uključivanje u realizaciju ovog Projekta već su evidentirana interesovanja stranih ulagača. Važno je i tretiranje ovog Projekta kao regionalnog i njegovo uključivanje u regionalne programe finansiranja.
- Nastaviti aktivnosti na istraživanju mogućnosti i ekonomske opravdanosti gradnje mini HE snage do 10 MW na gornjim vodotocima jednog broja rijeka, prema urađenoj idejnoj studiji.
- Istraživanje mogućnosti korišćenja alternativnih izvora obnovljive energije, a posebno sunčeve energije u svrhu korišćenja za dodatno grijanje objekata i obezbjedenje tople vode, i energije vjetra. Treba naglasiti da su prirodni uslovi za oba izvora dobri, jer Rožaje ima veliki broj sunčanih dana tokom godine (najveći broj sunčanih dana u kontinentalnom dijelu bivše SFRJ), što je uslov ekonomske opravdanosti korišćenja sunčeve energije. Energija vjetra je nedovoljno istražena obzirom na njegove znatne kapacitete i povoljnu konfiguraciju terena.
- U skladu sa novim Zakonom o energetici i konstituisanje sektora proizvodnje, prenosa i distribucije, potrebno je sačiniti partnerske Ugovore o zajedničkim Programima i prioritetima rekonstrukcije i izgradnje elektroenergetskih objekata na području Opštine.

1.5.3 Telekomunikacije i IKT

Skoro cijela teritorija Opštine je pokrivena signalom mobilne, ruralne i fiksne telefonije (ProMonte, Monet, Telekom). TK centar Rožaje je savremen, sa dovoljnim kapacitetima i povezan optičkim kablom sa Beranama i isturenim stubovima u MZ (Skarepača, Bać i Biševo). Razvoj ovog sistema posebno je intenziviran u zadnjih 5 godina.

PTT infrastruktura bilježi stalan razvoj, šireći svoj servis i na seoskom području kroz izgradnju lokalnih pošta u MZ (Biševo, Skarepača, Bać).

Telekomunikacioni sistem Rožaja povezan je optičkim kablom sa TK centrom u Beranama i dalje sa Podgoricom. Na lokalnom nivou povezan je optički i sa sekundarnim centrima (isturenim stepenima) u mjesnim zajednicama - Skarepači, Baću, Biševu i Bijeloh Crkvi.

Modernizacijom centrale u Beranama omogućena je digitalizacija TK centra u Rožajama i nesmetano korišćenje paketa savremenih telekomunikacionih usluga (ADSL tehnologija).

Na Gospođinom vrhu postavljena je bazna stanica za mobilnu telefoniju i za RTV signal. Preko nje se odvija internet saobraćaj sa provajderima na Kosovu. Telekomunikacioni centar u Rožajama uključen je u međunarodni optički pravac prema Srbiji i dalje prema Aziji. U centru su smještene bazne stanice provajdera mobilne telefonije za gradsko područje. Pokrivenost područja Opštine TV signalom nije potpuna. Za gradsko područje televizijski programi se emituju preko repetitora na Bandžovom brdu. Postavljanjem repetitora u Baću, Završju i Kacuberu RTV prijem je proširen na skoro čitavoj teritoriji Opštine.

Telekomunikaciona infrastruktura je, dakle, u fazi realizacije savremene i dinamične koncepcije izgradnje i razvoja, a takođe i u fazi integracije u regionalne telekomunikacione sisteme.

Pošanski saobraćaj za sada zadovoljava potrebe stanovništva opštine Rožaje, izuzimajući nekoliko udaljenih sela. Centar saobraćaja je Pošta u Rožajama koja posluje u sastavu jedinstvenog sistema Pošte Crne Gore u Podgorici. Pošta je smještena u istoj zgradi u centru grada u kojoj je TK centar - Rožaje. Pored ovog primarnog centra organizovani su sekundarni poštanski centri u većim mjesnim zajednicama - Skarepači, Baću i Biševu. U njima se obavlja dio osnovnih poštanskih usluga. Ti centri raspolažu osnovnim uređajima za povezivanje sa primarnim centrom u Rožajama.

1.6 Životna sredina

1.6.1 Upravljanje otpadom

Od čvrstog otpada za rožajsko područje (naročito od početka tranzicije) najznačajniji je komunalni otpad, čija količina raste uporedo sa porastom broja stanovnika u našoj opštini. Sve veća migracija od sela ka gradu vodi i do proizvodnje većeg obima otpada u gradu. Zbog toga je potrebno izraditi plan upravljanja otpadom.

Odlaganje otpada na bilo koji način, a posebno odlaganje na smetlišta, kao što je slučaj kod nas, izaziva zagađivanje zemljišta, voda i vazduha, pa zato ova faza upravljanja otpadom predstavlja njegovu najlošiju stranu.

Zajedničke faze za sve sisteme upravljanja otpadom su:

- sakupljanje,
- transport,
- odlaganje i
- tretman otpada.

Upravljanje otpadom se definiše odgovarajućim zakonskim i podzakonskim aktima, što podrazumijeva da se ovaj proces vrši na način kojim se obezbjeđuje najmanji rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu, a to se postiže mjerama smanjenja: zagađenja voda, vazduha i zemljišta, opasnosti po biljni i životinjski svijet, opasnosti od udesa, požara i eksplozija, negativnih vizuelnih uticaja na predjele, te smanjenje nivoa buke i neprijatnih mirisa.

Konkretno sadašnji nivo upravljanja otpadom u našoj opštini se sastoji u:

- sakupljanju otpada iz domaćinstava i privrednih subjekata (prodavnice, restorani, hoteli, javne ustanove i javne površine),
- njegovom transportu do deponije,
- odlaganje na deponiji,
- povremeni tretman paljenjem sagorivog materijala.

Sve faze upravljanja otpadom u Rožajama realizuje Javno-komunalno preduzeće. Ovo preduzeće ima 48 zaposlenih, od čega 29 radi na poslovima čistoće (8 vozača i 21 čistač). Za

transport otpada iz grada i prigradskih naselja do deponije, preduzeće raspolaže sljedećim voznim parkom:

- specijalna vozila (autosmećare), od kojih 2 komada imaju zapreminu od 7 m³ nabijenog smeća i 1 komad zapremine 5 m³ nabijenog smeća,
- 1 autopodizač za transport velikih kontejnera zapremine 7 m³ smeća u rastresitom stanju,
- 1 kiper vozilo zapremine sanduka 5 m³ smeća u rastresitom stanju,
- 1 traktor IMT-539, zapremine sanduka 3 m³ smeća u rastresitom stanju.

Faza organizacije sakupljanja otpada na terenu se izvodi u velikim (7 m³), srednjim (1,1 m³) i malim kontejnerima (0,1 m³) - komunalne kante za domaćinstva.

Programom odvoza čvrstog otpada obuhvaćeno je samo područje grada. Na seoskom području nije prisutan program sakupljanja i odvoza smeća. Veliki kontejneri su locirani, uglavnom, u gradu bližim seoskim lokacijama, kao: Grahovo, Sastavi, Seošnica, Bačevac, Baza, Jukov potok, Hurije, Carine, Petlja i u blizini Gimnazije. Ovi kontejneri se prazne dva puta sedmično.

Srednji kontejneri su raspoređeni po gradskom jezgru od Suhog Polja do Zeleni. Ovi kontejneri se prazne svakodnevno.

Mali kontejneri (kante za domaćinstva) su raspoređene po zasebnim gradskim i prigradskim domaćinstvima. One se prazne jednom sedmično.

Faza transporta otpada do deponije se vrši po rasporedu koji je dat za pražnjenje kontejnera.

Odlaganje otpada na deponiji se vrši kontinuirano, tako da se na godišnjem nivou na deponiji akumulira količina od 6.124 tone otpada različitog porijekla i sastava, sakupljenog od 12.214 stanovnika, organizovanih u 2.979 domaćinstava.

Odloženi otpad nema neki poseban tretman, odnosno, ne vrši se odvajanje po vrsti i porijeklu radi reciklaže (izuzev izdvajanja krupnih metalnih djelova i komada koje stanovnici RAE populacije izdvajaju i prodaju kao sirovinu za Željezaru). Djelimično se izdvaja i organski otpad iz klanica i mesara, na način što se zakopava u rupe na deponiji.

Ako je jedno od mjerila za životni standard stanovništva, količina otpada, onda bi se moglo zaključiti da se rožajski žitelji uklapaju u evropski standard, jer je godišnja količina otpada po prosječnoj porodici u Evropi oko 2 tone, a kod nas je to 2,05 tona. Odnosno, ako se uzme da na teritoriji opštine Rožaje, po zadnjem popisu (2011), živi 23.312 stanovnika organizovanih u 5.684 domaćinstva onda je cjelokupno stanovništvo Rožaja, tokom 2011. godine proizvelo 11.668,44 tona čvrstog otpada, od čega 6.124 tone se organizovano sakuplja i deponuje na gradsku deponiju, a 5.564,44 tone se nalazi po drugim "divljim" deponijama, što predstavlja veliko opterećenje za okolinu. Ove privremene deponije se formiraju na neprimjerenim mjestima, i ne postoji nikakav tretman otpada na ovakvim deponijama.

Godišnja količina otpada u tonama	Broj domaćinstava	Broj stanovnika	Godišnja količina po domaćinstvu	Godišnja količina po stanovniku	Dnevna količina po stanu
6.124	2.979	12.214	2,05 t	0,501 t	1,37 kg

U Rožajama se ne vodi evidencija sastava otpada, jer se ne vrši selekcija istog po vrsti i porijeklu, već se tako heterogen odlaže, kao što je slučaj i u većem dijelu Crne Gore.

Upravljanje organskim otpadom iz klanica i mesara se sastoji u njegovom sakupljanju, transportu do deponije i tretmana na deponiji, koji se odnosi na zakopavanje i posipanje istog krečom u prahu.

Inače, gradska deponija (smetlište) se nalazi na 7 km od grada, locirana na desnoj obali Ibra, neposredno pored magistralnog puta Rožaje-Ribarići.

Glavni način oslobađanja od materijala koji gori je spaljivanje na otvorenom. Ovo često izaziva pojavu dimnih oblaka, koji poklapaju dionicu magistrale uz deponiju, a neprijatan miris se širi do znatne udaljenosti.

Deponija nije u direktnom kontaktu sa vodom Ibra, ali procijedne vode iz deponije zasigurno završavaju u Ibru, tim prije što je podloga deponije krečnjačka, a to znači lako vodopropustljiva.

Međutim, ovakvo stanje sa deponijom će ostati sve dok se ne riješi pitanje regionalne deponije za opštine: Rožaje, Berane, Plav i Andrijevicu, što je predmet Prostornog Plana Crne Gore i Berana.

Posebnu vrstu čvrstog otpada u Rožajama predstavlja pilanski drvni ostatak u vidu piljevine i kore. Za ovaj otpad ne postoji nikakav sistem upravljanja na nivou lokalne samouprave, pa se on deponuje svuda, a posebno na obalama rijeka, pored puteva i po šumi, te tako predstavlja veliku opasnost po životnu sredinu. Procijenjena količina ovog materijala je oko 5.000 m³ na godišnjem nivou. Zato smatramo da bi hitno trebalo uraditi Studiju izvodljivosti za njegovo komercijalno korišćenje u energetske svrhe, čime bi se riješili ekološki problemi vezani za ovu vrstu otpada.

1.6.2 Upravljanje vodama

Po bogatstvu vodnim resursima, Rožaje spada u bogatije predjele Crne Gore i Evrope, međutim, problematičan je sistem zaštite njenog kvaliteta.

Na teritoriji opštine Rožaje je konstatovano 183 izvorišta potencijalno pitke vode, čija ukupna izdašnost iznosi 675 lit/sek. Od ovog broja izvorišta, veći dio je kaptiran u funkciji snabdijevanja vodom za piće i sanitarne potrebe stanovništva na seoskom području, dok su za potrebe vodosnabdijevanja grada i prigradskih naselja kaptirana sljedeća izvorišta:

- izvorište Plunčanske rijeke (Grlja) 1965. g. izdašnosti 30 lit/sek,
- izvorište Ibra 1981. g. izdašnosti 400 lit/sek,
- Malisorsko vrelo 2004.g. izdašnosti 10 lit/sek, za potrebe stanovništva koje gravitira u slivu Županice.

Ćosovsko vrelo, izdašnosti 60 lit/sek, predstavlja značajan resurs još uvijek ne kaptirane vode, te u bliskoj budućnosti bi se trebao uraditi Projekat za njegovu kaptažu, čime bi se značajno rasteretila postojeća mreža vodosnabdijevanja u gradu i prigradskim naseljima, posebno u ljetnjim mjesecima, kada se izdašnost kaptiranih izvora značajno smanjuje.

Sistemom upravljanja primarnom mrežom gradskog vodovoda u Rožajama je zaduženo Javno preduzeće Vodovod i kanalizacija.

Po podacima ovog preduzeća, u oktobru 2011. godine je bilo 2.715 domaćinstava i 325 privrednih subjekata, kao potrošačkih jedinica. Iz gradske vodovodne mreže snabdijeva se oko 50% stanovništva opštine Rožaje. U periodu od januara do oktobra 2011. g. domaćinstva su potrošila 562.661 m³, a privredni subjekti 99.593 m³ vode. Sada znamo da je prosječna potrošnja po domaćinstvu za 10 mjeseci u 2011. g. iznosila 207,24 m³, odnosno 20,72 m³ mjesečno, tj. 0,69 m³ dnevno. Ako je prosječan broj članova u rožajskom domaćinstvu 4,1 (Popis 2011), onda dolazimo do podatka da svaki Rožajac dnevno troši 168 litara vode, što je nedopustivo visoka potrošnja, koja govori da se neodgovorno i neracionalno ophodimo prema ovom životno važnom resursu.

Vodovod sa primarnim cjevovodom dug je 40 km. Vodosnabdijevanje je gravitaciono, ali u ljetnjem periodu kada pritisak vode u cijevima oslabi, domaćinstva na Bandžovom brdu i drugim visinskim zonama povremeno ostaju bez vode. Za rješavanje tog problema neophodna je izgradnja rezervoara za II i III visinsku zonu, koja, obuhvata oko 70 % gradskog stanovništva. Azbestno-cementne cijevi su dotrajale pa je veliki gubitak vode u mreži. Neophodno je rekonstrukcija vodovoda, u prvoj fazi u dužini od 7,5 km. Pri tome treba azbestno-cementne cijevi zamijeniti novim cijevima od duktilnog čelika.

Zahvaljujući brojnim izvorima i podzemnim vodama, postoje dobri uslovi za rješavanje problema vodosnabdijevanja seoskih naselja. Međutim, dosadašnji način vodosnabdijevanja,

izgradnjom individualnih vodovoda od plastičnih cijevi za svako domaćinstvo ili grupu domaćinstava, zahvatanjem velikog broja izvorišta male izdašnosti, nije u skladu sa dugoročnim potrebama. Zbog nedostatka finansijskih sredstava nije bilo moguće izgraditi duže cjevovode sa izvorišta veće izdašnosti, koji bi obezbijedili trajnije rješenje vodosnabdijevanja. U sadašnjoj fazi, zbog depopulacije i demografskog praznjenja sela, ipak, problemi vodosnabdijevanja nijesu izraženi.

Inače, kontrolu kvaliteta vode u gradskom vodovodu radi Institut za Javno zdravlje Crne Gore. Analize se vrše jednom mjesečno, a rezultati analiza pokazuju da je voda koju pijemo; mikrobiološki i hemijski ispravna.

Ukupna dužina kanalizacione mreže (fekalna i atmosferska kanalizacija) u gradskom području iznosi 27 km. Najveći problem sa aspekta zaštite vodotokova, posebno Ibra, predstavlja još uvijek neriješen problem otpadnih komunalnih voda, čiji volumen u najvećem dijelu predstavljaju fekalne vode. Naime, otpadne komunalne vode se sistemom kanalizacije direktno ulivaju u vodotok Ibra i njegovih pritoka (Ibarac, Lovnička rijeka, Grahovska rijeka, Županica i dijelom Crnja) bez bilo kakvog prethodnog prečišćavanja. Problemi su posebno evidentni u ljetnjim mjesecima, kada opada vodostaj rijeka, a raste potrošnja vode po stanovniku, a samim tim i produkcija otpadnih voda. Nije rijedak slučaj da se u Ibru gotovo izjednače protok vode sa dotokom otpadnih voda. Tada se javlja nepodnošljiv miris u blizini Ibra, na potezu od Zeleni do Gusinjaca, gdje se svemu dodaje još nepodnošljiv miris od otpadnih voda klaonice "Gradina Company". Zato, kada bi se mjerio kvalitet vode u vodotoku Ibra, na potezu Suho Polje -Zeleni; vodotoka Ibarca, na potezu srednji Ibarac-Brđani, te Lovničke rijeke, na potezu Hurije- Barmahala; sigurno bi se ustanovilo da je ovo voda IV klase, a ona se kao takva ne može i ne smije upotrebljavati u bilo koje svrhe.

Zato, planom upravljanja vodnim resursima se mora predvidjeti puni kapacitet prečišćavanja otpadnih voda, a on se sastoji iz tri faze: primarni, sekundarni i tercijarni tretman.

Primarni tretman obuhvata nekoliko načina za mehaničko odstranjivanje čvrstih sastojaka iz otpadnih voda. Najlakši način je pomoću rešetki. Kao drugi način za odstranjivanje specifično težeg krupnog i sitnog otpada se koristi sedimentacija. Treći način je aglomeracija, što podrazumijeva upotrebu hemikalija koje izazivaju spajanje manjih čestica u veće, a onda njihovo izdvajanje mehaničkim putem i četvrti - flotacija što podrazumijeva da se suspendovane partikule izbacuju na površinu, a zatim se mehanički odstranjuju. Primarnim tretmanom se odstranjuje 50-75% čvrstih otpadaka, što snižava vrijednost BPK za 30-50%.

Sekundarni tretman podrazumijeva biološku razgradnju organskih sastojaka zaostalih poslije primarnog tretmana. Glavni nosioci biorazgradnje su mikroorganizmi, koji traže aerobne uslove. Biološko prečišćavanje voda počiva na procesima hidrolize, oksidacije i redukcije, tako da se organski otpaci metaboličkim procesima mikroorganizama razlažu do CO₂, H₂O i mineralnih materija. Učinak mikroorganizama, pored aeracije, zavisi od temperature, pH vrijednosti, prisustva toksičnih materija itd.

Tercijarni tretman predstavlja završnu fazu u prečišćavanju voda. Suština ovog tretmana se sastoji u definitivnom odstranjivanju nastalih neorganskih materija, prije svega, nitrata i fosfata. Za te namjene se koriste metode flokulacije, sedimentacije, adsorpcije na aktivnom uglju, elektrolize itd. U cilju odstranjivanja patogenih mikroorganizama sprovodi se sterilizacija - tretman vode hlorom, ozonom, gama zracima itd.

Svaki od ova tri tretmana vode ostavlja velike količine mulja, koji ako se ne sanira predstavlja novi oblik zagađivanja sredine. Takvo mulje se može koristiti kao zamjena za đubrivo.

Primjenom sva tri tretmana po navedenom redosljedju, otpadne vode se oslobađaju zagađenja i kao takve više ne predstavljaju opasnost za riječne tokove kao recipijente. Zato, da bi se počelo sa domaćinskim upravljanjem vodnim resursima i adekvatnom zaštitom životne sredine, u Rožajama se mora finansirati izgradnja kolektora za prečišćavanje otpadnih voda, i to što prije.

U cilju zaštite voda potrebno je:

- organizovati akcije na čišćenju riječnih korita od deponovanog čvrstog otpada, olupina auta i drugog materijala,
- zabraniti dalja odlaganja smeća i piljevine na obale Ibra i pritoka,
- zabraniti izgradnju vikendica, torova za stoku i septičkih jama pored riječnih tokova,
- izgraditi savremene kolektore za sakupljanje i pročišćavanje otpadnih voda,
- zaštititi izvorišta sa kaptazama seoskih i individualnih vodovoda.

1.6.3 Sanitarna kontrola kvaliteta vazduha

Rožajsko podneblje nema značajnijih stacionarnih izvora zagađenja vazduha, ako se izuzmu kućna ložišta, koja kao ogrijevni materijal koriste drvo, pa njihovi nus produkti ne sadrže (ili u tragovima sadrže) okside sumpora i azota, a isti su CO₂ neutralni. Sadašnje aerozagađenje ovog podneblja se odnosi na saobraćaj, kao najznačajniji mobilni izvor polucije vazduha. Pošto u Rožajama nema hemijske, metalne (crne i obojene), termoenergetske, industrije građevinskog materijala, te industrije celuloze i papira, to u Rožajama nema kontinuiranog aerozagađenja o čemu najbolje govori sasvim rijetka pojava magle.

Još bolje stanje u oblasti kvaliteta vazduha će biti ako imamo domaćinski odnos prema šumama, kao najvećim biofiltrima vazduha.

Sanitarnu kontrolu kvaliteta vazduha vrše državne institucije: Institut za Javno zdravlje i Centar za ekotoksikološka istraživanja. Do sada nijesu zabilježene povećane vrijednosti bilo kog mjernog parametra iznad MDK.

1.6.4 Upravljanje resursima i njihovo očuvanje

Obzirom da su šume jedan od najbitnijih prirodnih resursa opštine Rožaje mora se uspostaviti skladan odnos između uzgoja, reprodukcije i eksploatacije šuma. Posebno treba voditi računa o očuvanju prirodnih vrijednosti i održavanju ekoloških, rekreativnih i zaštitnih funkcija šuma. Da bi se obezbijedilo takvo upravljanje i gazdovanje šumama neophodno je:

- Pridržavati se principa kontinuiteta produkcije i principa kontinuiteta prihoda;
- Razvoj šumarstva bazirati na adekvatnim uzgojnim, tehničkim, zaštitnim i organizacionim mjerama;
- Šume eksploatirati u onoj mjeri i na načine koji omogućavaju stalno povećanje prirasta i prinosa i koji ne ugrožavaju ostvarivanje njihovih ekoloških i zaštitnih funkcija;
- Posebnu brigu posvetiti poboljšanju kvaliteta šuma, povećanju površina pod visokim šumama, kao i održavanju i jačanju opštekorisnih funkcija ili funkcija blagostanja šuma;
- Uzgojne mjere fokusirati na unapređenju sjemenske i rasadničke proizvodnje i povećanju drvne zapremine šuma, tehničke na izgradnju novih i rekonstrukciji i održavanju puteva, tehnološkom usavršavanju sredstava za izvlačenje i transport posječene građe, a zaštitne na čuvarsku službu, zaštitu od šumokradica i poboljšanju zdravstvenog stanja šuma kroz sanitarnu sječu i borbu protiv biljnih štetočina i bolesti.
- Na planu turističke valorizacije šuma izgraditi vidikovce, trasirati i markirati rekreativne i izletničke staze i urediti prostore za parkirališta.

Šumska uprava Rožaja posjeduje 6 sjemenskih objekata i dva rasadnika. U sjemenskim objektima sprovode uzgojne mjere za proizvodnju sjemena smrče i jele. Jedan rasadnik se nalazi u Županici, drugi u Baču. Kapacitet oba rasadnika je 160.000 komada sadnica smrče i

50.000 komada sadnica bora, što predstavlja 80% potrebne količine sadnica za Ibarsko šumsko gazdinstvo.

Iz ovih razloga, predlažu se slijedeće mjere:

- Podići nivo fizičke zaštite šuma povećanjem broja izvršilaca u Igarskoj službi. Sada je brojno stanje ove službe takvo da jedan lugar čuva površinu od preko 1.500 ha šume, što je zaista mnogo kada se uzme u obzir činjenica da su rožajske šume izložene kao krajnje tačke prema Srbiji i Kosovu od jedne strane, te činjenica da se na prostoru rožajske opštine nalazi veliki broj pogona za preradu drveta, naročito na seoskom području, od druge strane.
- Strogo zabraniti sječu niskog i žbunastog drveća na eksponiranim, a i onako slabo obraslim padinama u kanjonu Ibra, Plunčanske rijeke i svim nječnim klisurama, te litosolnim površinama kao što su: Sušteri, Gole strane, Grahovske strane, Bjelocrkvanske strane, Dacanski krš i naročito Biševsko-radetinska kleča. Posebnu pažnju posvetiti preostaloj sastojin bora krivulja na Hajli i ostalim planinama.
- Potpuno zaštititi omaleni i fragmentirani ekosistem munikine šume na Lazanskim kršima, kao rijetko četinarsko drvo u ovom kraju.
- Izostaviti redovnu godišnju sječu, a sprovoditi samo sanitarnu, bar za narednih deset godina u ekosistemu molikove šume u gorskom pojasu Hajle.
- Najstrožije zabraniti izvoz oble građe van teritorije Crne Gore
- Zbog moguće eutrofizacije izvorišta rijeke Ibra, koje je kaptirano za potrebe gradskog vodovoda. značajno smanjiti obim sječe u odijeljenju kome pripada izvorište.
- Strogo kontrolisati lov na krupnu i sitnu divljač, te način branja i sakupljanja šumskih plodova.
- Zabraniti odlaganje drvenog otpada pored rijeka i na šumskom prostoru.
- Pojačati intenzitet pošumljavanja na neobraslom zemljištu koje je pogodno za ove namjene, a istog ima dosta (1.713 ha).
- Edukacijom šumarskog kadra raditi na kontinuiranoj popularizaciji ekološkog značaja šuma.

1.7 Administrativni kapaciteti

Organizacija i rad opštinskih organa, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, definisani su Statutom Opštine i drugim pravnim propisima. Organi opštine Rožaje su: Skupština opštine, koja predstavlja zakonodavnu vlast i Predsjednik opštine, koji predstavlja izvršnu vlast.

1. Sekretarijati:

- Sekretarijat za opštu upravu, sa 18 zaposlenih;
- Sekretarijat za privredu i finansije, sa 13 zaposlenih;
- Sekretarijat za Sekretarijat za uređenje prostora, komunalno-stambene poslove i zaštitu životne sredine, sa 9 zaposlenih i
- Sekretarijat za Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti, upošljava 4 lica.

2. Službe:

- Služba Predsjednika Opštine, sa 6 zaposlenih lica;
- Služba glavnog administratora, u kojoj rade 2 lica;
- Služba Komunalne policije, upošljava 10 lica i
- Služba zaštite, sa 19 zaposlenih lica.

3. Direkcije:
  - Direkcija za imovinu, sa 3 zaposlena lica.
4. Uprave:
  - Uprava lokalnih javnih prihoda, sa 6 zaposlena lica.
5. Centri:
  - Centar za kulturu;
  - Lokalni biznis centar i
  - Turistička organizacija Rožaja.

Opština je osnivač 3 javna preduzeća: "Komunalno", "Vodovod i kanalizacija" i "Sportski centar".

Javno preduzeće "Komunalno" u Rožaje je po svom statusu javno preduzeće osnovano radi obavljanja komunalne delatnosti od opšteg interesa za sve građane i privredu, kao naprimjer održavanje javne higijene u gradu i zimsko održavanje ulica. Ukupan broj radnika je 48. JP "Vodovod i kanalizacija" bavi se snabdijevanjem vodom kao i Održavanje fekalne i kišne kanalizacije. Osnovna djelatnost JP Sportski centar je upravljanje i održavanje sportskih objekata.

Od planskih dokumenata Opština ima Generalni urbanistički plan, detaljni urbanistički plan i urbanistički projekat. U toku su aktivnosti na izradi Prostornog plana Opštine i 2 detaljna urbanistička plana prigradskih naselja.

Od ekonomsko-planskih dokumenata na snazi su:

- Prostorno-urbanističkog plana opštine Rožaje (2012-2020), Studije-socioekonomskog razvoja opštine Rožaje (2012-2020),
- Saobraćajne studije razvoja šireg i užeg područja opštine Rožaje (2012-2020),
- Strategije integralnog razvoja opštine Rožaje (2003-2010) i
- Strategije održivog razvoja oštine Rožaje (2005).

2 SWOT ANALIZA

2.1 Demografija, rad, socijalno staranje i ostale društvene djelatnosti

		SNAGE	SLABOSTI
PRIJEME	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rast broja stanovnika u opštini ➤ Mlada populacija (50% stanovništva ispod 30 godina; indeks staranja 0,26) ➤ Značajan kontingent radno sposobnog stanovništva ➤ Prekogranična saradnja - finansiranja EU fondovima 	<ul style="list-style-type: none"> • Prirodni potencijal u drvoprerađi, turizmu i poljoprivredi za stvaranje novih radnih mjesta • Povećanje konkurentnosti opštine, jer se broj visoko obrazovnih lica povećava • Spremnost stanovništva na prekvalifikaciju i usavršavanje • Postojanje sportsko-rekreativnih objekata za omladinu • Organizovanje obuka za izradu EU projekata 	<ul style="list-style-type: none"> • Visoka stopa nezaposlenosti • Nedostatak stručnih kadrova za specifična znanja • Veliki broj zaposlenih u javnim institucijama • Veliki procenat izdržavanog stanovništva • Veliki broj primaoca socijalne pomoći • Trenutno nepovoljna obrazovna struktura ljudi • Neadekvatan broj mjesta u predškolskim ustanovama
PRIJETNJE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Veliki broj nezaposlenih visoko obrazovnih lica ➤ Nedovoljna usklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada ➤ Loše demografske prilike u selima - rast urbanizacije ➤ Budžetske restrikcije u finansiranju aktivnih politika zapošljavanja ➤ Rad na crno 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija seminara, obuka, dokvalifikacija radne snage • Unapređenje školskog obrazovnog sistema i sistema permanentnog osposobljavanja za potrebe drvoprerađi, turizma i poljoprivrede • Poboljšanje životnih uslova na selima • Povećanje uloge nevladinog sektora u doživotnom obrazovanju • Efikasno suzbijanje rada na crno 	<ul style="list-style-type: none"> • Odliv stručne radne snage • Loša infrastruktura na selima

2.2 Ekonomski razvoj

		SNAGE	SLABOSTI
PRILIKE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Značajni prirodni potencijali za razvoj turizma, poljoprivrede i šumarstva ➤ Rastuća međunarodna potražnja za turizmom koji je orijentisan na prirodu ➤ Ogromne šume i šumsko zemljište ➤ Povoljni prirodni uslovi za proizvodnju ekološki zdrave hrane ➤ Vodeni kapaciteti ➤ Jačanje privatnog preduzetništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja smještajnih kapaciteta - hotela, etno-naselja, motela, apartmana, kampova • Kreiranje i realizacija turističkih programa za cjelogodišnji odmor • Razvoj programa za klimatsko liječenje na planinama • Podobnost stanovništva da radi u turizmu i ugostiteljstvu i prilagodi se novim prilikama • Veliki procenat registrovanih poljoprivrednih gazdinstava • Postojeći sistem korišćenja šumskih plodova • Veliki broj privrednih društava iz oblasti drvoprerade 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna proizvodnja finalnih proizvoda • Nizak nivo kooperacije među pojedinim preduzetnicima / farmerima • Nepovoljan status Rožaja kao planinske turističke destinacije (iako se spominje u Strategiji razvoja turizma do 2020. godine) • Neznatno učešće domaće radinosti u turističkoj ponudi • Nepostojanje kvalitetno uređenih skijališta za zimsku turističku sezonu • Slaba mogućnost zadržavanja tranzitnih turista, zbog neadekvatne ponude smještaja i sadržaja boravka • Ograničene smještajne kapacitete • Loše sprovedena privatizacija društvenih preduzeća • Ekonomska neefikasnost postojećih privrednih subjekata • Nedostatak i zastarelost mehanizacije • Niskoproduktivne rase u poljoprivredi • Usitnjenost poljoprivrednih površina • Ekstenzivni tip poljoprivredne proizvodnje • Nizak nivo stručnog znanja • Loša institucionalna pokrivenost sa aspekta savjetovanja i laboratorijskih usluga • Slaba kontrola kvaliteta semenskog i sadnog materijala • Neorganizovan otkup poljoprivrednih proizvoda

PRIJETNJE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Posljedice svjetske finansijske i ekonomske krize ➤ Skromno tržište turističke potražnje u susjednim zemljama zbog njihove nedovoljne razvijenosti ➤ Nizak stepen aktivnost stanovništva ➤ Ekstenzivni način poljoprivrede ➤ Napuštanje poljoprivredne proizvodnje i stočarstva na selu ➤ Uticaj klimatskih promjena, posebno na turizam i poljoprivredu (Suša ljeti i zima bez snijega) ➤ Nedovoljna konkurentnost domaćih proizvoda na međunarodnom tržištu ➤ Nekontrolisana tehnologija pripremanja hrane, pića i voća ➤ Zadržavanje teretnih i putničkih vozila na graničnim prelazima Dračenovac i Kula 	<ul style="list-style-type: none"> • Proširenje kruga investitora • Razvoj komplementarnog turizma - more-planina, grad-planina • Realizacija turističkih programa za zadovoljavanje rekreativnih potreba u prirodi za tematske sadržaje • Razvoj laboratorije i stručne poljoprivredne službe • Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i zajednički nastup na tržištu • Uvođenje procesa standardizacije (ISO, HACCP, HALAL i dr.) • Ciljana proizvodnja proizvoda za specifična tržišta • Intenzivna prekogranična saradnja putem evropskih regija 	<ul style="list-style-type: none"> • Orijentacija na jednosezonski turizam i jedan vid ponude • Gubljenje turističkog identiteta i izvornih konkurentnih prednosti • Nedostatak kvalitetnih osnovnih i komplementarnih smještajnih kapaciteta • Mali obim stranih investicija, prije svega iz dijaspore • Otpor primjeni novih tehnologija i procesa zbog većih početnih troškova • Otežana prekogranična saradnja zbog političke situacije u regionu
------------------	--	---	---

2.3 Infrastruktura

		SNAGE	SLABOSTI
PRIJEDNE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Povoljan položaj na Jadranskoj i Ibarskoj magistrali (tranzitnost i kontaktnost položaja) ➤ Korišćenje EU fondova za modernizaciju postojećih i izgradnju novih puteva ➤ Izgradnja autoputa "Beograd-Bar" 	<ul style="list-style-type: none"> • Relativno dobra mreža magistralnih i lokalnih puteva • Izgradnja zdravstvenih i sportskih objekata • Proširenje i dobro funkcionisanje gradske rasvjete • Dobra pokrivenost područja TV signalima, fiksnom i mobilnom telefonijom 	<ul style="list-style-type: none"> • Slabo funkcionisanje autobuske stanice i komunalne infrastrukture • Nepotpune tehničke usluge (zapušteni moteli, loši auto-servisi) • Nedovoljan parking prostor u gradu • Dosta izražena saobraćajna izolovanost sela
PRIJETNJE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udaljenost od važnih evropskih koridora ➤ Znatna udaljenost železničkih stanica u Peći, Kosovskoj Mitrovici i Bijelom Polju ➤ Još veća udaljenost aerodroma u Podgorici ➤ Loše stanje komunalne infrastrukture (vodovoda, elektrovoda, puteva kanalizacije i dr.) ➤ Otežano snabdijevanje električnom energijom ➤ Slaba propusna moć putne mreže, zbog loših tehničkih elemenata puteva ➤ Prekidi saobraćaja na regionalnim putevima preko planinskih prevoja zbog sniježnih nanosa i neredovnog čišćenja ➤ Ekspanzija divlje gradnje na nedozvoljenim lokacijama i njeno nesprečavanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja autoputa "Beograd-Bar" • Blizina prištinskog aerodroma • Rekonstrukcija vodovodne i električne mreže • Poboljšanje infrastrukture putem javnog-privatnog partnerstva • Izgradnja malih HE • Korišćenje vjetroelektrana za proizvodnju struje • Postojanje komunalne službe za održavanje puteva • Borba protiv divlje izgradnje poštovanjem urbanističkog plana 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje sanitarne deponije • Nepostojanje kolektora za pročišćavanje otpadnih voda • Nedostatak finansijskih sredstava za veće infrastrukturne objekte • Posljedice svjetske ekonomske krize

2.4 Životna sredina

		SNAGE	SLABOSTI
PRIJLIKE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Divlja priroda očuvana u znatnom dijelu opštine ➤ Neponovljive estetske vrijednosti planinskog pejzaža ➤ Čist i zdrav planinski vazduh ➤ Bakteriološki, fizički i hemijski relativno čiste i zdrave vode ➤ Izražene rekreativne funkcije biljnih zajednica ➤ Fondovi EU za unapređenje i zaštitu životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekološki zdrava sredina • Izgradnja kolektivnog centra za reciklažu otpada • Organizacija javnih radova u cilju zaštite životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> • Nekontrolisano ekološko zagađenje, ekološki problemi i opasnost od ekološke katastrofe • Neadekvatni vodovodi i njihova nedovoljna sanitarna kontrola • Nepostojanje monitoringa za praćenje kvaliteta životne sredine • Neorganizovana zaštita od erozije, poplava i vremenskih nepogoda • Sve češća i nekontrolisana upotreba pesticida i hemijskih sredstava u poljoprivredi • Bespravna i nekontrolisana divlja gradnja u zaštićenim i strogim urbanističkim zonama • Nezavidan nivo ekološke svijesti, ekološke kulture i ekološkog morala • Neriješeno pitanje deponija komunalnog otpada • Nekontrolisano branje šumskih plodova • Nekontrolisana sječa šuma • Veliki broj divljih deponija • Nedovoljno zastupljene zelene površine u centru grada • Nepostojanje kolektora za otpadne vode koje se ulivaju u vodotoke
PRIJETNJE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sporo mijenjanje svijesti o značaju zdrave životne sredine i potrebi ličnog doprinosa zaštiti ➤ Neregulisani riječni tokovi: Ibar, Ibarac, Zupanica, Lovnička rijeka, Crnja, Nurkovski potok, Grahovača; u području naselja u pojavama bujica i poplava, mogu ugroziti materijalna dobra, pa i živote ljudi; 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija edukacije građana o značaju zaštite životne sredine • Postojanje komunalne policije 	<ul style="list-style-type: none"> • Budžetska ograničenja za finansiranje projekata iz oblasti zaštite životne sredine

2.5 Administrativni kapaciteti

		SNAGE	SLABOSTI
PRIJLIKE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obuke koje organizuju domaće i strane institucije ➤ Bolja saradnja državnih institucija ➤ IPA fondovi 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizaciona struktura organa uprave i javnih službi se prilagođava prema potrebama građana • Dovoljan broj kadrova za popunjavanje sistematizovanih radnih mjesta • Sve veći broj visoko obrazovanih zaposlenika u javnim institucijama • Urađena značajna strateška dokumenta • Postojanje turističke organizacije • Postojanje biznis centra 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljan broj iskusnih i kreativnih kadrova za izradu i vođenje projekata; • Nedovoljan broj kadrova sa specifičnim znanjima • Nedovoljna informatička obučenost i poznavanje stranih jezika • Nefleksibilnost zaposlenika
PRIJETNJE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Preveliki prerogativi centralne vlasti ➤ Nedovoljno poštovanje zakona i drugih akata ➤ Nesankcionisanje prekršioaca zakona i odluka lokalnih organa ➤ Nedovoljan uticaj stručnih kadrova u procesu odlučivanja ➤ Nesprovođenje donesenih razvojnih planova 	<ul style="list-style-type: none"> • Bolja saradnja sa centralnim institucijama formiranjem zajedničkih timova sa lokalnom samoupravom • Uključivanje nevladinih organizacija u procesu donošenja odluka • Objektivni parametri kod selekcije i unapređenju kadrova 	<ul style="list-style-type: none"> • Politizacija strateških odluka • Nedovoljna sredstva za modernizaciju administracije

3 RAZVOJNI CILJEVI OPŠTINE, PRIORITETI I MJERE SA RAZVOJNIM PROJEKTIMA

Rožaje treba da bude Opština sa razvijenim preduzetništvom, poljoprivredom, drvopreradom i turizmom, baziranim na principima očuvanja životne sredine i održivog razvoja. Uz vodstvo stručne lokalne samouprave treba efikasno koristiti prirodna bogatstva i ponuditi atraktivne uslove za privlačenje novih investicija.

3.1 Strateški cilj razvoja

Strateški cilj i mjere, kao instrumenti za realizaciju definisane vizije, utvrđeni su na osnovu analize postojećeg stanja i SWOT analize.

Strateški cilj predstavlja razvojni okvir čija realizacija doprinosi ostvarivanju vizije Opštine. Za opštinu Rožaje definisan je sljedeći strateški cilj:

Uz pomoć konkurentnih ljudskih resursa i kvalitetne infrastrukture treba razvijati prioritetne sektore - poljoprivreda, šumarstvo i turizam - za postizanje boljeg životnog standarda u gradu i na selima uz održivo korišćenja prirodnih resursa.

Vremenski okvir za realizaciju definisanog strateškog cilja je 2013-2017. godina. Prvi korak u njegovoj realizaciji je kreiranje razvojnog plana.

Naredna tabela predstavlja tzv. "stablo ciljeva i prioriteta" i sadrži pregled postavljenih ciljeva, prioriteta i mjera.

3.2 Prioriteti i mjere

Uz pomoć konkurentnih ljudskih resursa i kvalitetne infrastrukture treba razvijati prioritetne sektore - poljoprivreda, šumarstvo i turizam - za postizanje boljeg životnog standarda u gradu i na selima.

Prioritet 1.	Obezbjedivanje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva
Mjera 1.1.	Izgradnja i rekonstrukcija putne mreže
Mjera 1.2.	Izgradnja i rekonstrukcija električne mreže i rasvjete
Mjera 1.3.	Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže
Mjera 1.4.	Izgradnja deponije za odlaganje čvrstog otpada
Mjera 1.5.	Unapređenje obrazovnog sistema prema potrebama tržišta rada
Mjera 1.6.	Unapređenje zdravstvene i socijalna zaštite
Mjera 1.7.	Unapređenje stambeno-komunalne djelatnosti
Mjera 1.8.	Poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti
Prioritet 2.	Razvoj prioritetnih privrednih sektora
Mjera 2.1.	Razvoj poljoprivrede
Mjera 2.2.	Razvoj turizma
Mjera 2.3.	Razvoj drvoprerade
Mjera 2.4.	Razvoj prerade šumskih plodova
Mjera 2.5.	Razvoj malih i srednjih preduzeća
Mjera 2.6.	Korišćenje potencijala u oblasti obnovljivih energija
Mjera 2.7.	Razvoj biznis zona
Mjera 2.8.	Formiranje opštinskog "Centra za razvoj"

Prioritet 3.	Zaštita životne sredine
Mjera 3.1.	Pošumljavanje sječene šume
Mjera 3.2.	Zaštita biodiverziteta, zemljišta, vazduha, vode, šume i prostora
Mjera 3.3.	Recikliranje otpadnih materijala (piljevine i sl.)
Mjera 3.4.	Jačanje inspekcijskih organa u oblasti zaštite životne sredine
Mjera 3.5.	Podizanje nivoa ekološke svijesti građana
Prioritet 4.	Jačanje državnih institucija
Mjera 4.1.	Aktivnosti usmjerene na povećanje efikasnosti organa lokalne samouprave i organizacija mjesnih zajednica
Mjera 4.2.	Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata
Mjera 4.3.	Razvoj saradnje lokalna samouprava - republička vlast u cilju realizacije regionalnih projekata

Prioritet 1: Obezbjedivanje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva

Kvalitetan život lokalnog stanovništva obezbijedit će se prvenstveno ekonomskim razvojem, tj. rastom bruto domaćim proizvodom. Rast bruto domaćeg proizvoda omogućit će veću zaposlenost i veće javne prihode, koje se omogućiti bolju infrastrukturu, bolju zdravstvenu i socijalnu zaštitu kao i izgradnja objekata za bavljenje sportom kao i kulturnog sadržaja. Zbog pozitivne korelacije izmenu nivoa obrazovanja i nivoa razvijenosti opštine, posebni aspekt razvojne politike treba da bude povećanje nivoa obrazovanja i privlačenja kvalifikovanih kadrova.

Mjera 1.1. Izgradnja i rekonstrukcija putne mreže

1. Nastavak izgradnje gradske zaobilaznice, koji počinje od mjesta Dimiškin most preko Ibarca do regionalnog puta Rožaje-Peć;
2. Rekonstrukcija i asfaltiranje puteva prema prioritetima određenim dužinom puta i brojem stanovnika odnosno korisnika puta i značajem za razvoj poljoprivrede i turizma;
3. Rekonstrukcija gradskih ulica i izgradnja parking prostora;
4. Izgradnja, rekonstrukcija i popravka mostova;
5. Izgradnja pločastih propusta i potpornih zidova;
6. Izgradnja vertikalne i horizontalne signalizacije;
7. Probijanje novih seoskih puteva;
8. Izrada studije za povećanje bezbjednosti u saobraćaju.

Mjera 1.2. Izgradnja i rekonstrukcija električne mreže i rasvjete

1. Izgradnja energetskog prstena;
2. Izgradnja električne mreže do turističkih destinacija;
3. Izgradnja električne mreže na područjima koja nijesu dovoljno kvalitetno snabdijevana električnom energijom;
4. Rekonstrukcija dotrajale električne mreže;
5. Izgradnja javne rasvjete u centrima ruralnog područja;
6. Pružanje usluga tekućeg održavanje javne rasvjete na teritoriji opštine Rožaje.

Mjera 1.3. Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže

1. Proširenje kapaciteta snabdijevanja vodom iz gradskog vodovoda i povećanje sigurnosti snabdijevanja, posebno u visinskim zonama što podrazumijeva dokaptiranje, proširenje mreže i sanaciju cjevovoda;
2. Izgradnja i rekonstrukcija seoskih vodovoda;
3. Zamjena azbestno-cementne cijevi sa novim cijevima od duktilnog čelika;

4. Izrada studije za turističku i komercijalnu valorizaciju mineralnih izvora i vrela;
5. Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Mjera 1.4. Izgradnja deponije za odlaganje čvrstog otpada

1. Izgradnja regionalne sanitarne deponije za odlaganje čvrstog otpada za opštine Rožaje, Berane, Andrijevića i Plav;
2. Proširenje sistema organizovanog sakupljanja komunalnog otpada na ruralnom području.

Mjera 1.5. Unapređenje obrazovnog sistema prema potrebama tržišta rada

1. Uspostavljanje školske mreže koja kadrovskim, materijalnim i prostornim kapacitetima odgovara savremenoj nastavi za sve obrazovne profile, sa kabinetima za stručno teorijske predmete, radionicama i laboratorijama za praktičnu nastavu kabinetima za strane jezike i kompjuterskim učionicama, u cilju stvaranja kompetentnog i konkurentnog kadra na tržištu rada;
2. Organizovanje obrazovnog procesa gdje će dominirati transfer teorijskog znanja u praktičnu primjenu radi unapređenja didaktičko-metodičkih znanja iz stručno teorijskih predmeta;
3. Uvođenje novih predmeta u programe obrazovanja srednjih stručnih škola kako bi se kroz obrazovni sistem dala podrška razvoju prioritarnih ekonomskih sektora kao i podrška prekvalifikacije pojedinaca u zanimanja koja su deficitarna;
4. Promovisanje karijerne orijentacije u školama, buđenje preduzetničkog duha, obuka za sticanje ključnih vještina kao i promovisanje cjeloživotnog učenja;
5. Ostvarivanje saradnje između Ministarstva prosvete sporta, Unije poslodavaca, škola, Centra za stručno obrazovanje i Lokalne samouprave u cilju sagledavanja potreba za kadrovima i definisanje upisne politike u skladu sa potrebama tržišta rada i strateškim planom Opštine, regiona i Države;
6. Intenzivnija inkluzija marginalizovanih grupa u obrazovni proces;
7. Izgradnja i modernizacija gradskih škola zbog sve većeg broja učenika na gradskom području;
8. Izgradnja i modernizacija predškolskih ustanova u cilju većeg uključivanja žena na tržište rada;
9. Ponuda stipendija za studente koji se obrazuju u deficitarnim oblastima uz obavezu da će se nakon završetka studija zaposliti u opštini na rok od najmanje onoliko godina koliko su dobijali stipendiju.

Mjera 1.6. Unapređenje zdravstvene i socijalna zaštite

1. Stručno usavršavanje i edukaciju zdravstvenih i socijalnih radnika kao i popunjavanje sistematizovanih radnih mjesta;
2. Očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva uz prevenciju, pravovremeno otkrivanje, liječenje i suzbijanje bolesti, adekvatnu zdravstvenu zaštitu osjetljivih kategorija i podizanje nivoa mentalnog zdravlja;
3. Promocija zdravih stilova života;
4. Povećanje broja patronažnih posjeta bolesnicima sa raznim vrstama bolesti;
5. Završetak reforme u pravcu implementacije sistema porodičnog lekara, uključujući proširenje radnog prostora;
6. Poboljšanje tehničkih uslova za rad bolnice
7. Afirmacija rada zaštitnika prava pacijenata i komisije za kontrolu kvaliteta zdravstvene zaštite;
8. Unapređenje kontrole zdravstvene ispravnosti namirnica, vode za piće, predmeta opšte upotrebe i ispitivanja spoljnih uticaja na zdravlje;

9. Nadležne službe u lokalnoj zajednici treba osposobiti i pripremiti za buduće reforme socijalne zaštite;
10. Izrada objektivne anamneze lica koje zahtijevaju socijalnu zaštitu;
11. Ažuriranje evidencija i podataka na osnovu kojih se utvrđuje pravo na određeni vid socijalne i dječje zaštite;
12. Razvoj programa zaštite najosjetljivijih socijalnih kategorija: djeca bez roditeljskog staranja i djeca sa posebnim potrebama, stara i iznemogla lica, samohrane majke, lica koja su žrtve porodičnog nasilja i dr.
13. Uspostavljanje tješnje saradnje ustanova za socijalnu i dječju zaštitu sa Zavodom za zapošljavanje radi kvalitetnijeg donošenja odluka o mogućnostima radnog angažovanja lica koja zahtijevaju socijalnu zaštitu;
14. Poboljšanje uslova za radno angažovanje lica sa posebnim potrebama i invalidnih lica, kroz razvoj socijalnog preduzetništva uz pomoć nevladinog sektora i međunarodnih organizacija.

Mjera 1.7. Unapređenje stambeno-komunalne djelatnosti

1. Komunalno opremanje zemljišta za izgradnju stanova solidarnosti, kadrovskih stanova i njihova izgradnja;
2. Organizacija i oživljavanje rada organa upravljanja u stambenim zgradama za kolektivno stanovanje;
3. Izgradnja centralne gradske pijace;
4. Izrada projekta za gradsku toplanu na biomasu.

Mjera 1.8. Poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti

1. Organizacija kulturnih manifestacija radi očuvanja kulturnog naslijeđa i korišćenje u turističke svrhe;
2. Zaštita spomenika kulture;
3. Nastavak održavanja sportskih manifestacija kako takmičarskog tako i rekreativnog karaktera sa tendencijom porasta masovnosti i kvaliteta;
4. Obezbeđenje tehničkih uslova za razvoj sportskih aktivnosti na urbanom području i u sastavu školskih objekata i u mjesnim zajednicama ruralnog područja (izgradnja sportskih terena, rekonstrukcija sportskih sala u školama, sanacija sanitarnih čvorova);
5. Podrška osnivanje sportskih klubova u cilju povećanja aktivnosti omladine;
6. Rad na privatizaciji sportskih klubova.

Prioritet 2: Razvoj prioriternih privrednih sektora

Analiza trenutnog stanja, kao i analizu dosadašnjeg ekonomskog razvoja opštine Rožaje, ukazuju na to da su ključni sektori za ekonomski razvoj opštine u poljoprivredi, turizmu i drvoprerađi, uključujući i šumske plodove. Ove potencijale treba uz stručnu pomoć nadležnih državnih službi unaprijediti i povećati stepen konkurentnost kroz ponudu stručne pomoći, upoznavanjem sa novom tehnologijom i adekvatne infrastrukture da bi se iz opštine izvozili ne samo sirovine i polugotove proizvodi, nego prije svega gotovi proizvodi izvrsnog kvaliteta.

Mjera 2.1. Razvoj poljoprivrede

1. Podsticajne mjere za prodaju, zakupa i/ili poklanjanja poljoprivrednog zemljišta na određeni vremenski period za pravna/fizička lica koja žele ostati ili se nastaniti u ovim opštinama;
2. Promjena fiskalne politike oporezivanja poljoprivrednog zemljišta;
3. Izrada studije za promociju stranih investicija u poljoprivredi.
4. Formiranje klastera poljoprivrednih proizvođača u cilju zajedničkog nastupa na tržištu;

5. Izrada studije za podršku ekološke poljoprivrede u cilju povećanja konkurentne prednosti lokalne poljoprivrede;
6. Povećanje rasnog sastava stoke;
7. Izrada studije za standardizaciju ekoloških poljoprivrednih proizvoda prema međunarodnim standardima (ISO, HACCP, HALAL)
8. Izrada studije za izvoz gotovih poljoprivrednih proizvoda;
9. Modernizacija opreme u poljoprivredi.

Mjera 2.2. Razvoj turizma

1. Izrada studije za lokaciju "Hajle i Štedima";
2. Izrada studije za lokaciju "Rujišta";
3. Izrada studije za elitno naselje vikendica na Hajli;
4. Izrada studije za ruralni i eko turizam;
5. Izrada studije za izgradnju zimskih centara i potrebne turističke infrastrukture;
6. Pješačko-biciklistička staza Dimiškin most-Kalače;

Mjera 2.3. Razvoj drvoprerade

1. Izrada studije za zajednički nastup proizvođača drvnih proizvoda;
2. Izrada studije za analizu potencijala za proizvodnju gotovih proizvoda od drva u opštini;
3. Izrada studije za proizvodnju peleta u cilju smanjenja otpada od piljevine;
4. Izrada studije za proizvodnju zvaničnih turističkih suveniru opštine od drva;

Mjera 2.4. Razvoj prerade šumskih plodova

1. Izrada studije za plantaže borovnica, brusnica, malina i aronija;
2. Izrada studije za proizvodnju finalnih proizvoda od šumskih plodova;
3. Izrada projekta za organizovano branje šumskih plodova;

Mjera 2.5. Razvoj malih i srednjih preduzeća

1. Izrada studije za razvoj poreskih olakšica i podsticaja poput oslobađanja od carina pri uvozu opreme radi razvoja djelatnosti.
2. Izrada studije za analizu procedura izdavanja potrebnih odobrenja, dozvola i saglasnosti iz nadležnosti JLS.

Mjera 2.6. Korišćenje potencijala u oblasti obnovljivih energija

1. Izrada studije za postavljanje mini hidroelektrana na vodotocima Ibarskog sliva.

Mjera 2.7. Razvoj biznis zona

1. Izrada Lokalne studije lokacije biznis zona "Zeleni";
2. Izgradnja i osnivanje biznis inkubatora.

Mjera 2.8. Formiranje opštinskog "Centra za razvoj"

1. Centar za razvoj će preuzeti funkcije biznis centra, stručne poljoprivredne službe, ekonomska podrška turističkoj organizaciji u cilju ubrzavanje ekonomskog razvoja;
2. Konsultativna podrška (stručna, ekonomska i pravna) razvoju mikro, malih i srednjih preduzeća;
3. Promovisanje i upoznavanje sa novim tehnologijama;
4. Promocija istraživanja i razvoja;
5. Identifikacija novih poslovnih ideja;

6. Centar će preuzeti obavezu organizacije prekvalifikacije za poslove u strateškim industrijama turizam, šumarstvo i poljoprivreda) kao i dodatne obuke za postojeće preduzetnike i zaposlenike u ovoj oblasti.

Prioritet 3: Zaštita životne sredine

Buduće generacije moraju biti u stanju da koriste lokalne prirodne resurse u jednoj zdravoj okolini. Zato je neophodan monitoring korišćenja prirodnih resursa i stalno unapređenje efikasnosti korišćenja resursa.

Mjera 3.1. Pošumljavanje sječene šume

1. Pošumljavanje šume pridržavanjem principa kontinuiteta produkcije i principa kontinuiteta prihoda;
2. Poboljšanje kvaliteta šuma, povećanju površina pod visokim šumama, kao i održavanju i jačanju opšte korisnih funkcija ili funkcija blagostanja šuma;
3. Zaustavljanje bespravne sječe u kanjonu Ibra od Hajrata do Baća;
4. Uzgojne mjere fokusirati na unapređenju sjemenske i rasadničke proizvodnje i povećanju drvne zapremine šuma, tehničke na izgradnju novih i rekonstrukciji i održavanju puteva, tehnološkom usavršavanju sredstava za izvlačenje i transport posječene građe, a zaštitne na čuvarsku službu, zaštitu od šumokradica i poboljšanju zdravstvenog stanja šuma kroz sanitarnu sječicu i borbu protiv biljnih štetočina i bolesti.
5. Podići nivo fizičke zaštite šuma povećanjem broja izvršilaca u Igarskoj službi.
6. Strogo zabraniti sječicu niskog i žbunastog drveća na eksponiranim, a i onako slabo obraslim padinama u kanjonu Ibra, Plunčanske rijeke i svim nječnim klisurama, te litosolnim površinama kao što su: Sušteri, Gole strane, Grahovske strane, Bjelocrkvanske strane, Dacanski krš i naročito Biševsko-radetinska kleča.
7. Izostaviti redovnu godišnju sječicu, a sprovoditi samo sanitarnu za narednih deset godina u ekosistemu molikove šume u gorskom pojasu Hajle.

Mjera 3.2. Zaštita biodiverziteta, zemljišta, vazduha, vode, šume i prostora

1. Projekat zaštite riba na svim rijekama u opštini;
  - Rijeku Ibar od Dimiskina mosta do vrela Ibra staviti pod stalni strogi zabran za ribolov;
  - U vrijeme mrijesta strogo zaštititi belocrkvanska vrela na rijeci Ibar i sva druga mjesta koja se mogu smatrati ribljim plodištima na drugim rijekama;
  - Svakog proljeća u naredne dvije godine izvršiti poribljavanje svih ribolovnih voda sa odraslim mlađem potočne pastrmke, mladice i ljipljena.
2. Izrada projekta za sprečavanje bacanja drvne piljevine u vodu riječnih korita;
3. Zabraniti korišćenje pijeska i šljunka u riječnim koritima;
4. Sprječavati zagađivanje voda bacanjem otpada ne samo u urbanim zonama već i šire;
5. Analiza zabrane izgradnje vikendica, torova za stoku i septičkih jama pored riječnih tokova;
6. Sprječavati nekontrolisano branje šumskih plodova;
7. Stroga kontrola upotrebe pesticida i hemijskih sredstava u poljoprivredi;
8. Strogo kontrolisati branje šumskih plodova.
9. Strogo kontrolisati lov na krupnu i sitnu divljač, te način branja i sakupljanja šumskih plodova.
10. Poboljšanje tehnike za eksploataciju komercijalnih šuma.
11. Edukacijom šumarskog kadra raditi na kontinuiranoj popularizaciji ekološkog značaja šuma.
12. Povećanje zelenih površina u gradskom području.

Mjera 3.3. Recikliranje otpadnih materijala

1. Izrada projekta za reciklažu piljevine i kore od drveća gdje će se drvoreradaivači obavezati da ustupe ili recikliraju piljevinu, npr. u obliku peleta).
2. Otvaranje reciklažnog centra za otkup otpada koji se može reciklirati (staklo, metal, limenke, plastika, papir i sl.

Mjera 3.4. Jačanje inspekcijskih organa u oblasti zaštite životne sredine

1. Bolja organizacija i djelovanje inspekcijskih službi i sprovođenje zakona, te potreba osiguranja bolje koordinacije i djelotvornog rada inspekcija (jačanje kapaciteta, minimiziranje preklapanja i sudara nadležnosti, bolja saradnja i koordinirano djelovanje).

Mjera 3.5. Podizanje nivoa ekološke svijesti građana

1. Bitna pretpostavka održivog razvoja jedne lokalne zajednice jeste ekološki način razmišljanja i etički odnos čovjeka prema životnoj sredini. Primjenom širokog spektra aktivnosti kao što su medijske kampanje, izrada biltena i informatora, te organizovanje edukativnih programa/predavanja o zaštiti životne sredine u školama, mjesnima zajednicama i sl., mogu se postići odgovarajući rezultati u podizanju svijesti i informisanosti građana i njihovog većeg uključivanja u efikasno rješavanje zajedničkih problema na ovom polju.
2. Organizacija čišćenje riječnih korita i divljih deponija kroz organizaciju "Dan čiste prirode".

Prioritet 4: Jačanje državnih institucija

Bez efikasne državne uprave, koja će koordinirati implementaciju strategije na svim nivoima nije moguće ostvariti strateške ciljeve. Upravljanje obalnim područjem karakteriše odsustvo integralnog pristupa i nedovoljna koordinacija i saradnja među različitim nivoima uprave i institucijama.

Mjera 4.1. Aktivnosti usmjerene na povećanje efikasnosti organa lokalne samouprave i organizacija mjesnih zajednica

1. Jačanje kapaciteta lokalne administracije za strateško planiranje kroz formiranje centra za razvoj;
2. Formiranje kancelarije za projekte za korišćenje EU fondova kao i drugih raspoloživih izvora finansiranja.
3. Popunjavanje sistematizovanih radnih mjesta u lokalnoj administraciji;
4. Unaprijediti prostorno plansku dokumentaciju i posebno kontrolu gradnje na atraktivnim lokacijama (obala, okolina zaštićenih područja);
5. Poboljšati rad i djelotvornost inspekcijskih organa;
6. Unaprijeđenje saradnje između lokalne samouprave i civilnog sektora.
7. Umrežavanje podataka različitih službi kroz primjenu Informaciono komunikacionih tehnologija.
8. Reorganizacija procesa i obuka zaposlenika javnih uprava u cilju što efikasnijeg pružanja usluga građanima i pravnim licima.
9. Približavanje vlasti građanima kroz formiranje mjesnih centara.

Mjera 4.2. Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata

1. Formiranje zajedničkog preduzeća za upravljanje otpadom;
2. Potpisivanje sporazuma o zajedničkoj izgradnji i rekonstrukciji puteva koji povezuju susjedne Opštine;

3. Potpisivanje sporazuma o zajedničkom korišćenju i eventualno zajedničkoj izgradnji obrazovnih, zdravstvenih i institucija socijalne zaštite sa susjednim opštinama;
4. Zajedničko djelovanje opština u cilju korišćenja evropskih fondova: IPA 2 fondovi prekogranične saradnje i Interreg fondovi podsticaj saradnje evropskih regija.

Mjera 4.3. Razvoj saradnje lokalna samouprava - republička vlast u cilju realizacije regionalnih projekata

1. Reorganizacija opštinskih i republičkih službi u cilju što boljeg djelovanja državnih službi i sprovođenje zakona, te potreba osiguranja bolje koordinacije i djelotvornog rada inspekcija (jačanje kapaciteta, minimiziranje preklapanja i sudara nadležnosti, bolja saradnja i koordinirano djelovanje).

Mjere koje u vrijeme izrade i usvajanja Plana nemaju projekte realizovaće se pripremom projekata od strane resornih opštinskih organa uprave a implementiraće ih investitori koji budu imenovani za nosioce tih projekata.

U narednoj tabeli dat je prikaz planiranih projekata prema definisanim prioritetima. Za svaki od projekata, gdje je to bilo moguće, data je procijenjena vrijednost, izvori finansiranja, nosioci, korisnici, i vrijeme realizacije projekta.

Prioritet 1. Obezbjedivanje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva						
Mjera 1.1. Izgradnja i rekonstrukcija putne mreže						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	II faza gradske zaobilaznice	8.500	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 5% Budžet CG 45% Fondovi EU 50%	Lokalno stanovništvo i tranzit	
2.	Izgradnja regionalnog puta Daciće - Kaluđerski laz - Štedim	3.000	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Budžet opštine 10% Budžet CG 50% EU fondovi 40%	Lokalno stanovništvo Turisti	
3.	Izgradnja saobraćajnice "Dimiškin most-Bjeluha-Bandžov"	2.000	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma EU fondovi	Budžet opštine 10% Budžet CG 40% Budžet EU 50%	Lokalno stanovništvo Turisti	
4.	Izgradnja saobraćajnice Hotaševo brdo - Mahala- Rujišta	1.000	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Lokalno stanovništvo Turisti	
5.	Asfaltiranje ulica u naselju Carine	600	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
6.	Rekonstrukcija ulice R. Burdžovića	750	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
7.	Asfaltiranje priključne ulice 1,2,3 za ulicu R. Budžovića	360	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
8.	Rekonstrukcija ulice Čatovska	80	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
9.	Asfaltiranje ulice Stari Karavanski put	300	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	

10.	Asfaltiranje ulice Pešterska II	160	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
11.	Asfaltiranje ulice Ahmed ef. Ganića	300	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
12.	Asfaltiranje priključnih ulica Novopazarska br. 1, 2, 3	340	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
13.	Asfaltiranje priključnih ulica Sandžačka br. 1, 2, 3	135	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
14.	Asfaltiranje priključnog kraka ulica Jaha Kurtagića	162	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
15.	Asfaltiranje pristupne ulice Sandžačka 2	360	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
16.	Pješačko-biciklistička staza Dimiškin most-Kalače	650	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Strana Ambasada 50%	Lokalno stanovništvo , turisti	
17.	Asfaltiranje ulice Jukov potok	240	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
18.	Izgradnja saobraćajnice i drumskog mosta kod Panela	420	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
19.	Izgradnja gradske ulice B. brdo (II faza zaobilaznice)	2.200	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 10% Budžet CG 40% Fondovi EU 50%	Lokalno stanovništvo	
20.	Izgradnja gradske ulice: B. Brdo-Kružni tok	3.850	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 5% Budžet CG 95%	Lokalno stanovništvo	
21.	Izgradnja prigradske ulice: Županica-Đ. Luke	5.055	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja EU fondovi	Budžet opštine 10% Budžet CG 30% Fondovi EU 60%	Lokalno stanovništvo	
22.	Izgradnja prigradske ulice: Grahovska rijeka-L. rijeka	4.682	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja EU fondovi	Budžet opštine 10% Budžet CG 50% Fondovi EU 40%	Lokalno stanovništvo	
23.	Rekonstrukcija lokalnog puta Biševo-Čokrlije	150	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
24.	Asfaltiranje lokalnog puta Skakavac	120	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
25.	Rekonstrukcija lokalnog puta Bijela Crkva	230	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
26.	Rekonstrukcija puta Rožaje-Bašća	1200	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Lokalno stanovništvo	
27.	Skarepača-Radeva mahala	500	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 30% Budžet CG 70%	Lokalno stanovništvo	

28.	Regionalni put za Peć (D. Bukelj-G. Bukelj)	600	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 10% Budžet CG 30% Fondovi EU 60%	Lokalno stanovništvo	
29.	Magistrala (Skarepača)-Bogaje	450	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo , transit	
30.	Magistrala (Dračenovac)-Crnča	800	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Lokalno stanovništvo , transit	
31.	Izgradnja puta S. Polje-Seošnica-Honsiće	1.200	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 30% Budžet CG 70%	Lokalno stanovništvo	
32.	Izgradnja puta Jankov Potok-Grahovo	100	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
33.	Izgradnja puta Magistrala- Njeguš	120	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
34.	Izgradnja puta Bač-Džudževići	200	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
35.	Izgradnja puta Balotiće (nastavak)	780	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 40% Budžet CG 60%	Lokalno stanovništvo	
36.	Bukovica (nastavak) i ostali putni pravci	500	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
37.	Asfaltiranje puta D. Lovnica-Tuzeva luka	200	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
38.	Izgradnja puta Magistrala-Stupa	150	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
39.	Izgradnja puta Pripeč-Malindubrava	150	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
40.	Izgradnja puta Grižica	80	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
41.	Izgradnja puta Čaušice-Zloglavlje	90	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
42.	Izgradnja puta prema Čosovici-G. Lovnica	100	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
43.	Izgradnja puta prema Čosovskom vrelu	100	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo , turisti	
44.	Izgradnja puta kroz selo Lučice	50	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
45.	Izgradnja puta kroz selo Klanac	80	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
46.	Izgradnja regionalnog puta kroz Kalače-desni krak	200	Opština Rožaje Mjesna zajednica	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
47.	Izgradnja pješačkog trotoara u ulici "30. septembar"	250	Opština Rožaje	Budžet opštine 20% Strana Ambasada 80%	Lokalno stanovništvo	
48.	Izgradnja pješačkog trotoara u ulici "29. novembar"	240	Opština Rožaje	Budžet opštine 20% Strana Ambasada	Lokalno stanovništvo	

				80%		
49.	Izgradnja pješačkog trotoara u ulici "R. Burdževića"	450	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Strana Ambasada 50%	Lokalno stanovništvo	
50.	Sanacija gradskih ulica M. Tita, 30. septembar, Oslobođenja i Ibarčanska	250	Opština Rožaje	Budžet opštine 20% Strana Ambasada 80%	Lokalno stanovništvo	
51.	Izgradnja Ulice Carine u naselju Carine	150	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
52.	Izgradnja ulice "Jukov Potok"	200	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
53.	Izgradnja ulice Sandžačka III	150	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
54.	Izgradnja priključnih ulica na Ulicu "R. Burdževića"	100	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
55.	Izgradnja pješačkog trotoara od zelenskog mosta do raskrsnice puta za Peć	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
56.	Oblaganje pješačke staze na B. brdu	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
57.	Oblaganje bet. potpornih zidova	30	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
58.	Popravka kolovoza na gradskim ulicama	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
59.	Izgradnja ulice pored doma zdravlja	100	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Strana ambasada 50%	Lokalno stanovništvo	
60.	Uređenje ulice trg IX Crnogorske brigade	420	Opština Rožaje	TIKA 100%	Lokalno stanovništvo	
61.	Izgradnja drumskog mosta na Ibru u naselju Nokići	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
62.	Izgradnja pješačkog trotoara u MZ Bać II-faza	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
63.	Uređenje korita rijeke Ibar	150	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
64.	Izgradnja drumskog mosta u pravcu Besnik-Radetina	120	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
65.	Rekonstrukcija drumskog mosta na Ibru u centru grada	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
66.	Izgradnja šest drumskih mostova u MZ Paučina	90	Opština Rožaje Ministarstvo saobraćaja	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	46.215	Budžet opštine: 9.125 (19,7%) Budžet CG: 22.662 (49,0%) EU fondovi: 12.816 (27,7%) Donacije: 1.612 (3,5%)			

Mjera 1.2. Izgradnja i rekonstrukcija električne mreže i rasvjete						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izgradnja energetskog prstena	800	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
2.	Rekonstrukcija TS u gradu	300	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
3.	Izgradnja javne rasvjete za gradsku ulicu "Milun Ivanović"	60	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
4.	STS 10/0,4 kV za MZ Biševo	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
5.	MBTS 10/0,4 kV Zeleni	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
6.	DTS 10/0,4 kV Ibarac	20	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
7.	DTS 10/0,4 kV Kamenjuša	20	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
8.	DTS 10/0,4 kV Radetina	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
9.	Izgradnja nove STS 10/0,4 kV Džudževiče-MZ Bać	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
10.	Izgradnja nove STS 10/0,4 kV MZ Bašća	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
11.	Izgradnja nove STS 10/0,4 kV MZ Besnik	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
12.	Izgradnja nove STS 10/0,4 kV MZ Bać-Jablanica	60	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
13.	Rekonstrukcija gradskog priključnog voda	15	Elektrodistribucija	JPP 100%	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	1.635	Budžet opštine: 60 (3,7%) JPP: 1.575 (96,3%)			

Mjera 1.3. Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Projekat vodosnabdijevanja sa Ćosovskih vrela	450	Vodovod i kanalizacija	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo Poljoprivreda	
2.	Izgradnja fekalne kanalizacije u ulici "Barmahala"	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
3.	Izgradnja fekalne kanalizacije u ulici "Sandžačka"	40	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
4.	Izgradnja gradskog kolektora za prečišćavanje otpadnih voda	5.000	Opština Rožaje	Budžet opštine 5% Ministarstvo 15% EU fondovi 80%	Lokalno stanovništvo	
5.	Rekonstrukcija	90	Vodovod i	Budžet opštine	Lokalno	

	rezervoara na "Golom brdu"		kanalizacija	100%	stanovništvo	
6.	Rekonstrukcija primarnog vodovoda Vrelo Ibra-Vukoser	1.090	Vodovod i kanalizacija	Budžet opštine 20% TIKA 80%	Lokalno stanovništvo	
7.	Izgradnja rezervoara za vodu na Vukoser	830	Vodovod i kanalizacija	Budžet opštine 30% EU fondovi 70%	Lokalno stanovništvo	
8.	Izgradnja vodovoda u MZ Kalače	25	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
9.	Izgradnja vodovoda za MZ Bijela Crkva	200	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
10.	Izgradnja vodovoda za sela Crnču, Malindobravu i Pripeč	80	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
11.	Izgradnja pumpne stanice, rezervoara i vodovoda za naselje Grahovo	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
12.	Izgradnja vodovoda za dio sela Bać	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
13.	Izgradnja i rekonstrukcija vodovoda u MZ Biševo	100	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
14.	Rekonstrukcija vodovoda za MZ Radetina	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
15.	Izrada studije za turističku i komercijalnu valorizaciju mineralnih izvora i vrela	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Turisti, privreda	
16.	Ugradnja mjernih stanica na vodovodnoj mreži radi smanjenja gubitaka	100	Vodovod i kanalizacija	Lux Dev. (100%)	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	8.175	Budžet opštine: 1.497 (18,3%) Budžet CG: 1.125 (13,8%) EU fondovi: 4.581 (56,0%) Donacije: 972 (11,9%)			

Mjera 1.4. Izgradnja deponije za odlaganje čvrstog otpada						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izgradnja regionalne sanitarne deponije za odlaganje čvrstog otpada	8.000	Opštine Rožaje, Berane, Andrijeвица i Plav	Budžet CG 10% EU fondovi 90%	Lokalno stanovništvo	
2.	Proširenje kapaciteta za prikupljanje otpada na ruralnim područjima	300	Komunalno, NVO	Budžet opštine (20%) Strane ambasade (80%)	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	8.300	Budžet opštine: 60 (0,7%) Budžet CG: 800 (9,6%)			

			EU fondovi: 7.200 (86,7%)	
			Donacije: 240 (2,9%)	

Mjera 1.5. Unapređenje obrazovnog sistema prema potrebama tržišta rada						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izgradnja dječijeg vrtića	400	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Djeca od 3-5 godina	
2.	Izgradnja gradske škole u zoni "Centar 2"	750	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Učenici i zaposleni	
3.	Izgradnja školskog igrališta u MZ Kalače	55	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Učenici	
4.	Izgradnja školskog igrališta u MZ Besnik	52	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Učenici	
5.	Rekonstrukcija i sanacija školske zgrade u MZ Kalače	50	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Učenici i zaposleni	
6.	Izgradnja nove školske zgrade u MZ Grahovo	40	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Učenici i zaposleni	
7.	Izgradnja nove školske zgrade u MZ Klanac	75	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Učenici i zaposleni	
8.	Izgradnja školskih igrališta u MZ Besnik, MZ Kalače i MZ Lučice	200	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 25% Budžet CG 75%	Učenici	
9.	Izgradnja nove školske zgrade u MZ Daciće	200	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Učenici i zaposleni	
10.	Izgradnja aneksa školske zgrade i fiskulturne sale u Baću	50	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Učenici i zaposleni	
11.	Rekonstrukcija OŠ "Mustafa Pećanin"	150	Ministarstvo prosvjete	KfW Njemačke 100%	Učenici i zaposleni	
12.	Rekonstrukcija zgrade OŠ "25. maj"	90	Ministarstvo prosvjete	KfW Njemačke 100%	Učenici i zaposleni	
13.	Rekonstrukcija zgrade JU Srednja stručna škola	30	Ministarstvo prosvjete	Budžet opštine 10% Strana ambasada 90%	Učenici i zaposleni	
14.	Stipendije za studente koji studiraju deficitarne oblasti	50	Opština Rožaje Ministarstvo nauke	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Studenti	
	UKUPNO	2.192	Budžet opštine: 263,2 (12,0%) Budžet CG: 1.661,8 (75,8%) Donacije i ino krediti: 267 (12,2%)			

Mjera 1.6. Unapređenje zdravstvene i socijalna zaštite						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije

1.	Izgradnja stanova za stara samohrana lica, za samohrane majke i porodice u stanju socijalne potrebe bez stanova	300	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Budžet CG 100%	Porodice u stanju socijalne potrebe	
2.	Izgradnja objekta za dnevni boravak djece i mladih sa posebnim potrebama	250	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Djeca i mladi sa posebnim potrebama	
3.	Rekonstrukcija zgrade Doma zdravlja-Rožaje	300	Ministarstvo zdravlja	Budžet opštine 10% Budžet CG 90%	Pacijenti, zaposleni	
4.	Godišnja kampanja za zdrav stil života	10	Opština Rožaje, Ministarstvo zdravlja, NVO	Donacije 100%	Svi stanovnici	
5.	Prilagođavanje uslova za zapošljavanje lica sa invaliditetom		Cijela zajednica		Lica sa invaliditetom	
	UKUPNO	860	Budžet opštine: 80 (9,3%) Budžet CG: 770 (89,5%) Donacije: 10 (1,2%)			

Mjera 1.7. Unapređenje stambeno-komunalne djelatnosti

R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Uređenje terena okolo zgrada solidarnosti	180	Opština Rožaje	Budžet opštine 30% Strane ambasade 70%	Stanovnici zgrada solidarnosti	
2.	Pokretanje organa upravljanja stambenim zgradama	10	Opština Rožaje, Vlasnici stanova	Budžet opštine 100%	Vlasnici stanova	
3.	Izgradnja centralne gradske pijace	1.250	Opština Rožaje	Budžet opštine 40% Budžet CG 60%	Lokalno stanovništvo, privreda	
4.	Izgradnja stočne pijace u Grahovu	80	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo, poljoprivreda	
5.	Izrada studije za gradsku toplanu na biomasu	20	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	
6.	Izgradnja parking prostora iza zgrade MUP-a	1.000	Opština Rožaje Privatni investitori	Budžet opštine 20% Privatni investitori 80%	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	2.540	Budžet opštine: 854 (33,6%) Budžet CG: 760 (29,9%) Donacije: 126 (5,0%) Privatni investitori: 800 (31,5%)			

Mjera 1.8. Poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti

R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
--------	----------------	-------------------------------	------------------	-------------------------	--------------------	---------------------

1.	Izgradnja pomoćnog stadiona na B. brdu	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
2.	Izgradnja mjesnog doma u MZ Biševo	25	Mjesna zajednica, Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
3.	Izgradnja zapadne i južne tribine na fudbalskom stadionu na B. brdu	420	Opština Rožaje, Uprava za mlade i sport	Budžet opštine 20% Fondovi EU 80%	Lokalno stanovništvo	
4.	Izgradnja olimpijskog bazena na B. brdu	2.000	Opština Rožaje	Budžet opštine 20% Privatni investitori 80%	Lokalno stanovništvo	
5.	Izgradnja teniskih terena i trim stana na B. brdu	200	Opština Rožaje	Budžet opštine 20% Privatni investitori 80%	Lokalno stanovništvo	
6.	Uređenje platoa zavičajnog muzeja "Ganića kula"	30	Opština Rožaje Ministarstvo kulture	Budžet opštine 20% Strane ambasade 80%	Lokalno stanovništvo , turisti	
UKUPNO		2.192	Budžet opštine: 605 (22,2%) Fondovi EU: 336 (12,3%) Donacije: 24 (0,9%) Privatni investitori: 1.760 (64,6%)			
UKUPNO PRIORITET 1:		72.642,0	Budžet opštine: 12.544,2 (17,3%) Budžet CG: 27.778,80 (38,2%) JPP: 1.575 (2,2%) Fondovi EU: 24.933,0 (34,3%) Donacije: 3.251,0 (4,5%) Privatni investitori: 2.560 (3,5%)			

Prioritet 2. Razvoj prioritetnih privrednih sektora						
Mjera 2.1. Razvoj poljoprivrede						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za fiskalne mjere radi podsticanja prodaje, zakupa i/ili poklanjanja poljoprivrednog zemljišta	5	Opština Rožaje Ministarstvo finansija	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Poljoprivrednici	
2.	Izrada studije za promjenu fiskalne politike oporezivanja poljoprivrednog zemljišta	5	Opština Rožaje Ministarstvo finansija	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Poljoprivrednici	
3.	Izrada studije za promociju stranih investicija u poljoprivredu	5	Opština Rožaje, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Poljoprivrednici	
4.	Podsticaj za formiranje klastera poljoprivrednih proizvođača u cilju zajedničkog nastupa na tržištu	10	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 75% Budžet CG 25%	Poljoprivrednici, potrošači	
5.	Izrada studije za	5	Opština Rožaje	Budžet opštine	Poljoprivred	

	uvođenje ekološke poljoprivrede u cilju povećanja konkurentne prednosti lokalne poljoprivrede		Ministarstvo poljoprivrede	50% Budžet CG 50%	nici	
6.	Izrada studije za povećanje proizvodnje: ječma, ovsa, raža i heljde.	5		Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Poljoprivrednici	
7.	Izrada studije za stimulaciju proizvodnje meda	5	Opština Rožaje, Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Pčelari	
8.	Podsticajne mjere za poboljšanje rasnog sastava stoke	150	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 10% Budžet CG 50% Strane ambasade 40%	Poljoprivrednici	
9.	Izrada studije za standardizaciju ekoloških poljoprivrednih proizvoda prema međunarodnim standardima (ISO, HACCP, HALAL)	10	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Poljoprivrednici	
10.	Izrada studije za izvoz gotovih poljoprivrednih proizvoda	5	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 20% Budžet CG 80%	Poljoprivrednici	
11.	Modernizacija opreme u poljoprivredi	150	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 10% Budžet CG 40% Strane ambasade 50%		
	UKUPNO	355	Budžet opštine: 55,5 (15,6%) Budžet CG: 164,5 (46,3%) Donacije: 75 (38,0%)			

Mjera 2.2. Razvoj turizma						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za lokaciju "Hajle i Štedima"	300	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Budžet opštine 5% Budžet CG 45% Fondovi EU 50%	Lokalno stanovništvo Turisti	
2.	Izrada studije za lokaciju "Rujišta"	250	Opština Rožaje Ministarstvo poljoprivrede	Budžet opštine 10% Budžet CG 50% EU fondovi 40%	Lokalno stanovništvo Turisti	
3.	Izrada studije za elitno naselje vikendica na Hajli	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo Turisti	
4.	Izrada studije za ruralni i eko turizam	5	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo Turisti	
5.	Izrada studije za	5	Opština Rožaje	Budžet opštine		

	izgradnju zimskih centara i potrebne turističke infrastrukture		Ministarstvo održivog razvoja i turizma	50% Budžet CG 50%		
6.	Pješačko-biciklistička staza Dimiškin most-Kalače	650	Opština Rožaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Budžet opštine 10% Budžet CG 50% Strane ambasade 40%		
	UKUPNO	1.220	Budžet opštine: 115 (9,4%) Budžet CG: 595 (48,8%) EU fondovi: 560 (45,9%)			

Mjera 2.3. Razvoj drvoprerade						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za zajednički nastup proizvođača drvnih proizvoda	5	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Drvopreradi vači	
2.	Izrada studije za analizu potencijala za proizvodnju gotovih proizvoda od drva u opštini	10	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Drvopreradi vači	
3.	Izrada studije za proizvodnju peleta u cilju smanjenja otpada od piljevine	10	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Drvopreradi vači	
4.	Izrada studije za proizvodnju zvaničnih turističkih suvenira opštine od drva	5	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Drvopreradi vači, Turisti	
	UKUPNO	30	Budžet opštine: 17,5 (58,3%) Budžet CG: 12,5 (41,7%)			

Mjera 2.4. Razvoj prerade šumskih plodova						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za plantaže borovnica, brusnica, malina i aronija	5	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalna privreda	
2.	Izrada studije za proizvodnju finalnih proizvoda od šumskih plodova	10	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalna privreda	
3.	Izrada projekta za organizovano branje šumskih plodova	5	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalna privreda	
	UKUPNO	20	Budžet opštine: 20 (100,0%)			

Mjera 2.5. Razvoj malih i srednjih preduzeća						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije

1.	Izrada studije za razvoj poreskih olakšica i podsticaja poput oslobađanja od carina pri uvozu opreme radi razvoja djelatnosti	5	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Preduzetnici	
2.	Izrada studije za analizu procedura izdavanja potrebnih odobrenja, dozvola i saglasnosti iz nadležnosti JLS	5	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Preduzetnici	
UKUPNO		10	Budžet opštine: 7,5 (75%) Budžet CG: 2,5 (25%)			

Mjera 2.6. Korišćenje potencijala u oblasti obnovljivih energija						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za postavljanje mini hidroelektrana na vodotocima Ibarskog sliva	10	Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Elektroprivreda, Lokalno stanovništvo	
UKUPNO		10	Budžet opštine: 5 (50%) Budžet CG: 5 (50%)			

Mjera 2.7. Razvoj biznis zona						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada Lokalne studije lokacije biznis zona "Zeleni"	10	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Preduzetnici	
2.	Izgradnja i osnivanje biznis inkubatora	350	Opština Rožaje Ministarstvo ekonomije	Budžet opštine 10% Budžet CG 40% Fondovi EU 50%	Preduzetnici	
UKUPNO		360	Budžet opštine: 40 (11,1%) Budžet CG: 145 (40,3%) Fondovi EU: 175 (48,6%)			

Mjera 2.8. Formiranje opštinskog "Centra za razvoj"						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Centar za razvoj će preuzeti funkcije biznis centra, stručne poljoprivredne službe, ekonomska podrška turističkoj organizaciji u cilju ubrzavanje ekonomskog razvoja	50	Opština Rožaje	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalna privreda	
UKUPNO		50	Budžet opštine: 25 (50%) Budžet CG: 25 (50%)			
UKUPNO		2.055	Budžet opštine: 285,5 (13,9%)			

	PRIORITET 2:		Budžet CG: 949,5 (46,2%) Fondovi EU: 735 (35,8%) Donacije: 75 (3,6%)	
--	---------------------	--	---	--

Prioritet 3. Zaštita životne sredine						
Mjera 3.1. Pošumljavanje sječene šume						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Zasađivanje površina šumskog zemljišta zahvaćenog sječom, požarima i degradiranim rastinjem, sadnim materijalom bržeg rasta kako bi se došlo do bržih efekata.	20	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO	Budžet opštine 20% Budžet CG 50% Donacije 30%	Lokalno stanovništvo	2014.
	UKUPNO	20	Budžet opštine: 4 (20%) Budžet CG: 10 (50%) Donacije: 6 (30%)			

Mjera 3.2. Zaštita biodiverziteta, zemljišta, vazduha, vode, šume i prostora						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za poboljšanje tehnike za eksploataciju komercijalnih šuma	10	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO	Budžet opštine 20% Budžet CG 50% Donacije 30%	Lokalno stanovništvo	2014.
2.	Povećanje zelenih površina u gradskom području	10	Opština Rožaje, NVO	Budžet opštine 50% Donacije 50%	Lokalno stanovništvo	2014.-2015.
	UKUPNO	20	Budžet opštine: 7 (35%) Budžet CG: 5 (25%) Donacije: 8 (40%)			

Mjera 3.3. Recikliranje otpadnih materijala						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada projekta za reciklažu piljevine i kore od drveća gdje će se drvoprerađivači obavezati da ustupe ili recikliraju piljevinu, npr. u obliku peleta).	10	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	2014.
2.	Otvaranje reciklažnog centra za otkup otpada koji se može reciklirati (staklo, metal, limenke, plastika, papir i sl.	300	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja,	Budžet opštine 10% Budžet CG 20% Fondovi EU 70%	Lokalno stanovništvo	2015.
	UKUPNO	310	Budžet opštine: 35 (11,3%) Budžet CG: 65 (21,0%) Fondovi EU: 210 (67,7%)			

Mjera 3.4. Jačanje inspeksijskih organa u oblasti zaštite životne sredine						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za bolju organizaciju inspeksijskih organa u oblasti životne sredine	5	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja,	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	2014.
	UKUPNO	5	Budžet opštine: 2,5 (50%) Budžet CG: 2,5 (50%)			

Mjera 3.5. Podizanje nivoa ekološke svijesti građana						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada i realizacija Plana edukacije građana u cilju podizanja nivoa ekološke svijesti	5	Opština Rožaje, NVO	Budžet opštine 60% Donacije 40%	Lokalno stanovništvo	2014.
2.	Organizacija čišćenje riječnih korita i divljih deponija kroz organizaciju "Dan čiste prirode".	1	Opština Rožaje, NVO	Budžet opštine	Lokalno stanovništvo	2014.
	UKUPNO	6	Budžet opštine: 4 (66,7%) Donacije: 2 (33,3%)			
	UKUPNO PRIORITET 3:	361	Budžet opštine: 52,5 (14,5%) Budžet CG: 82,5 (22,9%) Fondovi EU: 210 (58,2%) Donacije: 16 (4,4%)			

Prioritet 4: Jačanje državnih institucija						
Mjera 4.1. Aktivnosti usmjerene na povećanje efikasnosti organa lokalne samouprave i organizacija mjesnih zajednica						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Rekonstrukcija zgrade opštine i dogradnja	1.000	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Administrativni kapaciteti	2014.-2018.
2.	Formiranje kancelarije za projekte za korišćenje EU fondova kao i drugih raspoloživih izvora finansiranja	20	Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Administrativni kapaciteti	2014.
3.	Umrežavanje podataka različitih službi kroz primjenu Informaciono komunikacionih tehnologija	100	Opština Rožaje	Budžet opštine 10% Fondovi EU 90%	Administrativni kapaciteti	2014.-2017.
4.			Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	

5.			Opština Rožaje	Budžet opštine 100%	Lokalno stanovništvo	
	UKUPNO	1.120	Budžet opštine: 1.030 (92,0%) Fondovi EU: 90 (8,0%)			

Mjera 4.2. Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata		Opština Rožaje		Lokalno stanovništvo	2014.-2018.
	UKUPNO					

Mjera 4.3. Razvoj saradnje lokalna samouprava - republička vlast u cilju realizacije regionalnih projekata						
R. br.	Naziv projekta	Vrijednost projekta (u 000 €)	Nosioci projekta	Izvori finansiranja (%)	Korisnici projekta	Vrijeme realizacije
1.	Izrada studije za poboljšanje saradnje lokalne samouprave i republičke vlasti	10	Opština Rožaje Vlada CG	Budžet opštine 50% Budžet CG 50%	Lokalno stanovništvo	2015.
	UKUPNO	10	Budžet opštine: 5 (50%) Budžet CG: 5 (50%)			
	UKUPNO PRIORITYET 4:	1.130	Budžet opštine: 1.035 (91,6%) Budžet CG: 5 (0,4%) Fondovi EU: 90 (8,0%)			

	UKUPNO PRIORITYET 1-4:		Budžet opštine: 13.917,2 (18,3%) Budžet CG: 28.815,8 (37,8%) JPP: 1.575,0 (2,1%) Fondovi EU: 25.968,0 (34,1%) Donacije: 3.342,0 (4,4%) Privatni investitori: 2.560,0 (3,4%)			
--	-------------------------------	--	--	--	--	--

3.3 Finansiranje

4 Monitoring

U cilju što efikasnije implementacije Strateškog plana i racionalnog korišćenja datih resursa, lokalna uprava će uspostaviti mehanizam monitoringa koji će biti zasnovan na prikupljanju relevantnih informacija za svaki projekat pojedinačno.

Indikatori, na osnovu kojih će se pratiti realizacija projekata, definisani su tako da se za svaki projekat može utvrditi u kojoj je fazi realizacije, koliko je sredstava utrošeno (staviti u korelaciju sa stepenom realizacije) u odnosu na planirana sredstva, kao i utvrditi ostvarene rezultate.

Od članova konsultativne grupe biće formiran tim zadužen za monitoring koji će blagovremeno prikupljati podatke o realizaciji projekata i postignutim efektima.

Za prikupljanje podataka biće zaduženi rukovodioci projekata, u saradnji sa partnerima koji učestvuju u realizaciji pojedinačnih projekata. Rukovodioci projekata će o učincima, rezultatima, procesnim i finansijskim indikatorima izvještavati Tim za monitoring, koji će pripremati izvještaj za koordinatora Konsultantske grupe, koji će objedinjavati podatke za potrebe sastanaka Konsultantske grupe i lokalne Skupštine.

U skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, koordinator Konsultantske grupe će pripremati Izvještaj o sprovođenju Strateškog plana razvoja i dostavljati ga Ministarstvu ekonomije.

4.1 Opis projekata ("Project Fiches")

Prioritet 1. Obezbeđivanje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva
Mjera 1.1. Izgradnja i rekonstrukcija putne mreže

Planirani projekti:

Projekat 1.1.1. Rekonstrukcija i asfaltiranje putne mreže po projektima od 1 do 66

Naziv projekta	Rekonstrukcija i asfaltiranje putne mreže po projektima od 1 do 66
Opis projekta	Realizacija projekata navedenih u nazivu projekta podrazumijeva sa tehničkog aspekta nužna proširenja postojećih puteva i ulica tako da širina predmetne putne mreže na ruralnom području ne bude manja od 3 m, da bude nasuta tamponskim slojem šljunka prethodno uvaljanim a onda asfaltnim zastorom debljine 6 cm. Podrazumijeva se i iskop kanala pored puteva za odvod atmosferskih voda i izrada propusta na potrebnom broju mjesta kako bi se putna mreža sačuvala od brzog oštećenja. Rekonstrukcija ulica podrazumijeva i izradu trotoara u gradskom području kao i pješačkih staza uz puteve.
Cilj projekta	Prezentirani projekti žele da postignu veći broj ciljeva. S jedne strane, one žele da iskoriste povoljan geoprometni položaj Opštine, koja će omogućiti komplementaran razvoj sa bližim i širim okruženjem. Prije svega, oni žele da povećaju značaj Opštine kao tranzitna veza, turistička i transportna Kosova i Makedonije sa crnogorskom Jadranskom obalom. Sa aspekta uslova života, projekti žele da poboljšaju uslove života i rada na ruralnom području kako bi se omogućilo lakše opredeljivanje za zadržavanje stanovništva na tom području i eventualni povratak odseljenih. Sa aspekta ekonomskog razvoja, prezentirani projekte žele da izgrade putnu infrastrukturu do turistički atraktivnih mjesta, što je preduslov za razvoj turizma. Također, ruralni putevi trebaju da olakšaju razvoj šumarstva, drvoprerade i stočarstva.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Ministarstvo saobraćaja, Opština Rožaje, Mjesne zajednice
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Od svakog pojedinačnog projekta očekuje se da će njegovom realizacijom doprinijeti rast bruto domaćeg proizvoda, što će poboljšati uslova života i rada. Također, projekti žele da ponude bolje uslove života na selu, što će smanjiti odliv stanovništva sa ruralnog područja i povećati ekonomsku aktivnost na ovom području.
Indikatori	Nakon određenog vremenskog perioda po realizaciji projekata moći će se utvrditi kolike su razlike (pozitivne ili negativne) sa početka i kraja ovog planskog perioda u odnosu na razlike u prethodnim planskim periodima ili intervalima između popisa. Efekti će se moći izmjeriti procentom povećanja određenog zemljišta i količinom proizvodnje u odnosu na ranije periode, istina anketiranjem jer se za svako konkretno područje nijesu do sada ustanovljavale takve evidencije.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 46.215.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 9.125.000 € (19,7%) Budžet CG: 22.662.000 € (49,0%) EU fondovi: 12.816.000 € (27,7%) Donacije: 1.612.000 € (3,5%)

Mjera 1.2. Izgradnja i rekonstrukcija električne mreže i rasvjete
Projekat 1.2.1. Izgradnja trafostanica, dalekovoda i rasvjete po projektima od 1 do 13

Naziv projekta	Izgradnja trafostanica, dalekovoda i rasvjete po projektima od 1 do 13
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja energetskog prstena: Planiran je za dvosmjerno napajanje i povezivanje glavne gradske elektrodistribucije, elektrodistribucije na regionalnom putu Biševo i buduće trafostanice koja je planirana u naselju Crnja a koja će obezbijediti i napajanje turističkog lokaliteta "Hajle i Štedima". • Izgradnja javne rasvjete za gradsku ulicu "Milun Ivanović". • Rekonstrukcija gradskog priključnog voda i TS u gradu. • Izgradnja novih STS i DTS u prigradskim i ruralnim naseljima.
Cilj projekta	Obzirom da je elektroenergetski sistem Opštine nestabilan zbog jednostranog napajanja i zbog lošeg stanja lokalnih dalekovoda i trafostanica, prezentovani projekti žele da poboljšaju snabdijevanje naselja i mjesnih centara električnom energijom. Također, projekti žele da poboljšaju snabdevenost privrednih društava električnom energijom, obzirom da je električna energija neophodni resurs u modernom poslovanju.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Za izgradnju trafostanica, dalekovoda i niskonaponske mreže Elektrodistribucija, a za izgradnju i rekonstrukciju rasvjete Opština.
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Poboljšanje kvaliteta snabdijevanja električnom energijom spomenutih područja kao i uslovi funkcionisanja komunalnih sadržaja sa izgradnjom odnosno rekonstrukcijom rasvjete.
Indikatori	Indikatori u tom slučaju mogu biti nesrazmjerno veća potrošnja u odnosu na veće zadovoljenje potreba za elektroenergijom, tj. veća elektroenergetska efikasnost koja se približno može utvrditi upoređivanjem sa prethodnom potrošnjom i zadovoljenim potrebama, anketama korisnika i dr.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 1.635.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 60.000 € (3,7%) JPP: 1.575.000 € (96,3%)

Mjera 1.3. Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže
Projekat 1.3.1. Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže, fekalne kanalizacije i
gradskog kolektora za prečišćavanje otpadnih voda po projektima od 1 do 16

Naziv projekta	Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže, fekalne kanalizacije i gradskog kolektora za prečišćavanje otpadnih voda po projektima od 1 do 16
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Rekonstrukcija primarnog vodovoda Vrelo Ibra-Vukoser kao i dokaptiranje izvorište Čosovskih vrela. • Izgradnja rezervoara za vodu na Vukoser. • Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže u ruralnim područjima. • Izgradnja fekalne kanalizacije u prigradskim naseljima. • Izgradnja gradskog kolektora za prečišćavanje otpadnih voda. • Ugradnja mjernih stanica na vodovodnoj mreži radi smanjenja gubitaka. • Izrada studije za turističku i komercijalnu valorizaciju mineralnih izvora i vrela.
Cilj projekta	<p>Cilj rekonstrukcije primarnog vodovoda i dokaptiranje izvorišta je bolje korišćenje prirodnih izvora čime će se značajno rasteretiti postojeća mreža vodosnabdijevanja u gradu i prigradskim naseljima, posebno u ljetnjim mjesecima.</p> <p>Ugradnja mjernih stanica ima za cilj povećanje odgovornog trošenja vode.</p> <p>Izgradnja i rekonstrukcija seoske vodo privredne infrastrukture ima za cilj dugoročno i kvalitetno vodosnabdijevanje većeg broja domaćinstava na seoskom području.</p> <p>Izgradnja kolektora za prečišćavanje otpadnih voda ima za cilj rješavanje problema otpadnih komunalnih voda. Izgradnjom kolektora će se spriječiti da otpadne komunalne vode dalje zagađuju vodotok Ibra i njegovih pritoka.</p> <p>Dodatan cilj jeste valorizacija mineralnih izvora, što će imati pozitivne ekonomske efekte.</p>
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	JKP Vodovod i kanalizacija Rožaje i Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Obezbjeđivanje kvalitetne i stabilne snabdijevenost vodom stanovništva i pravnih lica na prigradskom, gradskom i jednim dijelom seoskih područja. Također, očekuje se manja zagađenost voda zbog pokretanje kolektora za čišćenje voda.
Indikatori	<p>Povećan broj potrošača i povećana potrošnja vode organizovanim snabdijevanjem pod uslovom da se na svakom vodovodu ugrade mjerni instrumenti potrošnje.</p> <p>Stepen čistoće lokalnih voda.</p>
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 8.175.000 €
Izvori finansiranja	<p>Budžet opštine: 1.497.000 € (18,3%)</p> <p>Budžet CG: 1.125.000 € (13,8%)</p> <p>EU fondovi: 4.581.000 € (56,0%)</p> <p>Donacije: 972.000 € (11,9%)</p>

Mjera 1.4. Izgradnja deponije za odlaganje čvrstog otpada
Projekat 1.4.1. Izgradnja regionalne sanitarne deponije za odlaganje čvrstog otpada

Naziv projekta	Izgradnja regionalne sanitarne deponije za odlaganje čvrstog otpada
Opis projekta	Trenutna gradska deponija (smetlište) se nalazi na 7 km od grada, locirana na desnoj obali Ibra, neposredno pored magistralnog puta Rožaje-Ribarići. Zbog ovakve lokacije, gdje i procijedne vode iz deponije zasigurno završavaju u Ibru, treba izmjestiti gradsku deponiju. <i>Strateškim master planom za upravljanje otpadom na republičkom nivou (2005)</i> , definisano je da se regionalna sanitarna deponija za opštine Plav, Andrijevicu, Berane i Rožaje nalazi u Beranama.
Cilj projekta	Adekvatni tretman čvrstog otpada po međunarodnim standardima.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opštine Rožaje, Berane, Andrijevicu i Plav
Korisnici projekta	Stanovništvo opština Rožaje, Berane, Andrijevicu i Plav
Očekivani rezultati	Izmještanje gradske deponije iz Rožaja kroz izgradnju adekvatne, moderne sanitarne deponije u Beranama. Zaštita životne sredine kroz adekvatni tretman čvrstog otpada.
Indikatori	Indikatori mogu biti pokazatelji o čistoći vode, broj divljih deponija, čistoća vazduha, kvalitet zemljišta i drugih pokazatelja o stanju životne sredine.
Procijenjene vrijednosti projekta	8.000.000 €
Izvori finansiranja	Budžet CG: 800.000 € (10%) EU fondovi: 7.200.000 € (90%)

Projekat 1.4.2. Proširenje kapaciteta za prikupljanje otpada na ruralnim područjima

Naziv projekta	Proširenje kapaciteta za prikupljanje otpada na ruralnim područjima
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Nabavka opreme i kontejnera za komunalno preduzeće za prikupljanje čvrstog otpada na ruralnom području. • Postavljanje kontejnera u ruralnim područjima. • Edukacija građana o odlaganju čvrstog otpada u prirodu.
Cilj projekta	Smanjenje divljih deponija u selima.
Vremenski okvir	2014.-2015. godine
Nosioci projekta	JKP Komunalno Rožaje, NVO
Korisnici projekta	Stanovništvo u ruralnim područjima
Očekivani rezultati	Unapređen nivo svijesti građana kada je riječ o adekvatnom upravljanju čvrstim otpadom, što će se ogledati kroz poboljšanje stanja životne sredine u selima.
Indikatori	Broj divljih deponija u ruralnom području.
Procijenjene vrijednosti projekta	300.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 60.000 € (20%) Strane ambasade: 240.000 € (80%)

Mjera 1.5. Unapređenje obrazovnog sistema prema potrebama tržišta rada
Projekat 1.5.1. Izgradnja dječijeg vrtića u gradu

Naziv projekta	Izgradnja dječijeg vrtića u gradu
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Trenutno se predškolsko vaspitanje i obrazovanje odvija samo u jednom objektu Javne predškolske ustanove. Programom je obuhvaćeno 134 djece, a kapacitet objekta je dovoljan za 80 djece. Međutim, po popisu iz 2003. g. u opštini ima oko 2.110 djece starosnog doba do 5. godina, što znači da je procenat djece obuhvaćene predškolskim programima izuzetno nizak. • Novi dječiji vrtić će biti površine 400 m² (bruto), spratnosti Po+P+S sa prostorijama za jaslice na spratu (30) korisnika a za vrtić u prizemlju i na spratu (120) korisnika, sa centralnom kuhinjom za sve vrtiće, vešernicom, kotlarnicom i kancelarijama za prijem roditelja.
Cilj projekta	Smještaj djece uzrasta od 3-5 godina u vaspitnoobrazovnu ustanovu radi predškolskog vaspitanja i obrazovanja.
Vremenski okvir	2014.-2015. godine
Nosioci projekta	Ministarstvo prosvjete
Korisnici projekta	Djeca od 3-5 godina
Očekivani rezultati	Smještaj djece
Indikatori	Povećan broj upisane djece u predškolskoj ustanovi
Procijenjene vrijednosti projekta	400.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 40.000 € (10%) Budžet CG: 360.000 € (90%)

Projekat 1.5.2. Izgradnja gradske škole u zoni "Centar 2"

Naziv projekta	Izgradnja gradske osnovne škole u zoni "Centar 2"
Opis projekta	Lokacija za izgradnju nove gradske škole sa školskom salom planirana je u zoni "Centar 2". Kapacitet škole je do 1.000 učenika.
Cilj projekta	Smanjenje tjeskobe u gradskim osnovnim školama.
Vremenski okvir	2015.-2016. godine
Nosioци projekta	Ministarstvo prosvjete
Korisnici projekta	Učenici osnovne škole i zaposelni
Očekivani rezultati	Obrazovanje djece u gradskom području i smanjenje tjeskobe u gradskim osnovnim školama.
Indikatori	Broj djece u odeljenjima.
Procijenjene vrijednosti projekta	750.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 75.000 € (10%) Budžet CG: 675.000 € (90%)

Projekat 1.5.3. Rekonstrukcija školskih objekata po projektima pod rednim brojem 3 do 13

Naziv projekta	Rekonstrukcija školskih objekata po projektima pod rednim brojem 3 do 14
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja školskog igrališta u MZ Kalače • Izgradnja školskog igrališta u MZ Besnik • Rekonstrukcija i sanacija školske zgrade u MZ Kalače • Izgradnja nove školske zgrade u MZ Grahovo • Izgradnja nove školske zgrade u MZ Klanac • Izgradnja školskih igrališta u MZ Besnik, MZ Kalače i MZ Lučice • Izgradnja nove školske zgrade u MZ Daciće • Izgradnja aneksa školske zgrade i fiskulturne sale u Baću • Rekonstrukcija OŠ "Mustafa Pećanin" • Rekonstrukcija zgrade OŠ "25. maj" • Rekonstrukcija zgrade JU Srednja stručna škola
Cilj projekta	Poboljšanje uslova za rad škola u školskim objektima.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Ministarstvo prosvjete
Korisnici projekta	Učenici i zaposleni u dotičnim školama
Očekivani rezultati	Povoljan ambijent za rad u rekonstruisanim objektima koji se pozitivno reflektuje na kvalitet nastave i uspjeh učenika.
Indikatori	Opšti uspjeh škole u odnosu na uspjeh u prethodnim uslovima biće izražen ocjenom nadležnog organa.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 992.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 123.200 € (12,4%) Budžet CG: 601,8 (60,7%) Donacije i ino krediti: 267.000 € (26,9%)

Projekat 1.5.14. Stipendije za studente koji studiraju deficitarne oblasti

Naziv projekta	Stipendije za studente koji studiraju deficitarne oblasti
Opis projekta	Postoji pozitivan trend da se sve veći broj srednjoškolaca odlučuje za upis osnovnih akademskih studija. Međutim, postoji trend da se većina bruća odlučuje za studije iz oblasti društvenih nauka, dok se studije iz oblasti prirodnih i tehničkih nauka zanemaruju.
Cilj projekta	Ovim stipendijama se želi povećati broj studenata u oblastima prirodnih i tehničkih nauka. Konkretno studije, za koje će biti dostupna stipendija, će se odrediti u dogovoru između Opštine i Ministarstva nauke, shodno trenutnim ekonomskim potrebama.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo nauke
Korisnici projekta	Studenti
Očekivani rezultati	Povećanje broja studenata koji studiraju deficitarne oblasti.
Indikatori	Broj studenata na ovim studijama.
Procijenjene vrijednosti projekta	50.000 € godišnje
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 25.000 € (50%) Budžet CG: 25.000 € (50%)

Mjera 1.6. Unapređenje zdravstvene i socijalna zaštite
Projekat 1.6.1. Izgradnja stanova za stara samohrana lica, za samohrane majke i
porodice u stanju socijalne potrebe bez stanova

Naziv projekta	Izgradnja stanova za stara samohrana lica, za samohrane majke i porodice u stanju socijalne potrebe bez stanova
Opis projekta	Izgradnja stambenih zgrada za samohrana lica, za samohrane majke i porodice lica u stanju socijalno stambene potrebe, površine 500m ² od klasičnih materijala, opekarsko betonskih elemenata na zemljištu koje je vlasništvo Ministarstva rada i socijalnog staranja
Cilj projekta	Zadovoljenje stambenih potreba stambeno nezbrinutih samohrana lica i samohranih majka po prioritetima iz odluke SO-e
Vremenski okvir	2015.-2016. godine
Nosioci projekta	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Korisnici projekta	Porodice u stanju socijalne potrebe
Očekivani rezultati	Povećanje broja zbrinutih lica u stanju socijalno stambene potrebe
Indikatori	Broj stambeno zbrinutih lica, povećanje broja stambenih jedinica i stambene površine
Procijenjene vrijednosti projekta	300.000 €
Izvori finansiranja	Budžet CG: 300.000 € (100%)

Projekat 1.6.2. Izgradnja objekta za dnevni boravak djece i mladih sa posebnim potrebama

Naziv projekta	Izgradnja objekta za dnevni boravak djece i mladih sa posebnim potrebama
Opis projekta	Izgradnja zgrade sa 3 prostorije za spavanje 1 za dnevni boravak, 1 za kuhinju 1 prostorije za kancelariju, sanitarni čvor
Cilj projekta	Grupni dnevni smještaj djece i mladih sa posebnim potrebama
Vremenski okvir	2016.-2017. godine
Nosioci projekta	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Korisnici projekta	Djeca i mladih sa posebnim potrebama
Očekivani rezultati	Brža i kvalitetnija socijalizacija
Indikatori	Broj smještenih lica u grupnoj kući i njihove izjave o kvalitetu boravka
Procijenjene vrijednosti projekta	250.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 50.000 € (20%) Budžet CG: 200.000 € (80%)

Projekat 1.6.3. Rekonstrukcija zgrade Doma zdravlja-Rožaje

Naziv projekta	Rekonstrukcija zgrade Doma zdravlja
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izmještanje Hitne Medicinske Pomoći; • Rekonstrukcija garažnog prostora; • Rekonstrukcija međulamelnog prostora; • Uređivanje kruga i ogradu; • Poboljšanje uslova za rad u mjesnim zdravstvenim ambulantama.
Cilj projekta	Poboljšanje uslova rada Službi primarne zdravstvene zaštite
Vremenski okvir	2014.-2016. godina
Nosioci projekta	Ministarstvo zdravlja
Korisnici projekta	Pacijenti, zaposleni
Očekivani rezultati	Efikasnije i kvalitetnije pružanje usluga primarne zdravstvene zaštite
Indikatori	Broj pruženih usluga primarne zdravstvene zaštite
Procijenjene vrijednosti projekta	300.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 30.000 € (10%) Budžet CG: 270.000 € (90%)

Mjera 1.7. Unapređenje stambeno-komunalne djelatnosti
Projekat 1.7.1. Uređenje terena oko zgrada solidarnosti

Naziv projekta	Uređenje terena oko zgrada solidarnosti
Opis projekta	Uređenje pristupa zgrada solidarnosti.
Cilj projekta	Bolji pristup zgradama za stanovnike ovih zgrada, jer je pristup terena, prije svega za vrijeme zime, dosta nepristupačan.
Vremenski okvir	2016. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Stanovnici zgrada solidarnosti
Očekivani rezultati	Bolji životni uslovi za stanovnike zgrada.
Indikatori	Veće zadovoljstvo stanovnika, koje će mjeriti prema broju žalba.
Procijenjene vrijednosti projekta	180.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 54.000 € (30%) Strane ambasade: 126.000 € (70%)

Projekat 1.7.3. Izgradnja centralne gradske pijace

Naziv projekta	Izgradnja centralne gradske pijace
Opis projekta	Izgradnjom ovog objekta objedinila bi se zelena pijaca, buvlja pijaca, i kvantaška pijaca. Također bi se organizovali i dio administrativnih i upravnih sadržaja u objektu.
Cilj projekta	Poboljšanje sanitarno tehničkih i prostornih uslova za funkcionisanje pijace
Vremenski okvir	2014./2015. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, privreda
Očekivani rezultati	Poboljšanje higijensko tehničkih uslova za funkcionisanje pijace
Indikatori	Broj korisnika prije i nakon rekonstrukcije pijace
Procijenjene vrijednosti projekta	1.250.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine 40% Budžet CG 60%

Projekat 1.7.4. Izgradnja stočne pijace u Grahovu

Naziv projekta	Izgradnja stočne pijace u Grahovu
Opis projekta	Ravnjanje i asfaltiranje terena, postavljanje ograde, boksova za krupnu, sitnu stoku i konje, postavljanje vage za mjerenje stoke, izrada kabine za osobu koja upravlja i rukovodi pijacom, izrada septičke jame.
Cilj projekta	Stvaranje uslova za odvijanje prometa stoke na ruralnom području.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Proizvođači i otkupljivači stoke
Očekivani rezultati	Ostvarivanje prometa uz manje troškove proizvođača i uspostavljanje pravednijih odnosa između ponude i potražnje
Indikatori	Broj grla stoke izabranog pijačnog dana.
Procijenjene vrijednosti projekta	80.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 80.000 € (100%)

Projekat 1.7.5. Izrada studije za gradsku toplanu na biomasu

Naziv projekta	Izrada studije za gradsku toplanu na biomasu
Opis projekta	U cilju energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije lokalna samouprava je započela izradu projektne dokumentacije, kako bi nakon toga pristupila izgradnji toplane.
Cilj projekta	Cilj ovog projekta je korišćenje drugih izvora energije (biomasa, komunalni otpad) u cilju energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije. Uzimajući u obzir da u Opštini postoji velika količina pilanskog drvnog ostatka u vidu piljevine i kore, čiji obim se procjenjuje na oko 5.000 m ³ na godišnjem nivou, ovakva toplana bi značajno riješila problema koji nastaju ovom vrstom otpada. Time se očekuju pozitivni efekti na životnu sredinu, ušteda električne energije i njeno usmjeravanje u proizvodnu djelatnost, smanjena sječa šuma i poboljšanje kvaliteta života u opštini.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja
Korisnici projekta	Stanovnici, privredni subjekti i javne institucije u gradskom području.
Očekivani rezultati	Izrada kompletne projektne dokumentacije, izgradnja toplane.
Indikatori	Stepen završetka projektne dokumentacije i početak izgradnje toplane.
Procijenjene vrijednosti projekta	20.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 10.0000 € (50%) Budžet CG: 10.000 € (50%)

Projekat 1.7.6. Izgradnja parking prostora iza zgrade MUP-a

Naziv projekta	Izgradnja parking prostora iza zgrade MUP-a
Opis projekta	Izgradnja parking prostora površine 1.000 m ² za parkiranje 120 vozila istovremeno, u tri nivoa: suteren, prizemlje i sprat i organizacija parkiranja u parking zonama sa 15 izvršilaca
Cilj projekta	Obezbeđenje uslova za organizovanje parkiranja putničkih vozila u gradskom području
Vremenski okvir	2015. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Privatni investitori
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo (vozači koji imaju potrebu za parkiranjem), turisti
Očekivani rezultati	Uveden red u parkiranju putničkih vozila i smanjenje saobraćajnih gužvi u užem gradskom području
Indikatori	Broj pokrivenih vozila u izabranom trenutku na izgrađenom gradskom parkingu.
Procijenjene vrijednosti projekta	1.000.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 200.000 € (20%) Privatni investitori: 800.000 € (80%)

Mjera 1.8. Poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti
Projekat 1.8.1. Izgradnja pomoćnog stadiona na Bandžovom brdu

Naziv projekta	Izgradnja pomoćnog stadiona na Bandžovom brdu
Opis projekta	Izgradnja pomoćnog igrališta za fudbal
Cilj projekta	Stvaranje uslova za očuvanje glavnog fudbalskog terena na gradskom stadionu od svakodnevnih trening utakmica
Vremenski okvir	2017. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	FK Ibar Rožaje, stanovništvo koje se bavi rekreacijom
Očekivani rezultati	Očuvanje glavnog igrališta na gradskom stadionu za zvanična takmičenja
Indikatori	Poboljšanje takmičarskih rezultata i povećanje masovnosti učesnika sportskih aktivnosti
Procijenjene vrijednosti projekta	50.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 50.000 € (100%)

Projekat 1.8.2. Izgradnja mjesnog doma u MZ Biševo

Naziv projekta	Izgradnja mjesnog doma u MZ Biševo
Opis projekta	Izgradnja mjesnog doma sa salom, čitaonicom i bibliotekom.
Cilj projekta	Stvaranje povoljnijih uslova za obavljanje kulturnih djelatnosti u mjesnoj zajednici
Vremenski okvir	2018. godina
Nosioci projekta	Mjesna zajednica, Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje broja kulturnih aktivnosti i stepena obrazovanja.
Indikatori	Broj registrovanih korisnika u toku godine.
Procijenjene vrijednosti projekta	25.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 25.000 € (100%)

Projekat 1.8.3. Izgradnja zapadne i južne tribine na fudbalskom stadionu na Bandžovom brdu

Naziv projekta	Izgradnja zapadne i južne tribine na fudbalskom stadionu na Bandžovom brdu
Opis projekta	Izgradnja tribina betona sa sjedištima od plastike za po 1.000 gledalaca.
Cilj projekta	Povećanje kapaciteta stadiona na B. brdu
Vremenski okvir	2015.-2017. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Uprava za mlade i sport
Korisnici projekta	FK Ibar Rožaje
Očekivani rezultati	Povećanje broja gledaoca sportskih takmičenja
Indikatori	Broj gledaoca prije i nakon izgradnje
Procijenjene vrijednosti projekta	420.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 84.000 € (20%) Fondovi EU: 336.000 € (80%)

Projekat 1.8.4. Izgradnja olimpijskog bazena na Bandžovom brdu

Naziv projekta	Izgradnja olimpijskog bazena na Bandžovom brdu
Opis projekta	Iskop zemlje i postavljanje odgovarajućih obloga bazena u površini od 1.000 m ² zatvaranje bazena čeličnom i armirano betonskom konstrukcijom i ugradnja instalacije za grijanje, vodo i elektro instalacija i izgradnja potrebnih sadržaja za upravljanje bazenom
Cilj projekta	Razvoj plivačkih sportova u svim periodima godine
Vremenski okvir	2016.-2018. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje broja sportista bavljenjem sportovima na vodi (plivanje, vaterpolo) radi rekreacije i takmičarskih priprema
Indikatori	Broj sportista koji se bave sportovima na vodi
Procijenjene vrijednosti projekta	2.000.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 400.000 € (20%) Privatni investitori: 1.600.000 € (80%)

Projekat 1.8.5. Izgradnja teniskih terena i trim stana na Bandžovom brdu

Naziv projekta	Izgradnja teniskih terena i trim stana na Bandžovom brdu
Opis projekta	Izgradnja dva teniska terena
Cilj projekta	Zadovoljenje rastućeg interesa sa tenis u Opštini
Vremenski okvir	2017. godina
Nosioci projekta	Lokalno stanovništvo
Korisnici projekta	Zainteresovana lica za tenis.
Očekivani rezultati	Pokretanje teniskog kluba u Opštini i bolje zdravstveno stanje rekreativaca koji nemaju drugih uslova za rekreaciju
Indikatori	Broj teniskih klubova i broj tenisera u Opštini.
Procijenjene vrijednosti projekta	200.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 40.000 € (20%) Privatni investitori: 160.000 € (80%)

Projekat 1.8.6. Uređenje platoa zavičajnog muzeja "Ganića kula"

Naziv projekta	Uređenje platoa zavičajnog muzeja "Ganića kula"
Opis projekta	Popločavanje staze u širini od 1,2 metra ispred muzeja.
Cilj projekta	Olakšanje ulaza i poboljšanje izgleda muzeja.
Vremenski okvir	2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo kulture
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, turisti
Očekivani rezultati	Povećanje atraktivnosti zgrade i broja turista.
Indikatori	Broj posjetilaca muzeja prije i poslije uređenja.
Procijenjene vrijednosti projekta	30.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 6.000 € (20%) Strane ambasade: 24.000 € (80%)

Prioritet 2: Razvoj prioritetnih privrednih sektora

Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti podrazumijeva korišćenje i valorizaciju prirodnih potencijala kojima Opština raspolaže, kao značajne komponente ukupnog razvoja. To su, prije svega, povoljan geografski položaj, značajne poljoprivredne površine, šumsko bogatstvo i turizam.

Obzirom da u tržišnoj privredi državni organi nisu glavni investitori, u ovom dijelu Strateškog plana predstavice se studije koje imaju za cilj da ukazuju na moguće investicije u određenom sektoru. Ove studije imaju za cilj da smanje asimetričnosti informacija, podsticaj proizvodnje finalnih proizvoda i smanjenje negativnih eksternih efekata.

Mjera 2.1. Razvoj poljoprivrede

Projekat 2.1.1. Razvoj poljoprivrede po projektima pod rednim brojem 1 do 11

Naziv projekta	Razvoj poljoprivrede po projektima pod rednim brojem 1 do 11
Opis projekta	
Cilj projekta	Unapređenje razvoja poljoprivredne proizvodnje i povećanje konkurentnosti domaćih proizvoda.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo poljoprivrede
Korisnici projekta	Poljoprivrednici
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje organske proizvodnje; • Obrada zemljišta uz maksimalno korišćenje poljoprivredne mehanizacije udruživanjem više poljoprivrednika; • Organizovanje poljoprivrednika u udruženja i klastere radi organizovanijeg otkupa i povoljnijeg plasmana proizvoda na tržištu; • Izgradnja malih preradivačkih pogona, u cilju finalizacije primarne proizvodnje i postizanja većih ekonomskih efekata; • Upotreba sredstava za zaštitu bilja i vještačkog đubriva u mjeri koja se može smatrati optimalnom, u skladu sa standardima za proizvodnju zdrave hrane.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Obradena poljoprivredna površina; • Veličina stočnog fonda; • Udio poljoprivrede u lokalnom BDP-u.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost: 355.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 55.500 € (15,6%) Budžet CG: 164.500 € (46,3%) Donacije: 75.000 € (38,0%)

Mjera 2.2. Razvoj turizma
Projekat 2.2.1. Izrada studije za lokaciju "Hajle i Štedima"

Naziv projekta	Izrada studije za lokaciju "Hajle i Štedima"
Opis projekta	Za ovaj lokalitet predviđena je izrada lokalne studije lokacije koja će dati osnovne smjernice razvoja i valorizaciju resursa i potencijala. Prije svega ovaj lokalitet namijenjen je za razvoj visoko kvalitetnog turizma kao i razvoj osnovnih infrastrukturnih sistema.
Cilj projekta	Unapređenje turističke ponude u Opštini.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, turisti
Očekivani rezultati	Ponuda konkretnih turističkih sadržaja na ovom lokalitetu.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Investicije u ovom području; • Broj turista.
Procijenjene vrijednosti projekta	300.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 15.000 € (5%) Budžet CG: 135.000 € (45%) Fondovi EU: 150.000 € (50%)

Projekat 2.2.2. Izrada studije za lokaciju "Rujišta"

Naziv projekta	Izrada studije za lokaciju "Rujišta"
Opis projekta	Ovaj lokalitet je prepoznat kao izuzetno vrijedan turistički lokalitet sa različitim sadržajem. Po Strategiji razvoja golfa u Crnoj Gori ovaj lokalitet prepoznat je kao adekvatan za razvoj Golfa, ali i različitih vrsta turističko-rekreativnih aktivnosti. Pored osnovne namjene golf terena planirani su i smještajni kapaciteti različite strukture i sadržaja.
Cilj projekta	Unapređenje turističke ponude u Opštini.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, turisti
Očekivani rezultati	Ponuda konkretnih turističkih sadržaja na ovom lokalitetu.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Investicije u ovom području; • Broj turista.
Procijenjene vrijednosti projekta	250.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 25.000 € (10%) Budžet CG: 100.000 € (40%) Fondovi EU: 125.000 € (50%)

Projekat 2.2.3. Izrada studija po projektima pod rednim brojem 3 do 5

Naziv projekta	Izrada studija po projektima pod rednim brojem 3 do 5
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije za elitno naselje vikendica na Hajli; • Izrada studije za ruralni i eko turizam; • Izrada studije za izgradnju zimskih centara i potrebne turističke infrastrukture.
Cilj projekta	Unapređenje turističke ponude u Opštini.
Vremenski okvir	2014.-2018. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, turisti
Očekivani rezultati	Ponuda konkretnih turističkih sadržaja na ovom lokalitetu.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Investicije u ovom području; • Broj turista.
Procijenjene vrijednosti projekta	20.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 10.000 € (50%) Budžet CG: 10.000 € (50%)

Projekat 2.2.6. Pješačko-biciklistička staza Dimiškin most-Kalače

Naziv projekta	Pješačko-biciklistička staza Dimiškin most-Kalače
Opis projekta	Staza koja povezuje gusto naseljenu dionicu na kojoj se nalazi i osnovna škola "Bratstvo-jedinstvo" u naselju Skarepača. Dužina trase staze iznosi 10km.
Cilj projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje turističke ponude u Opštini. • Povećanje ponude za rekreaciju za lokalno stanovništvo.
Vremenski okvir	2014.-2018. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo, turisti
Očekivani rezultati	Ponuda konkretnih turističkih sadržaja na ovom lokalitetu.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Investicije u ovom području; • Broj turista.
Procijenjene vrijednosti projekta	650.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 65.000 € (10%) Budžet CG: 325.000 € (50%) Strane ambasade: 260.000 € (40%)

Mjera 2.3. Razvoj drvoprerade
Projekat 2.3.1. Izrada studija po projektima pod rednim brojem 1 do 4

Naziv projekta	Izrada studija po projektima pod rednim brojem 1 do 4
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije za zajednički nastup proizvođača drvnih proizvoda; • Izrada studije za analizu potencijala za proizvodnju gotovih proizvoda od drva u opštini; • Izrada studije za proizvodnju peleta u cilju smanjenja otpada od piljevine; • Izrada studije za proizvodnju zvaničnih turističkih suvenira opštine od drva.
Cilj projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje konkurentnosti domaćih proizvođača; • Veća efikasnost kod korišćenje šuma; • Zaštita živote sredine.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo ekonomije
Korisnici projekta	Drvoprerađivači, Turisti
Očekivani rezultati	Veći obim zaposlenja u sektoru drvoprerade kao i veća zaštićenost šume kao osnovnog resursa.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Udio drvoprerađivača u BDP-u; • Zaposlenje u sektoru drvoprerade; • Stopa neiskorišćene piljevine.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 30.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 17.500 € (58,3%) Budžet CG: 12.500 € (41,7%)

Mjera 2.4. Razvoj prerade šumskih plodova

Projekat 2.4.1. Razvoj prerade šumskih plodova po projektima pod rednim brojem 1 do 3

Naziv projekta	Razvoj prerade šumskih plodova po projektima pod rednim brojem 1 do 3
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije za plantaže borovnica, brusnica, malina i aronija; • Izrada studije za proizvodnju finalnih proizvoda od šumskih plodova; • Izrada projekta za organizovano branje šumskih plodova.
Cilj projekta	Bolja iskorišćenost šumskih plodova i povećanje konkurentnosti lokalne privrede.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalna privreda
Očekivani rezultati	Povećanje ponude šumskih plodova kao i ponuda finalnih proizvoda, umjesto sirovine, što će povećati potražnju za ove proizvode.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Udio ovog sektora u lokalnom BDP-u; • Zaštita životne sredine.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost: 20.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 20.000 € (100,0%)

Mjera 2.5. Razvoj malih i srednjih preduzeća
Projekat 2.5.1. Izrada studija po projektima pod rednim brojem 1 do 2

Naziv projekta	Izrada studija po projektima pod rednim brojem 1 do 2
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije za razvoj poreskih olakšica i podsticaja poput oslobađanja od carina pri uvozu opreme radi razvoja djelatnosti • Izrada studije za analizu procedura izdavanja potrebnih odobrenja, dozvola i saglasnosti iz nadležnosti JLS
Cilj projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje konkurentnosti lokalnih MSP; • Smanjenje birokratskih prepreka za MSP; • Smanjenje poreskog opterećenja za MSP.
Vremenski okvir	2015.-2017. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo ekonomije
Korisnici projekta	Preduzetnici
Očekivani rezultati	Povećanje broja MSP i veće zaposlenje od strane ovih privrednih društava.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj registrovanih MSP; • Udio MSP u BDP-u; • Broj zaposlenih u MSP.
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 7.500 € (75%) Budžet CG: 2.500 € (25%)

Mjera 2.6. Korišćenje potencijala u oblasti obnovljivih energija
Projekat 2.6.1. Izrada studije za postavljanje mini hidroelektrana na vodotocima
Ibarskog sliva

Naziv projekta	Izrada studije za postavljanje mini hidroelektrana na vodotocima Ibarskog sliva
Opis projekta	Ova studija želi analizirati da li su vodotoci Ibarskog sliva pogodni za postavljanje mini hidroelektrana.
Cilj projekta	Povećanje broja mini hidroelektrana na Ibru.
Vremenski okvir	2014.-2018. godina
Nosioci projekta	Ministarstvo ekonomije
Korisnici projekta	Elektroprivreda, lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Postavljanje mini hidroelektrana na Ibru, što će preduslov za proizvodnju struje na ekološki prihvatljiv način.
Indikatori	Broj postavljenih mini hidroelektrana
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 5.000 € (50%) Budžet CG: 5.000 € (50%)

Mjera 2.7. Razvoj biznis zona
Projekat 2.7.1. Izrada Lokalne studije lokacije biznis zona "Zeleni"

Naziv projekta	Izgradnja infrastrukture za biznis inkubatora za inovativne preduzetnike na industrijskoj zoni "Zeleni"
Opis projekta	Studija obuhvata industrijsku zonu "Zeleni", gdje postoji kompletna infrastruktura koju je potrebno rekonstruisati i prilagoditi novim granama poslovanja.
Cilj projekta	Postojeća industrijska zona nije dovoljno iskorišćena, pa je cilj preuzimanje aktivnosti da se na društvenom zemljištu oživi zona za poslovanje i proizvodnju. Također je cilj da se stvore planski preduslovi i definišu površine, izvrši parcelacija i planira način restauracije dijela postojeće industrijske zone.
Vremenski okvir	2014.-2015. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo ekonomije
Korisnici projekta	Preduzetnici
Očekivani rezultati	Uređeniji i moderniji razvoj predmetne zone, parcelacija u cilju fazne realizacije, finansijska opravdanost planskog dokumenta, ustupanje lokacija zainteresovanim korisnicima prostora pod povoljnijim uslovima.
Indikatori	Urađena planska dokumentacija i konkretna realizacija biznis zone.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 50.000 € (50%) Budžet CG: 5.000 € (50%)

Projekat 2.7.2. Izgradnja i osnivanje biznis inkubatora

Naziv projekta	Izgradnja i osnivanje biznis inkubatora
Opis projekta	Biznis inkubator će biti proizvodno-uslužnog tipa, gdje će početnici u biznisu, pod povoljnim uslovima dobiti "pravo stanovanja" u navedenom, na period od 3 do 5 godina, a za to vrijeme bi bila obezbijedena tehnička, stručna pomoć i organizovanje specijalističkih treninga u cilju unapređenja znanja stanara. Dugoročno posmatrano, Biznis inkubator će biti najadekvatniji instrument za kontinuiranu promociju biznis zone, razvoj malih preduzeća, kao i kreiranje novih radnih mjesta.
Cilj projekta	Projekat će omogućiti otvaranje novih radnih mjesta i obezbijediti poslovni prostor po subvencionisanim cijenama, stručnu pomoć, usluge savjetovanja i mentorstva. Cilj otvaranja Biznis inkubatora je proizvesti uspješna preduzeća koja će po izlasku iz inkubatora biti samoodrživa i finansijski nezavisna.
Vremenski okvir	2014.-2017. godina
Nosioци projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo ekonomije
Korisnici projekta	Novoosnovana preduzeća, preduzeća do dvije godine starosti, fizička lica (koja 3 mjeseca po ulasku u inkubator moraju da registruju preduzeće).
Očekivani rezultati	Povoljan poslovni ambijent za početnike u biznisu, povećan broj novoosnovanih privrednih subjekata, povećan broj zaposlenih.
Indikatori	Broj privrednih društava u inkubatoru.
Procijenjene vrijednosti projekta	Ukupna vrijednost projekata: 350.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 40.000 € (11,4%) Budžet CG: 160.000 € (45,7%) Fondovi EU: 150.000 € (42,9%)

Mjera 2.8. Formiranje opštinskog "Centra za razvoj"
Projekat 2.8.1. Formiranje Centra za razvoj

Naziv projekta	Formiranje Centra za razvoj
Opis projekta	Centar za razvoj će preuzeti funkcije biznis centra, stručne poljoprivredne službe, ekonomska podrška turističkoj organizaciji u cilju ubrzavanje ekonomskog razvoja
Cilj projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultativna podrška (stručna, ekonomska i pravna) razvoju mikro, malih i srednjih preduzeća; • Promovisanje i upoznavanje sa novim tehnologijama; • Promocija istraživanja i razvoja; • Identifikacija novih poslovnih ideja; • Centar će preuzeti obavezu organizacije prekvalifikacije za poslove u strateškim industrijama turizam, šumarstvo i poljoprivreda) kao i dodatne obuke za postojeće preduzetnike i zaposlenike u ovoj oblasti.
Vremenski okvir	2014. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Lokalna privredi
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Veći stepen profesionalizacije u poljoprivredi, drvopreradi, turizmu kao i malim i srednjim preduzećima • Povećanje prihoda i zaposlenje u malim i srednjim preduzećima
Indikatori	Rast bruto domaćeg proizvoda
Procijenjene vrijednosti projekta	50.000 €
Izvori finansiranja	Opština Rožaje: 25.000 € (50%) Budžet CG: 25.000 € (50%)

Prioritet 3. Zaštita životne sredine
Mjera 3.1. Pošumljavanje sječene šume
Projekat 3.1.1. Zasađivanje površina šumskog zemljišta

Naziv projekta	Zasađivanje površina šumskog zemljišta
Opis projekta	Zasađivanje površina šumskog zemljišta zahvaćenog sječom, požarima i degradiranim rastinjem, sadnim materijalom bržeg rasta kako bi se došlo do bržih efekata
Cilj projekta	Pošumljavanje sječene šume
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje zasađene površine drvećem
Indikatori	Zasađena površina
Procijenjene vrijednosti projekta	20.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 4.000 € (20%) Budžet CG: 10.000 € (50%) Donacije: 6.000 € (30%)

**Mjera 3.2. Zaštita biodiverziteta, zemljišta, vazduha, vode, šume i prostora
Projekat 3.2.1. Izrada studije za poboljšanje tehnike za eksploataciju komercijalnih
šuma**

Naziv projekta	Izrada studije za poboljšanje tehnike za eksploataciju komercijalnih šuma
Opis projekta	Šume su najznačajniji prirodni resursi Opštine. Ovaj projekat želi da analizira nove tehnologije koje se primjenjuju u razvijenim zemljama (npr. Švedska) za eksploataciju šuma da bi posljedice za životnu sredinu (životine, biljke) zbog eksploatacije bili što manji.
Cilj projekta	Smanjenje negativnih eksternih efekata zbog eksploatacije šuma.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Primjena novih tehnika i tehnologija radi smanjenja negativnih eksternih efekata zbog eksploatacije šuma (npr. odrona, nestajanje biljaka itd.)
Indikatori	Biljni i životinjski svijet prije i poslije primjene novih tehnika i tehnologija.
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 2.000 € (20%) Budžet CG: 5.000 € (50%) Donacije: 3.000 € (30%)

Projekat 3.2.2. Povećanje zelenih površina u gradskom području

Naziv projekta	Povećanje zelenih površina u gradskom području
Opis projekta	Zelenilo u gradu i njegovoj okolini ima mnogostruki značaj. Biljke na zelenim površinama, svojim oblikom, građom i životnim osobinama, predstavljaju nezamjenjive elemente prirode, koji doprinose melioraciji životne sredine u najširem smislu riječi. Zelene površine grada pozitivno utiču na okolinu djelovanjem na mikroklimat, tako što smanjuju visoke temperature vazduha, povećavaju stepen vlažnosti, regulišu jačinu vjetra, pročišćavaju vazduh, smanjuju i ublažavaju jačinu gradskog šuma.
Cilj projekta	Obzirom da ne postoji dovoljan broj zasađenih površina u gradu, cilj je povećanje ovih površina.
Vremenski okvir	2014.-2015. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Pozitivni uticaj na mikroklimat gradskog područja.
Indikatori	Obim zasađenih površina u gradu.
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 5.000 € (50%) Donacije: 5.000 € (50%)

Mjera 3.3. Recikliranje otpadnih materijala

Projekat 3.3.1. Izrada projekta za reciklažu piljevine i kore od drveća gdje će se drvoprerađivači obavezati da ustupe ili recikliraju piljevinu, npr. u obliku peleta)

Naziv projekta	Izrada projekta za reciklažu piljevine i kore od drveća
Opis projekta	Obzirom da je drvoprerada bitan sektor za Opštinu, negativni eksterni efekat, koji nastaje, jeste veliki otpad od piljevine. Ova piljevina se ne skladišti prema zakonskim normama. Zato je neophodno pronaći rješenje za ovaj problem.
Cilj projekta	Cilj ovog projekta je pronaći pravne mogućnosti da se drvoprerađivači obavezuju da recikliraju otpad od drvoprerade kroz ustupanje otpada fabrici za preradu piljevinu (npr. u obliku peleta) ili da sami prerađuju ovaj otpad.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Uprava šuma, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Smanjenje nenamjenskog odlaganje otpada od drvoprerade i povećanje ponude sirovine za proizvodnju ogrijevnih sredstava od piljevine.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Obim proizvodnje peleta, briketa i sličnih proizvoda • Obim nenamjenskog odlaganja otpada od drvoprerade
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 5.000 € (50%) Budžet CG: 5.000 € (50%)

**Projekat 3.3.2. Otvaranje reciklažnog centra za otkup otpada koji se može reciklirati
(staklo, metal, limenke, plastika, papir i sl.)**

Naziv projekta	Otvaranje reciklažnog centra
Opis projekta	Trenutno se ne vrši sortiranje otpada prema vrstama. Međutim, veliki broj otpadnih materijala (npr. staklo, metal, papir) može se reciklirati i opet koristiti. Zato je neophodno da postoji jedan centar koji će primiti ove vrste materijala.
Cilj projekta	Izgradnja centra koji će otkupiti staklo, metal, limenke, plastika, papir od fizičkih i pravnih lica i preprodati materijale za konačnu reciklažu.
Vremenski okvir	2015. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Smanjenje otpada koji će se deponovati u sanitarnoj deponiji.
Indikatori	Obim otpada koji se odlaže u sanitarnoj deponiji Obim primljenog otpada u reciklažnom centru
Procijenjene vrijednosti projekta	300.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 30.000 € (10%) Budžet CG: 60.000 € (20%) Fondovi EU: 210.000 € (70%)

Mjera 3.4. Jačanje inspekcijskih organa u oblasti zaštite životne sredine
Projekat 3.4.1. Izrada studije za bolju organizaciju inspekcijskih organa u oblasti
životne sredine

Naziv projekta	Izrada studije za bolju organizaciju inspekcijskih organa u oblasti životne sredine
Opis projekta	Izrada studije gdje će biti uključeni svi relevantni akteri radi smanjenja poklapanja nadležnosti opštinskih i republičkih inspekcijskih organa u oblasti životne sredine.
Cilj projekta	Bolja organizacija inspekcijskih organa u oblasti životne sredine.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Ministarstvo održivog razvoja
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Bolja koordinacija između opštinskih i republičkih inspekcijskih organa.
Indikatori	Broj procesuiranih prekršaja u oblasti životne sredine.
Procijenjene vrijednosti projekta	5.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 2.500 € (50%) Budžet CG: 2.500 € (50%)

Mjera 3.5. Podizanje nivoa ekološke svijesti građana
Projekat 3.5.1. Izrada i realizacija Plana edukacije građana u cilju podizanja nivoa ekološke svijesti

Naziv projekta	Izrada i realizacija Plana edukacije građana u cilju podizanja nivoa ekološke svijesti
Opis projekta	Nadležni organi lokalne samouprave će pripremiti jednogodišnji Plan edukacije građana u cilju podizanja nivoa ekološke svijesti građana, koji će predvidjeti odgovarajući edukativni program i medijsku kampanju.
Cilj projekta	U cilju unapređenja kvaliteta života, ali i stanja životne sredine u Opštini nepochodno je i podizanje nivoa ekološke svijesti građana.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioци projekta	Opština Rožaje, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje ekološke svijesti građana.
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj divljih deponija • Broj prekršaja iz oblasti životne sredine
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 6.000 € (60%) Donacije: 4.000 € (40%)

Projekat 3.5.2. Organizacija čišćenje riječnih korita i divljih deponija kroz organizaciju "Dana čiste prirode"

Naziv projekta	Organizacija čišćenje riječnih korita i divljih deponija kroz organizaciju "Dan čiste prirode"
Opis projekta	Svi učenici škola i volonteri će na "Danu čiste prirode" učestvovati, zajedno sa stručnim licima, u čišćenju riječnih korita i divljih deponija
Cilj projekta	Povećanje osjećaja učenika prema životnoj sredini i odnosu prema njoj.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, NVO
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje ekološke svijesti građana, prije svega omladine do 19. godina
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj divljih deponija • Broj učesnika tokom "Dana čiste prirode".
Procijenjene vrijednosti projekta	1.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 1.000 € (100%)

Prioritet 4. Jačanje državnih institucija
Mjera 4.1. Aktivnosti usmjerene na povećanje efikasnosti organa lokalne samouprave i
organizacija mjesnih zajednica
Projekat 4.1.1. Rekonstrukcija zgrade opštine i dogradnja

Naziv projekta	Rekonstrukcija zgrade opštine i dogradnja
Opis projekta	Zgrada Opštine je zastarjela i nije urađena prema potrebama moderne administracije. Potrebno je izvršiti kompletnu adaptaciju zgrade kako spolja (krovni pokrivač, stolarija i fasada) tako i unutrašnjost zgrade (npr. mokri čvorovi, podovi, plafoni i td.)
Cilj projekta	Stvaranje boljih tehničkih, organizacionih i drugih uslova za pružanje usluga građanima.
Vremenski okvir	2014.-2018. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Administrativni kapaciteti, lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Moderan i funkcionalan prostor za rad zaposlenih i efikasnije pružanje usluga građanima.
Indikatori	Stepen završetka rekonstrukcije zgrade.
Procijenjene vrijednosti projekta	1.000.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 1.000.000 € (100%)

Projekat 4.1.2. Formiranje kancelarije za projekte za korišćenje EU fondova kao i drugih raspoloživih izvora finansiranja

Naziv projekta	Formiranje kancelarije za projekte za korišćenje EU fondova kao i drugih raspoloživih izvora finansiranja
Opis projekta	Ovim projektom lokalna uprava će pružiti stručnu podršku za obuku zaposlenih u lokalnoj upravi, drugim lokalnim institucijama i civilnom sektoru za korišćenje EU fondova i sredstva drugih međunarodnih organizacija. Programom predviđa obuka jednog lica za međunarodni certifikat "PMP" u projekt menadžmentu i nakon toga održavanje većeg broja obuka.
Cilj projekta	Cilj projekta je aktivno učešće na domaćim i međunarodnim konkursima za dodjelu grantova.
Vremenski okvir	2014.-2015. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Administrativni kapaciteti, lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Stvoreni kapaciteti za pripremu projekta u lokalnim institucijama, privatnom i civilnom sektoru, odobren određeni broj projekata u lokalnoj zajednici, implementiran određeni broj projekata od EU fondova.
Indikatori	Broj međunarodnih projekata i njihov iznos
Procijenjene vrijednosti projekta	20.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 20.000 € (100%)

Projekat 4.1.3. Umrežavanje podataka različitih službi kroz primjenu Informatičko-komunikacionih tehnologija

Naziv projekta	Umrežavanje podataka različitih službi kroz primjenu Informatičko-komunikacionih tehnologija
Opis projekta	Korišćenje modernog softvera za povezivanje i upravljanje podacima opštinskih službi.
Cilj projekta	Veća efikasnost kod davanja usluga i smanjenje zloupotreba od strane građana.
Vremenski okvir	2014.-2017. godine
Nosioci projekta	Opština Rožaje
Korisnici projekta	Administrativni kapaciteti Opštine
Očekivani rezultati	Veće zadovoljstvo građana opštinskim uslugama.
Indikatori	Broj žalbi, broj grešaka u upravi i sl.
Procijenjene vrijednosti projekta	100.0000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 10.000 € (10%) EU fondovi: 90.000 € (90%)

Mjera 4.2. Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata
Projekat 4.2.1. Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata

Naziv projekta	Razvoj međuopštinske saradnje u cilju realizacije regionalnih projekata
Opis projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Formiranje zajedničkog preduzeća za upravljanje otpadom; • Potpisivanje sporazuma o zajedničkoj izgradnji i rekonstrukciji puteva koji povezuju susjedne Opštine; • Potpisivanje sporazuma o zajedničkom korišćenju i eventualno zajedničkoj izgradnji obrazovnih, zdravstvenih i institucija socijalne zaštite sa susjednim opštinama; • Zajedničko djelovanje opština u cilju korišćenja evropskih fondova: IPA 2 fondovi prekogranične saradnje i Interreg fondovi podsticaj saradnje evropskih regija.
Cilj projekta	Razvoj međuopštinske saradnje u cilju za poboljšanje životnih uslova lokalnog stanovništva.
Vremenski okvir	2014.-2018. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje i susjedne opštine
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Povećanje životnog standarda
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj međunarodnih projekata • Obim međunarodnih grantova i donacija • Rast BDP-a • Demografski razvoj stanovništva
Procijenjene vrijednosti projekta	
Izvori finansiranja	

Mjera 4.3. Razvoj saradnje lokalna samouprava - republička vlast u cilju realizacije regionalnih projekata

Projekat 4.3.1. Izrada studije za poboljšanje saradnje lokalne samouprave i republičke vlasti

Naziv projekta	Izrada studije za poboljšanje saradnje lokalne samouprave i republičke vlasti
Opis projekta	Lokalna samouprava i republička vlast imaju određene nadležnosti shodno normativnim aktima. Ovaj projekat želi analizirati da li postoji mogućnost integrisane saradnje između opštinskih i republičkih organa radi da bi se građanima nudili što bolje usluge.
Cilj projekta	Povećanje efikasnosti javnih administrativnih usluga.
Vremenski okvir	2014. godina
Nosioci projekta	Opština Rožaje, Vlada CG
Korisnici projekta	Lokalno stanovništvo
Očekivani rezultati	Veće zadovoljstvo građana javnim uslugama
Indikatori	Broj žalbi prema javnim institucijama, bolja primjena zakona itd.
Procijenjene vrijednosti projekta	10.000 €
Izvori finansiranja	Budžet opštine: 5.000 € (50%) Budžet CG: 5.000 € (50%)

4.2 Sistem za prikupljanje podataka

Naziv mjere
Naziv projekta
Vlasnik projekta
Korisnik projekta
Budžet projekta
Odluke o finansiranju
Objavljivanje tendera (datum)
Početak radova (datum)
Stvarni troškovi projekta Opis završenih poslova Opis nezavršenih poslova
Rezultat projekta izražen u broju opsluženih korisnika Sledeći korak (opis)
Početak radova (datum)
Završetak radova (datum)

4.3 Monitoring izvještaj

Opis mjere
Finansijska implementacija
A-ukupan budžet
B-tekući troškovi
C % implementacija (B/A)
Komentar

Fizička implementacija
Učinak izražen u fizičkim jedinicama mjere
% realizacija ukupno planiranog učinka
% porast broja korisnika
Komentar

Procesna implementacija
Broj projekata sa započetim radovima
Broj projekata sa završenim radovima
Broj projekata sa donešenim odlukama o finansiranju
Komentar

Opšte mišljenje o mjerama implementacije